

ISSUE №31

Part №7

International periodic scientific journal

—*ONLINE*

www.moderntechno.de

Indexed in
INDEXCOPERNICUS
(ICV: 84.86)

MODERN ENGINEERING AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES

Issue №31
Part 7
February 2024

Published by:
Sergeieva&Co
Karlsruhe, Germany

Editor: Shibaev Alexander Grigoryevich, *Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician*

Scientific Secretary: Kuprienko Sergey, *PhD in technical sciences*

Editorial board: More than 350 doctors of science. Full list on page:

<https://www.moderntechno.de/index.php/swj/about/editorialTeam>

Expert Board of the journal: Full list on page:

<https://www.moderntechno.de/index.php/swj/expertteam>

The International Scientific Periodical Journal "**Modern engineering and innovative technologies**" has been published since 2017 and has gained considerable recognition among domestic and foreign researchers and scholars.

Periodicity of publication: Quarterly

The journal activity is driven by the following objectives:

- Broadcasting young researchers and scholars outcomes to wide scientific audience
- Fostering knowledge exchange in scientific community
- Promotion of the unification in scientific approach
- Creation of basis for innovation and new scientific approaches as well as discoveries in unknown domains

The journal purposefully acquaints the reader with the original research of authors in various fields of science, the best examples of scientific journalism.

Publications of the journal are intended for a wide readership - all those who love science. The materials published in the journal reflect current problems and affect the interests of the entire public.

Each article in the journal includes general information in English.

The journal is registered in IndexCopernicus, GoogleScholar.

UDC 08
LBC 94

Published by:

Sergeieva&Co

Lußstr. 13

76227 Karlsruhe, Germany

e-mail: editor@moderntechno.de

site: www.moderntechno.de

УДК 377:371 (477.46)

**FORMATION OF AN ACTIVE CIVIL POSITION AND PROMOTION OF
KOBZARYA IN THE COMMUNAL INSTITUTION "UMAN
HUMANITARIAN AND PEDAGOGICAL PROFESSIONAL COLLEGE IM,
T.G. SHEVCHENKA OF THE CHERKASK REGIONAL COUNCIL"
ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ
КОБЗАРЯ У КОМУНАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ «УМАНСЬКИЙ ГУМАНІТАРНО-
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІМ. Т.Г. ШЕВЧЕНКА ЧЕРКАСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ РАДИ»**

Kramska Z./Крамска З. М.*Ph.D. / доктор філософії**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education
and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г.Шевченка
Черкаської обласної ради»*

Анотація. Т.Шевченко в своїх віршах, повістях, драмах, епістолярній спадщині висловив багато цікавих думок про освіту, виховання, про роль сім'ї в становленні молодої людини. Тарас Шевченко виховним ідеалом вважав людину з різнобічними знаннями і високими моральними якостями, здатну застосовувати знання в житті, цінувати мистецтво, пройняту любов'ю до праці. Такого ідеалу, за його переконаннями, можна досягти належним вихованням. Заперечував вирішальну роль спадковості у вихованні дітей.

Педагогічні ідеї Т. Шевченка передбачають формування громадянських якостей, позитивного ставлення до Батьківщини, родини, національної культури, звичаїв, традицій та обрядів українського народу.

Ключові слова: формування громадянських якостей, педагогічна спадщина Т.Шевченка.

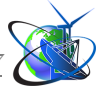
Вступ.

В історії кожного народу є імена, які він свято береже у своїй пам'яті і з великою любов'ю та повагою передає з покоління в покоління. Для українців такою святинею є натхненник національних ідей, провідник добра, волі, щастя і правди – Тарас Шевченко. Саме завдяки його влучному слову, що лунало сильно і впевнено, наш народ усвідомив себе як національну єдність. Через віки промовляє до нас слово великого поета, надихає нас, дає нам силу та мужність і нагадує, що ми – українці, що ми є народом. Оцінюючи сьогодення, ми повинні частіше оглядатися назад, щоб не забувати дорогу страждань, злигоднів та кривавої боротьби, яку здолали, пам'ятати велич лицарських перемог і «незлим тихим словом» згадувати народних пророків, титанів духу, борців за щасливу долю рідної землі, до яких належить Великий Пророк.

Основний текст.

Педагогічна думка України кінця XIX ст. представлена відомим громадсько-педагогічним діячем Т.Шевченко та ін. Таємна політична організація «Слов'янське товариство Св. Кирила і Мефодія» заснована у грудні 1845 р., складалася із відомих прогресивних діячів України: М. Костомарова, Т. Шевченка (1846), П. Куліша та ін.

Т.Шевченко ніколи не був вчителем і не писав педагогічних творів, крім

«Букваря Южноруського», однак у багатьох його віршах, повістях і драмах, у щоденнику і листуванні з близькими є багато цінних думок про освіту і виховання, які не втратили актуальності і сьогодні. Шевченко завжди з великою любов'ю ставився до дітей[2].

Піддаючи різкій критиці тогочасну систему виховання, Шевченко водночас пристрасно мріяв про справжню народну школу, яка давала б учням міцні, глибокі знання і виховувала в душі любові до рідної мови. Виходець з народу, Т.Шевченко відстоював масову народну освіту, керуючись своїм знаменитим: «І чужому навчайтесь, і свого не цурайтесь» [3]. Т.Шевченко вів боротьбу за народну освіту, визнавав роль вчителя у вихованні і формуванні особистості. У повісті «Близнюки» багато теплих слів сказано про педагогів.

Важливу роль у правильному вихованні людини Т.Шевченко відводив сім'ї, побожно ставився до жінки-матері: «Слово мати велике, найкраще слово!»[3.]. Глибокою повагою до матері-трудівниці присвячено багато його творів («Катерина», «Наймичка», «Сова» та ін.).

Велику увагу Т.Шевченко надавав трудовому вихованню. Тільки в праці людина може знайти справжнє задоволення, і тому вона повинна займати домінуюче місце в житті кожного. Однак він розрізняв працю, яка задовольняє потреби трудящих, і працю, що виснажує і від якої стогнуть мільйони знедолених.

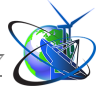
Т.Шевченко вважав, що поява недільних шкіл, це був важливий крок у боротьбі за поширення освіти серед трудящих. Покладаючи великі надії на недільні школи, Шевченко намагався надати їм всіляку підтримку. У 1860 році в Петербурзі він разом з іншими письменниками виступив на літературному вечорі на користь недільних шкіл. Т. Шевченко регулярно передавав їм частину своїх коштів після реалізації видань «Кобзаря».

У «Букварі» Т.Шевченко реалізував принцип народності. Він включив до нього народні говірки, приказки, короткі бувальщини тощо. Крім читання коротких творів, «Буквар» передбачав знайомство дітей з числами та простими діями з ними у межах 20. Крім того, він мріяв написати популярну історію та географію для українських дітей.

Основою освітньо-виховного ідеалу Т.Шевченко вважав працьовитість. На думку Т. Шевченка, людина повинна мати добре розвинені естетичні смаки, бути обізнаною з високохудожніми літературними творами, добре орієнтуватися в образотворчому мистецтві, уміти малювати, гарно співати, грати на музичних інструментах. Вихована людина має бути високоморальною, палко любити батьківщину, усвідомлювати обов'язки перед суспільством, ненавидіти брехню, лицемірство і підлабузництво[2].

Освіта, за Шевченком, повинна збагачувати серце людини, навчально-виховний процес у школі має вибудовуватися на нових засадах з метою розширення змісту загальної освіти. Він вважав, що початкове навчання покликане привити дітям навички читання, письма, лічби, забезпечити здобуття ними знань з історії, географії, етнографії.

Важливою умовою сімейного виховання дітей Т.Шевченко вважав теплі, сердечні стосунки між батьками. Особлива роль у вихованні дітей належить

матері, яка розуміє свої материнські обов'язки. Сімейне виховання слід доповнювати суспільним, яке допомагає дітям знайомитися з навколишнім середовищем, спілкуватися з дорослими.

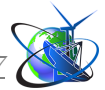
Т.Шевченко основу морального виховання вбачав у працелюбності, любові до свого народу, рідного краю і його природи. Крім того, важливою умовою ефективності виховного процесу є забезпечення адекватності виховних впливів сім'ї, громади, а також використання системи відповідних засобів морального виховання, серед яких важливим є залучення молоді до активної трудової діяльності. Поглиблюючи ідеї Т.Шевченка, головними моральними якості, якими має володіти кожна культурна і високорозвинена особистість є: гуманність, патріотизм, чесність, дружелюбність, працелюбність, справедливість, правдивість тощо.

Зазначене вище дає підстави стверджувати, що педагогічні ідеї Т. Шевченка передбачають формування громадянських якостей, позитивного ставлення до Батьківщини, родини, національної культури, звичаїв, традицій та обрядів українського народу. Важливою умовою ефективності виховного процесу є забезпечення адекватності виховних впливів сім'ї, громади, використання системи відповідних засобів морального виховання, серед яких важливим є залучення молоді до активної трудової діяльності.

Комунальний заклад «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради» - один з найстаріших освітніх закладів Черкащини, який з ім'ям Великого Кобзаря живе уже 100 років. Заклад засновано у 1908 році як чотирикласне училище. При ньому відкрито у 1909 році дворічні курси для підготовки вчителів початкових училищ. «...У 1923-1924 роках Вищі 3-річні педагогічні курси переведені до м.Умань, і злиті в один заклад, що згодом дістав назву Педагогічний технікум. У 1923 р. в Умані було створено педагогічний технікум імені Т.Г.Шевченка...»[1].

Підготовка фахівців у коледжі здійснюється на основі базової та повної загальної середньої освіти. В коледжі функціонують 4 відділення: музичного мистецтва, дошкільної і початкової освіти, соціальної та спеціальної освіти та заочне відділення. Здійснюється підготовка фахівців з 5 спеціальностей. Носити ім'я великого сина українського народу – не лише почесний обов'язок, а й та дорожня карта, яка об'єднує всі наукові, творчі та навчальні здобутки в єдину потужну освітньо-культурну та просвітительську систему.

Тому цей ювілей для коледжу – це підведення підсумків, результат кропіткої діяльності багатьох поколінь студентів та викладачів. У систему роботи коледжу увійшло проведення низки заходів, які підтверджують духовне єднання колективу з велетом українського народу – поетом, художником і мислителем. Це науково-практичні конференції, регіональні фестивалі та конкурси. Серед них – міжвузівська студентська науково-практична конференція «Шевченко – художник, поет, мислитель», «Т.Г.Шевченко в освітньому й культурологічному просторі України XIX – першої половини XXI століття» у якій беруть участь представники закладів вищої, фахової передвищої, педагогічної мистецької, загальної, дошкільної освіти Південного,

Західного та Центрального регіонів України.

Яскравим святом для колективу коледжу є Шевченківський тиждень, у рамках якого проводиться традиційна Шевченкіана, яка сьогодні засвідчує глибоку шану і любов молодого покоління до слова Шевченкового.

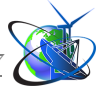
Це – конкурс читців-декламаторів, де студенти-майстри художнього слова долучаються до безсмертного надбання поета «...Я на сторожі коло їх поставлю слово», флешмоб «Читаймо з нами», «Під іменем Великого Тараса» історично-мистецький колаж; інсценізація творів Кобзаря, у яких студенти мають змогу взяти участь у драматичних міні-постановках за творами письменника, зокрема поеми «Катерина», «Сон», «Причинна», які супроводжуються віночком пісень «Рече та стогне Дніпр широкий», «По діброві вітер віє...», «Думи мої, думи...», послухати твори Кобзаря, покладені на музику, переглянути калейдоскоп його картин, поринути у дух національного відродження і через творчість українського Пророка пізнати велич свого народу. Нікого не залишають байдужими інсценізації балади «Тополя», уривки твору «Тарасовими шляхами», електронні презентації «Вогонь і попіл його кохання» із розповідями про жінок у долі поета. Особливу атмосферу колорит: учасники і глядачі у вишиванках, шевченкове слово у віршах, піснях та театралізованих постановках; концерти творчих колективів, знаних як у місті Умань, так і за його межами.

Традиційно проходить заключний гала-концерт в Уманському Будинку культури. Талановиті сузір'я викладачів та студентів коледжу як носії живих традицій хорової, музичної, пісенної, поетичної та хореографічної культури українського народу зразу ж завойовували симпатію у великого кола глядачів, яких приємно вражає не лише свято, а й оригінальні костюми учасників. Творчі колективи є окрасою закладу. Серед них – ансамбль народної пісні «Горлиця», ансамбль народних інструментів «Сувенір», вокально-інструментальний гурт «Штурм», вокальний ансамбль «Мозаїка», ансамблі народного танцю «Вербиченька», «Заремба», ансамбль сучасного танцю «Амелі», академічний хор, народний хор, ансамбль народної пісні «Перлина», вокальний ансамбль «Маринонька». Танцювальні та пісенні композиції колективів забезпечували присутнім гарний настрій та додавали наснаги і впевненості.

Сила Шевченкового слова, рідної пісні, які надихають та живлять духовні криниці наших сердець, не залишають глядачів, гостей, які дякують колективу коледжу за небайдужість до подій в Україні, адже, отримані від продажу квитків кошти, були передані на реабілітацію пораненого бійця.

У коледжі десять років поспіль проводяться також обласні конкурси «Барви слова», «Веселкова палітра», «Струни серця» присвячені творчості Кобзаря.

Викладачі та студенти коледжу активно долучаються до заходів із вшанування видатного сина українського народу Тараса Григоровича Шевченка, щорічно беручи участь в урочистому мітингу та покладанні квітів до пам'ятника поета у названому на його честь парку м.Умань, а 22 травня з нагоди перепоховання Т.Г.Шевченка – на Чернечій горі у м.Канів. Гортаючи сторінки Шевченкового «Кобзаря», ми маємо змогу замислитися над власним

життям. Т.Г.Шевченко – вершина родового українського дерева. Коли б сказали, що потрібно вибрати з-поміж усіх книжок тільки дві, то б узяли Біблію та «Кобзар» - Євангеліє від Тараса. Без першої людина неповноцінна духовно, а без другої – немислима як громадянин і патріот України.

Починаючи з січня, у коледжі проходять різнопланові заходи, завдяки яким студенти занурюються у світ творчості Шевченка. Серед них: тематичні уроки «Пам'яті Кобзаря», літературні читання «Тарасовими стежками»; «Шевченкове слово в віках не старіє»; поетичний конкурс «Весняний словограй»; конкурси творчих робіт «Квіти Шевченка», в яких відображено образний радісний світ сприйняття майбутніми художниками поетичних творів Великого Кобзаря, глибоке розуміння культурної спадщини та історії українського народу, що відкриває іще одну грань прагнень, надій та творчих сподівань Великого Митця; години спілкування «Шевченко і сьогодні наш сучасник»; лекції «Слово Тарасове лунає в наших серцях», години поезії «Вслухаючись в Шевченківські рядки», читацька конференція «Письменники про Шевченка»; педагогічні читання «Долею з народом», літературна вікторина «Чи знаємо ми Шевченка?», музично-поетичні вечори; постановки театральною студією мініатюр за творчістю Т.Г.Шевченка; книжкові виставки «Вічне слово Тарасове», «Шевченкове слово в віках не старіє», виставки однієї книги «Кобзар» - це Книга Правди», виставки-вернісажі «Т.Г.Шевченко – маляр», виставки-образи «Народжений Україною», виставки – роздуми «Слід великого Кобзаря у моєму серці», книжково-ілюстративні виставки «Живе слово Кобзаря», тематичні полиці «Ми чуємо тебе, Кобзарю крізь століття...», бібліотечний урок у формі брейн - рингу «Тарасове слово – то правда жива». Здобувачі освіти проявляють високу ерудицію та широкі знання творів Шевченка.

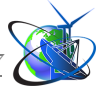
21 лютого, в День рідної мови, проводяться мовно-літературні конкурси, де студенти показують рівень засвоєння української мови, свої знання з життя і творчості митця, презентують свої творчі роботи. Один із таких конкурсів – Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, мовознавчий конкурс для студентів I-IV курсів «І чужого начайтесь, і свого не цурайтесь», бо саме Т.Г.Шевченко зберіг і повернув народу його голос – українську мову. Цього ж дня завершується конкурс серед студентів на кращу електронну презентацію «Життя і творчість Т.Г. Шевченка».

За підтримки Черкаської обласної ради та Управління освіти і науки Черкаської обласної державної адміністрації в коледжі відкрито музейну кімнату, де проводяться коледжанські виховні заходи: усні журнали, «круглі столи», зустрічі, уроки літератури та екскурсії-огляди.

Силами студентів на території коледжу закладено дендрологічний парк імені Великого Кобзаря.

Висновки.

Вшановуючи пам'ять Великого Кобзаря, коледжанська родина разом з українською громадою завжди прагнула, аби ім'я великого поета не втратило ані своїх шанувальників, ані того глибокого значення, яке воно мало для історії

України. В рамках програми з патріотичного і національного виховання студенти, батьки, викладачі здійснюють екскурсії-поїздки Шевченківськими місцями, де можуть переконалися, що вони є нащадками нашого славного козацького роду, що в їх жилах тече кров сміливих, відважних, розумних козаків.

Минають роки, спливають століття, а Тарас Григорович Шевченко залишається жити у пам'яті кожного українця. Його безсмертне ім'я, неповторні твори ось уже скільки років живуть у серцях народу.

У наш час творчість Тараса Шевченка стала невід'ємною часткою духовного життя українського народу. Хай же і сьогодні, і в наступні роки зігриває наші душі Шевченкове слово, хай воскресає він, пророк нашого народу у благородних помислах і ділах, у справі збереження мови народної, звичаїв і традицій.

Література:

1. Архівна довідка Державного архіву Черкаської області від 21.03.2005 № 55-р/05-08
2. Левківський М.В. Історія педагогіки: Підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 360 с.
3. Сайт КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г Шевченка Черкаської обласної ради»<https://www.ugpk.edu.ua/>
4. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів: В 10 т. К.: Вид-во АН УРСР, 1951. Т. 1: Поезії. 612 с.
5. Шевченко Т. Г. Кобзар / Т.Г. Шевченко. К.: Дніпро, 1974. 624 с.

Literature:

1. Archival reference of the State Archive of the Cherkasy Region dated 03.21.2005 No. 55-p/05-08
2. Levkivskyi M.V. History of pedagogy: Textbook. K.: Center of Educational Literature, 2003. 360 p.
3. Website of the Central Committee "Uman Humanitarian and Pedagogical Vocational College named after T.G. Shevchenko of the Cherkasy Regional Council"<https://www.ugpk.edu.ua/>
4. Shevchenko T.G. Complete collection of works: In 10 vols.: Publishing House of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR, 1951. Volume 1: Poems. 612 p.
5. Shevchenko T.G. Kobzar / T.G. Shevchenko. K.: Dnipro, 1974. 624 p.

Abstract. T. Shevchenko in his poems, novels, dramas, epistolary legacy expressed many interesting thoughts about education, upbringing, about the role of the family in the formation of a young person. Taras Shevchenko considered an educational ideal to be a person with versatile knowledge and high moral qualities, capable of applying knowledge in life, appreciating art, imbued with love for work. Such an ideal, according to his beliefs, can be achieved through proper education. Denied the decisive role of heredity in raising children.

Pedagogical ideas of T. Shchevchenko provide for the formation of civic qualities, a positive attitude towards the Motherland, family, national culture, customs, traditions and ceremonies of the Ukrainian people.

Keywords: formation of civic qualities, pedagogical legacy of T. Shevchenko.

УДК 821.161.09

**THE FIGURE OF T.G. SHEVCHENKO IN THE PEDAGOGICAL
MAGAZINE "SVITLO" (Kyiv, 1910-1914).****ПОСТАТЬ Т.Г. ШЕВЧЕНКА В ПЕДАГОГІЧНОМУ ЖУРНАЛІ “СВІТЛО” (Київ, 1910-1914).****Zaichenko I. / Зайченко І.В.***doctor of pedagogical sciences, professor /доктор педагогічних наук, професор
Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education
and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті презентовані матеріали україномовного педагогічного журналу “Світло” (Київ, 1910-1914), присвячені постаті Т.Г. Шевченка. Детальніше проаналізовані матеріали С. Єфремова, С. Волоха, Я. Зеленкевича (Чепіга), Д. Пісочинця, С. Русової, С. Черкасенка, що безпосередньо стосуються проблем розвитку української національної школи, системи освіти, навчання й виховання та значення їх для нашого сьогодення.

Ключові слова: Тарас Шевченко, журнал “Світло”, матеріали авторів журналу про Т. Шевченка, зміст публікацій.

Вступ.

Журнал “Світло”, очолюваний редакційним комітетом у складі Г. Шерстюка, С. Русової, С. Черкасенка, видавався в Києві у 1910-1914 рр. і залишив помітний слід у розвитку передової педагогічної думки й журналістики, розробці теоретичних основ української національної школи, системи освіти й виховання. З його сторінок звучав палкий заклик до створення нової української школи, відродження національної свідомості українського народу, утвердження високих духовних цінностей і моралі.

В ньому співробітничали кращі тогочасні українські культурно-освітні діячі – Х. Алчевська, П. Богацький, С. Васильченко, Н. Григор’єв, В. Доманицький, Д. Дорошенко, В. Дурдуківський, С. Єфремов, М. Зеров, Ф. Матушевський, П. Капельгородський, С. Паляничка, Л. Пахаревський, В. Прокопович, О. Русов, С. Сірополко, І. Соколянський, І. Стешенко, П. Сулиз, Я. Чепіга, М. Чернявський, С. Шелухін, Я. Юдич та інші.

Основний текст. Постать Т. Шевченка займає в журналі помітне місце. Увага була приділена висвітленню життєдіяльності й творчості Т. Шевченка, його ролі як “вождя української нації”, “апостола правди і науки” (С. Русова), в національно-визвольному русі українського народу, формуванні й становленні української ідентичності, національної філософської, ідеологічної, соціально-політичної, культурологічної думки, розвитку літератури, поезії, мистецтва, піднесення української літературної мови на новий, якісно вищий ступінь; у виховному процесі не лише молоді, а й всього українського народу.

Відомий український педагог Я.Ф. Зеленкевич (Чепіга) підкреслював: “Шевченко – великий борець за наше національне відродження; а без національного відродження не може бути і мови про національну школу, освіту взагалі” “В натхненних словах нашого великого Кобзаря та в його біографії ми,

вчителі, знаходимо таку глибоку, невичерпну течію чистої, святої любові до дитини, без якої неможливе ніяке виховання” (Світло, 1914. № 6. С. 74).

Так, книга № 6 журналу за 1911 рік і книга № 5-6 за 1914 рік практично повністю присвячені аналізу творчості Т. Шевченка і її значення для розвитку української культури, мови, національної освіти, самосвідомості українців.

У книзі № 6 за лютий 1911 року надруковані статті С. Черкасенка “Виховне значення творів Т.Г. Шевченка” (під псевдонімом С. Т., с. 3-11) та “Шевченко й діти” (с. 26-34). Д. Пісочинця (справжнє ім’я Д.О. Ткаченко) “Дитячий вік Шевченка і діти в його творах” (с. 11-21), С. Волоха (справжнє ім’я Вячеслав Прокопович) “Невиконані постанови” (с. 22-26), С. Русової “Просвітний рух на Україні в 60-х роках”.(с. 34-42).

У статті “Виховне значення творів Т.Г. Шевченка” С. Черкасенко відзначив, що Т. Шевченко – це справді народний поет у повному значенні цього слова, бо “Ні в одного з інших поетів не виявилася в творах душа рідного йому народу з такою силою, в такій могутній красі, в такій вичерпній різнобічності, як у Шевченка; ніхто з інших поетів не збагнув так великої колективної душі тієї, як той, кого в рідній країні звикли взивати – батько Тарас!” [с. 3]. Жоден з європейських поетів не надав стільки місця в своїх творах любові до рідної країни, як Т. Шевченко, й нічий твори не мають у собі стільки елементу соціальності як його ж таки поезії [с. 7].

Любов до рідного краю є домінуючим мотивом у творах Великого Кобзаря. На цю тему він дав прекрасні зразки високо поетичної творчості, закликаючи байдужих братів своїх: Свою Україну любіть, / Любіть її во время люте, – / В останню тяжкую годину / За неї Господа моліть”.

Думки, які надзвичайно злободенно й актуально звучать і в наші дні. Автор статті вказує на особливе виховне значення творчості Т. Шевченка у справі формування духовних і фізичних сил української молоді, до того ж “не шляхом сухого заучування, як заучування якихось схоластичних правил, не шляхом розуму, а шляхом почуття й побожного відношення до прекрасних заповітів поета, твори його глибоко западуть в серце молоді й лишаться навіки ясними, свіжими в ній” [с. 9].

У статті “Шевченко й діти” С. Черкасенко відзначив, що поет особливої уваги надавав проблемі материнства. “Виховання малих дітей поет уявляє собі нормальним тільки при матері, чи то в багатих, чи то в бідних. Поезії його присвячені піклуванню та пестошам матері коло дітей, виблискують красою, рівної котрій не знайдеш ні в одного з інших поетів усього світу” [с. 27]. І далі автор демонструє цю думку творами Т. Шевченка (“Гайдамаки”, “Відьма”, “Марина”, “Наймичка” та ін.) з його Кобзаря.

С. Черкасенко робить висновок: “в тих творах нашого генія червоною смужкою проходить одна думка, що повинна бути ґрунтом для педагогічної теорії, це безмірна любов до малих сих” [с. 34]

Ще одна стаття С. Черкасенка “Шевченко педагогом (епізод з життя Шевченка)” (1911. Кн. 8 с. 6-15) коротко розкриває історію написання поетом “Букваря южноруського” (1861), а в книзі 6 за 1912 р. його ж стаття під назвою “Пам’яті українського генія (3 нагоди роковин)” (с. 3-6).

Д. Пісочинець у своїй статті описує дитячі роки Т. Шевченка та ті жахливі соціально-побутові умови, в яких жив майбутній поет і в яких формувався його світогляд. Д. Пісочинець звертається до українських учителів з порадою знайомити своїх учнів з справжнім життям і діяльністю Т. Шевченка, його творчістю, виховувати в дітей любов і пошану до творчої спадщини великого Кобзаря, до славного минулого українського народу.

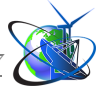
С. Русова у статті “Просвітний рух на Україні в 60-х роках” (с. 34-42) відзначає, що Т. Шевченко за місяць до смерті мріяв після Букваря надрукувати “лічбу в ціні, величини такої не як Букварь. За лічбою етнографію і географію в 5 коп., а історію тільки нашу може вбгаю в 10 коп. Як би Бог поміг оце мале діло зробить, то велике само б зробилося!” Ці мрії не справдилися, бо смерть унесла Кобзаря українського. Але популярні книжки ширилися Петербурзькими й південними українцями дуже добре і так званними “метеликами” розліталися, по Україні. З одного справоздання, надрукованого в Основі за 1861 р., бачимо, що за 8 місяців по 25 селах і городах України продано 12195 примірників, ціною 3-15 коп.”.

У книзі 7 за 1911 р. (с. 61-62) вміщена рецензія С. Русової під назвою: “Т. Шевченко. *Малий Кобзарь для дітей. З малюнками*. Вид. “Українськ. Учитель”. К. 1911. Ціна 20 коп.”, в якій відзначено, що книжка складається з життєпису та з тих поезій славного Кобзаря, що можуть цілком бути оцінені й зрозумілі для діток. Тут поезія Шевченкова дуже гарно підібрана, на початку йдуть вірші такі, що будуть зрозумілі й малим дітям, а далі для старших дітей. “Про життя Т. Г. розказано дуже тепло й ясно. Перед читачем повстає доступний й величний образ поета й громадянина. Хотілося б, щоб цей Малий Кобзарь було широко розповсюджено серед українських дітей”.

Ще одна рецензія С. Русової на видання “Т. Г. Шевченко. *Маленький Кобзарь*. Ц. 25 коп. Вид. “Благотворительного Общ. изд. общепол. и дешев. книг”. № 62, 1911 р.” опублікована у книзі 9 за 1911 рік, с. 90.

С. Русова пише, що В. Доманицький впорядкував це видання і додав до нього невеличку біографію поета. С. Русова характеризує видання як таке, що складає “чудове вражіння”, “дуже гарно видане з портретом поета” і з прекрасними, найкращими на той час маленькими ілюстраціями невідомо автора. Найбільше вражіння роблять: Тарас маленький з сестрою (стор II), до поезії “Мені тринадцятий минав”, (стор. 5), “Думи мої” (7), “Тарасова ніч” (стор. 61), Січ (67), “На панщині пшеницю жала” (95), троє малюнків дівчат, смерть чумака й т. ін. “Таке чепурненьке видання українське не часто побачиш. “Малий Кобзарь” для дітей (вид. “Українського учителя”) і цей “Маленький Кобзарь” можуть разом ширити чудову поезію нашого геніяльного поета і поміж дітьми й поміж дорослими читачами”.

С. Єфремов у статті “Просвітні заходи Кирило-Мефодіївського Брацтва (До 52-х Шевченкових роковин)” (1913. Кн. 4. С. 3-8) відзначає, що Т. Шевченко ще до заслання разом з членами товариства виношував думку про заснування народних шкіл в Україні та видання популярних книжок для народу. Серед братчиків була думка “проповідати серед просвіщених панів українських визволення народу з кріпацтва дорогою просвіти”. Після заслання

Т. Шевчено активно поринув у просвітницьку роботу, в Петербурзі видав Букварь Южноруський (1861), поширювай його в Україні, планував видати арифметику, етнографію й історію України та дешеві народні малюнки, але, на жаль, через смерть не вдалося здійснити задумане.

З нагоди 100-річного ювілею від дня народження Кобзаря весь шостий номер “Світла” за 1914 р. повністю присвячений Шевченкові. Це статті Ф. Матушевського “Значення Т. Шевченка” (с. 5-8), С. Єфремова “Карикатура і дійсність” (с. 8-11), С. Черкасенка “Шевченко про “инородців” (с. 11-16), С. Чалого “Нерукотворний пам’ятник Т. Шевченку” (с. 17-24), С. Русової “Мати в поезії Шевченка” (с. 25-29), Д. Дорошенка “Шевченко у мистецтві” (с. 29-35), С. Титаренка “Пам’ятник Т. Шевченкові” (с. 36-48) та інші матеріали.

У статті “Мати» в поезії Шевченка” С. Русова відзначає, що найвидатніші педагоги (Й. Гербарт, Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, Ф. Фребель та ін.) підкреслювали першочергове значення матері на становлення, формування й виховання дитини. Пройдуть віки, але ніколи мати не втратить свого значення в родинному житті й свою природну роль виховательки, як не втратить вона свого впливу на свою дитину, бо той вплив стає від її безмірного кохання, ніжної любові, якої дитина не почує ні від кого іншого, любові такої щирої, палкої, любові аж до самозречення. Ця любов виявляється навіть у дрібницях, з першого дня життя дитини, – не холоде впродовж довгих літ й обгортає дитину серед усяких умов життя особистим щастям чулого ласкавого почуття. Такою матір’ю, ми бачимо, у Шевченка була страдниця наймичка.

С. Русова зазначає, що в “Кобзарі” “не можна проминути ті чулі, ласкаві слова, якими наш безсмертний поет ушанував матір, ту просту селянку матір, яка своєю щирою ласкою тільки й загоювала страждання дітей серед неволі, злиднів й неволі. Сам він в дитинстві тільки й зазнав щастя, доки жива була його мати й своєю ласкою гріла й тішила чулого хлопчика. Але рано вмерла мати, й ті обставини, серед яких урвалося її життя, навіки вразили його: Там матір добрую мою, | Ще молодую у могилу | Нужда та праця положили...”.

“Такий великий ідеал матері дає Шевченко, ідеал взятий з народного життя, реальний, як і вся творчість великого поета, але піднесений його натхненням. Без неї, (матері), без її ласки холодно, страшно було б жити, й ніяка школа, ніякі дитячі сади або дитячі захисти не дадуть дитині того добра, добра святого, любові й ласки, не розбудять так в дітях почуття правди й любові, як щире виховання свідомої матері. Тільки для цього треба поширити освіту жінки на селі, треба поширити книжку, щоб справді підняти свідомість жіноцтва на селі, підняти становище матері, щоб сповнився один з заповітів великого поета: Нехай мати усміхнеться, Заплакана мати!”.

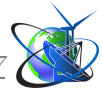
Висновки.

Журнал “Світло” був перший в Російській імперії загальноукраїнський україномовний педагогічний часопис, видавцями й дописувачами його були високоосвічені й національно свідомі українці. Ідеї, пропаговані журналом “Світло”, у тому числі й висвітлення постаті Т. Шевченка, авторами “Світла” були продовжені в газеті “Рада” (Київ, 1906-1914), а пізніше в газеті “Вільна українська школа” (Київ, 1917-1920).

Abstract. *The article presents the materials of the Ukrainian-language pedagogical magazine "Svitlo" (Kyiv, 1910-1914), dedicated to the figure of T.G. Shevchenko. The materials of S. Efremov, S. Volokh, Ya. Zelenkevych (Chepigy), D. Pischynets, S. Rusova, S. Cherkasenko, which directly relate to the problems of the development of the Ukrainian national school, the system of education, training and upbringing and their significance for our present.*

Keywords: *Taras Shevchenko, "Svitlo" magazine, materials of the magazine's authors about T. Shevchenko, content of publications.*

УДК 821.378.13:8

**THE INFLUENCE OF SHEVCHENKO'S CREATIVE HERITAGE ON THE
EDUCATION OF YOUTH THROUGH THE LANGUAGE AND
LITERATURE FIELD OF EDUCATION**
**ВПЛИВ ШЕВЧЕНКОВОЇ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ НА ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ
ОСВІТНЮ ГАЛУЗЬ «МОВА І ЛІТЕРАТУРА»**

Voitenko H. / Войтенко Г.М.*teacher / викладач*

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council» \
КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті розглянуто теоретичне обґрунтування виховної мети на уроках/заняттях мовно-літературної освітньої галузі та спрямованість на творчість Т.Г.Шевченка. Досліджено форми ціннісних орієнтацій здобувачів освіти. Висвітлено засоби виховної роботи, які необхідні для самореалізації особистості через Шевченкознавство. Розкрито традиційні форми та методи роботи на уроках/заняттях української мови і літератури та їхній вплив на формування ціннісних виховних орієнтирів.

Ключові слова: ціннісні орієнтири, Шевченкові цінності, національне відродження, національної системи виховання, Шевченкознавство, мовно-літературна освітня галузь.

Вступ.

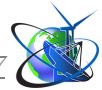
В умовах воєнного стану формування ціннісних орієнтирів є важливими й актуальними в сучасній системі освіти: осмислення процесу навчання та виховання засобами вивченої дисципліни. Науковці, педагоги досліджують процес виховання в мовно-літературній освітній галузі, проводять аналіз щодо загальнолюдських цінностей, акцентують увагу на особистісному зростанні, моральному впливі на здобувачів освіти, створюють необхідні форми та методи для формування соціальних умов життя.

Окрема увага в освітньому середовищі приділяється індивідуальному підходу, розвитку ключових компетентностей, конкурентно-спроможної особистості через систему Шевченкових цінностей. Твори видатного філософа, поета, мислителя використовується як засіб формування виховних орієнтирів та певного уявлення про добро й зло, що згуртовує студентський колектив та дарує радість і натхнення.

Основний текст.

Освітня система потребує оновлення, вимог щодо підвищеної уваги у пошуку нових шляхів удосконалення у вихованні здобувачів освіти. У Законі «Про освіту», у національній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)», Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності та в Національній доктрині розвитку освіти України ХХІ століття визначено основні ціннісні орієнтації у вирішенні нагальних питань сучасної молоді [2,3,6,7].

Мета статті – пошук способів заперечення меншовартості у загальнолюдських цінностях, подолання сумнівів світовідношення та відірваності освіти від національно-патріотичних джерел, які формуються в

системі вивчення творчості Шевченка Т.Г., що виховують справжнього громадянина через освітню галузь «Мова і література».

Розвиток особистості здобувача освіти, формування його комунікативної компетентності та загальних уявлень про українську мову і літературу, і як про систему, і як про вид мистецтва складаються за період вивчення даних дисциплін в освітньому процесі. Тому, щоб піднести духовність та моральний дух студентів, використовуємо творчість Т.Г.Шевченка, особистість якого стала близькою, знайомою, рідною та необхідною в умовах формування здобувача освіти ХХІ століття, від якого залежить майбутнє нашої держави.

Викладачі циклової комісії української мови і літератури з методикою навчання Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради» використовують на своїх уроках/заняттях тематичний матеріал про життя та творчість Тараса Григоровича Шевченка.

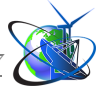
Акцентуючи увагу на його ціннісні орієнтації, яка озвучена в творах поета, що виступають провідником у навчально-виховному процесі сучасного закладу освіти. Постать Шевченка ніби досліджена у всіх напрямках, але можна віднайти матеріал, який додасть інформаційності, створить аналіз соціальних проблем, розкриє історичні факти, забезпечить виховні орієнтири.

Тематичний Шевченків матеріал, який використовується на уроках/заняттях вибудований відповідно до методів і форм роботи педагога-філолога – це диктанти, що відображають життя і творчість Т.Шевченка: вибіркового диктанта «Слово воїна», «Поет і кіноекран», вільні диктанти «Родина Шевченків», «Малюнок козака Платова», контрольні диктанти «За тебе, Кобзарю!», «Слово Шевченка в боротьбі з ворогом», творчі диктанти «Історія одного портрета», «Де серце України?», «Гордість українського народу», підсумкові диктанти «Покарання різками», «Воля!», «Тарасові пише весь світ» [5] та багато інших до яких додаються граматичні завдання.

Диктанти підбираються з метою повторення та вивчення правил орфоєпії, орфографії, пунктуації, синтаксису – усіх основних правил правопису. У текстах використано цікаві факти зі спогадів онуків і правнуків Шевченка, дитинство поета, спогади родичів, близьких друзів про Кобзаря; вміщено описи місць, пов'язаних з його ім'ям, родину Шевченків, дитинство поета. Чимало матеріалів присвячено вшануванню пам'яті Тараса Шевченка в Україні та світі. Формується робота з використанням різних видів диктантів, тексти різного рівня складності.

Наприклад, вільний диктант сприяє розвитку у студентів пам'яті, мовного чуття й мовлення, а словниковий диктант перевірить грамотність студентів і засвоєння ними правил правопису (орфографії), творчий диктант – диктант, при виконанні якого студенти вносять вказані викладачем зміни та інші форми диктантів, які передбачені для роботи на уроках/заняттях української мови [1].

Цьогоріч використовувалися завдання, що зазначали рідні Тарасові місця: Моринці, Кирилівку, Канів, Шевченкове, їхню історію – з нагоди 70-ї річниці з дня утворення Черкаської області: «З минулого села Моринці», «Шевченків край», «Село Шевченкове», «На батьківщині Кобзаря», «Канівські гаї», «Земля

Черкащини» [5]. У центрі уваги тексти перебування поета на засланні, які ще раз нагадують нам про історію життя людини, яка була під царським гнітом, переслідувалася за вільні думки, любов до України – «На Кос-Аралі», «Заборонити... Циркуляром!» [5].

Також не забуваємо і про вшанування пам'яті поета земляками та усією планетою в ювілейні свята – «Вічна слава», «Йдемо до поета», «Ювілей Шевченка», «Гордість українського народу» [5]: наш заклад освіти відзначив 100-річчя з дня присвоєння імені Тараса Григоровича Шевченка Комунальному закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради».

Одним із складників національної системи виховання українських здобувачів освіти є рідна мова, родовід, сім'я, історія, фольклор, мистецтво, обрядовість тощо. Утвердження життєвого досвіду є базою ціннісних орієнтацій молоді. Уроки/заняття літератури мають розвивати емоційну культуру. Кожне заняття має бути звернене до душі студента, насичене матеріалом, що викликає роздуми про життя, про духовний світ людини, про загальнолюдські цінності.

У сучасному світі досить активно відбувається духовне відродження, що формує національну самосвідомість. Відродження української культури відбувається через українську літературу, яка відкриває студентам світ патріотизму. Усього можна досягти, якщо викладати її у взаємозв'язку з іншими видами мистецтва, зокрема архітектурою, живописом, музикою, історією, художньою культурою.

Освітня галузь «Мова і література» складається з мовного й літературного компонентів. До мовного компонента належать українська мова, мови національних меншин (мова навчання і мова вивчення), і національні мови, а до літературного – українська література, світова література і література національних меншин. Кожен із компонентів містить кілька наскрізних змістових ліній [2; 6].

Викладач (вчитель) української мови, коли планує конспект (план) уроку/заняття, має відшукати способи та методи передачі інформації для наповнення здобувачів освіти знаннями, підібрати матеріал, який не лише навчає, а й виховує через слово, події, приклади. Ще одним важливим фактором є емоційна складова, яка розкриває у студентів власні потенційні можливості. Суттєве значення у формуванні виховної мети має добір предметної компетентності. Наприклад, дисципліни МЛО галузі розкривають студента через літературні чи історичні образи, аналіз вчинків літературних героїв та історичних фактів, відтворення їхніх досягнень і моральних вчинків, духовного та суспільного життя, власних прагнень.

Висновки. Отож виховання в освіті – пріоритетний процес навчання, який розглядається як засіб набуття знань. Виховання ціннісних орієнтирів спрямовано на формування наукового пізнання світу через освітню галузь «Мова і література». Система цінностей розвивається через вивчення творчості Т.Г.Шевченка, власне ставлення до суспільства й Батьківщини, до навколишнього світу, до мистецтва, до праці, до власного «Я». Зазначимо

також, що головними в освітньому процесі є здобувач освіти та педагог, які творчо співпрацюють та самовдосконалюються.

Література:

1. Види диктантів із словниковими словами – URL: file:///C:/Users/INTEL%20G31/ (дата звернення: 14.01.2024).
2. Державний стандарт базової та повної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. №1392 / сайт МОНУ – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 14.01.2024).
3. Закон України Про освіту зі змінами 2024 №2145-VIII від 05.09.2017, редакція від 21.11.2021– URL: <https://urst.com.ua/pro-osvitu/rozdil-I> (дата звернення: 14.01.2024).
4. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. 2000. №22. С.7 – 21.
5. Похила Л.В. Шевченківський збірник диктантів з української мови – URL: https://bohdan-books.com/userfiles/file/books/lib_file_1396445889.pdf (дата звернення: 14.01.2024).
6. Про Державну національну програму "Освіта" ("Україна ХХІ століття") (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 576 (576-96-п) від 29.05.96) – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/> (дата звернення: 14.01.2024).
7. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти від 30 вересня 2020 р. № 898 / сайт МОНУ – URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 14.01.2024).

Literature:

1. Types of dictations with dictionary words - URL: file:///C:/Users/INTEL%20G31/ (access date: 14.01.2024).
2. State standard of basic and full secondary education, approved by the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 23, 2011 No. 1392 / website of the Ministry of Education and Culture - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (date of application: 14.01.2024).
3. Law of Ukraine On Education as amended in 2024 No. 2145-VIII dated 05.09.2017, version dated 21.11.2021 – URL: <https://urst.com.ua/pro-osvitu/rozdil-I> (date of application: 14.01.2024).
4. The concept of civic education of the personality in the conditions of the development of Ukrainian statehood // Information collection of the Ministry of Education of Ukraine. 2000. No. 22. P. 7 – 21.
5. Lokhila L.V. Shevchenko's collection of dictations from the Ukrainian language - URL: https://bohdan-books.com/userfiles/file/books/lib_file_1396445889.pdf (access date: 14.01.2024).
6. About the State National Program "Education" ("Ukraine of the 21st century") (with changes introduced in accordance with Resolution of the Cabinet of Ministers No. 576 (576-96-п) dated 05.29.96) - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/> (date of application: 14.01.2024).
7. About some issues of the state standards of comprehensive general secondary education dated September 30, 2020 No. 898 / MONU website - URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (date of application: 14.01.2024).

Abstract. *The article examines the theoretical justification of the educational goal in the lessons/classes of the linguistic and literary field of education and the focus on T.G. Shevchenko's work. Forms of value orientations of education seekers were studied. The means of educational work, which are necessary for the self-realization of the individual through Shevchenko studies, are highlighted. Traditional forms and methods of work in lessons/classes of Ukrainian language and literature and their influence on the formation of valuable educational guidelines are revealed.*

Key words: *value orientations, Shevchenko's values, national revival, national education system, Shevchenko studies, linguistic and literary field of education.*

УДК 159.9.01

**CREATIVITY OF TARAS HRYHOROVYCH SHEVCHENKO THROUGH
THE PRISM OF PSYCHOANALYSIS****ТВОРЧИСТЬ ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА КРІЗЬ ПАРИЗМУ
ПСИХОАНАЛІЗУ****Plakhotna S. / Плахотна С. І.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті здійснюється психологічне осмислення творчості Т.Г. Шевченка з позиції психоаналізу. Уточнені особливості психології творчості поета: вплив дитинства на творчість, взаємозв'язок думок з почуттями і словами. Встановлено, що дитяча вразливість, яка проявилася у дитячих мріях та снах, вплинула на емоційність творів поета.

Ключові слова: дитинство, дитячі спогади, мрійливість, психологія творчості, підсвідомість, сновидіння, сонна фантазія, символічні образи, образність, вплив інтроверсії.

Вступ.

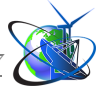
У невичерпній спадщині геніального співця українського народу, поета, художника й громадянина-патріота Тараса Григоровича Шевченка важливе місце посідають погляди на психологію людини.

Дослідженням творчості великого кобзаря займалися філологи, історики, та літературознавці, проте недостатньо було приділено уваги зі сторони психології. Цікаву спробу осягнення творчості Т. Шевченка здійснив доктор словесної творчості Степан Бaley. Він видав у Львові у 1916 році невеличку книжечку під назвою «З психології творчості Шевченка». Автор поставився до свого завдання дуже обережно. Наводячи прояви задушливих і захованих у підсвідомості любовних мотивів у творчості Шевченка, автор не припускає, щоб «сей мотив мав як чинник творчості Шевченка, якесь виїмково велике передове значіння». В такому напрямі він і веде спостереження, признаючись навіть, що таким спостереженням «далеко до систематичного викінчення» [3].

Основний текст. Класик української психології Г. Костюк зазначав, що питання людської психіки постійно цікавили Тараса Григоровича. Знання людської душі, проникливе розуміння людських вчинків і переживань потрібні як поетові й письменникові, так і художникові.

Поняття «дитина», «дитинство», «мати» належить до найулюбленіших сфер у поезії Шевченка, це те чого не може обминути поет.

Сфера «дитини» недаремно така близька Шевченкові, бодитячі враження посідають важливе місце у його творчій свідомості. Образ дитини символізує для поета чистоту й безпосередність погляду на світ, так як несвідомо знаходить у собі правдиве джерело своїх дитячих настроїв. Його власне колишнє горе, його поранена дитяча душа, яка оживала в ньому внаслідок несвідомих регресій, була в ньому саме тим другим «Я», тим його «серцем», що так часто плакало в ньому й наводило якийсь важкий сум на душу.

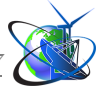
Складні умови життя примушували Т.Г.Шевченка ще більше «замикатися у собі». Вплив інтроверсії на творчість і життя Шевченка настільки помітне, і на це вказували багато дослідників. Прикрі дитячі спогади з'являлися в уяві поета в символічних образах, що ховалися у глибинах його душі та підкошували радість життя. Любов до матері й сестри могла проявлятися лише у спогадах та мріях. Можливо Тарас фантазував, можливо плакав. Так чи інакше його почуття прихильності й любові залишилися у ображенім, тужливім серці. Об'єкти любові були вже не зовні, а у ньому самому, в його спогадах, в бажаннях любити їх та знайти знову, Шевченко стає «замкнений у самому собі». Дитяча любов має і ідеальне, егоїстичне, смислове забарвлення в тому значенні, що її перші мрії, перші спроби будувати за допомогою фантазії світ, який піднімається над дійсністю.

Дитячим фантазіям, в яких висловлюються усі сторони дитячої душі, Шевченко присвячує дуже багато уваги. Здатність дитини мріяти має вищий ступінь ніж у дорослого, це та форма мрії, яку називають „сном на яву". Для дорослої людини складається враження чогось аномального, а не аномальним є у дитини, яка „бавиться“ своїми мріями годинами. Оточення дитини не часто здогадується про ті „замки у повітрі", що їх у таких снах вичаровує душа дитини. Дитина з початку з відвертою наївністю признається у своїх мріях, які їй самій являються під видом подій, що „колись“ будуть. Та помітивши, що такі вияви з боку дорослих спростовуються та викликають посмішку, діти вчаться з часом приховувати свою мрію «щоб світ не бачив і люди не чули». Дитина вчиться також з часом соромитися деяких своїх мрій перед іншими, а відтак також перед собою. Протиріччя між «моральними» і «неморальними» речами починає вростати у душу дитини, ховатися у підсвідомості, а з часом проявлятися у снах.

Дитячі перші сні про силу й могутність, про царство щастя викликані першим «ідеалом» дитячої любові. Сні у творах Тараса Шевченка та й сні самого поета дуже виразні, сюжетні, докладні. Від них тягнуться нитки до Шевченкового гротеску, до умовностей. Про щирість і правдивість поета можна впевнитися звернувшись до його віршів, які мають назву «Сон». Вони справді були породжені його снами, і всюди, де в його віршах говориться «мені снилося», насправді, так і було, його поетичний сюжет служить відображенням сну. Але річ тут, звичайно, не в такій повній вірогідності, домисел у художніх творах неминучий і природний [6].

Цікавим є те, що ці «сні» свідчать про постійну роботу підсвідомості, що живить фантазію поета, про художню активність уяви, про характер психологічної реакції на дійсність. Для психології сну взагалі характерне химерне поєднання різних планів. Тарас Шевченко широко використовував у своїй творчості цю форму як вдячний засіб, що виправдовує найсміливіші умовності, допомагає дати органічний сплав фантазії й дійсності, так як він бачив великі і своєрідні можливості суто художнього узагальнення, закладені у формі сну.

Т.Г. Шевченко умів використовувати реальні зв'язки дуже дорогі йому, любив будувати «повітряні замки» завдяки фантазії, в його уяві могла

виникнути ціла драма тільки за одним тільки словом. Народна пісня й дума переносили його у фантастичний світ уявлюваних образів, перед своїм внутрішнім зором постійно оживлюються картини й спогади дитинства, найменший проблиск надії запалював його[5].

Т.Шевченко вважав, що для люблячих, співчутливих душ «повітряні замки міцніші і прекрасніші матеріальних палат егоїста» - ця психологічна істина не зрозуміла деяким людям, бо вони не знають величі і досконалості щастя на землі. У Шевченка жила постійна потреба в ідеалізації, але будуючи такі «замки», він ні на хвилину не забував, що це міраж, який жорстоко розвіює дійсність. Свідомо сприймав усе це як ідилію, одночасно не вірячи в її реальність, все це досить виразно відчувається в тривожному настрої поета. У спокійному і безхмарному змісті проглядається невіра у свої «повітряним замкам», але все таки вони були йому потрібні.

Постійні образні теми поета, так звані «слова-зірочки», мають важливе значення, бо це своєрідні ідейні та емоційні клубки, в яких зосереджуються його думки і поетичні переживання. До таких мотивів-зірок у Шевченковій поезії належать мотиви «сну», які мали для Шевченка неабияке значення. Він запам'ятовує ці образи, переповідає в листах і в щоденнику, його вабить тут, очевидно, можливість об'єднати різнорідні враження в єдине ціле, які мають свої закономірності. У цьому зв'язку варто згадати Франкову аналогію між поетичною фантазією й сновидінням, обґрунтовану в роботі «Із секретів поетичної творчості», аналогією, яка підтверджується новішими дослідженнями психофізіології.

Сонна фантазія є не лише репродуктивною, а й творчою, бо у форму «сну» легко вилити мрію, сформувану ідилію, до якої прагнув Шевченко. Фантазія також здатна створити такі образи, сцени, ситуації, яких ми в житті не бачили і не спостерігали, та поет прекрасно усвідомлює всю нереальність і ілюзорність ідеалізованих образів.

Життєві обставини Т. Шевченка могли легко відродити в його душі чутливість та образність. Самотність поета найбільше сприяла розвитку такої властивості душі як мрійливість, яка часто супроводжувала поета у його волі й неволі. Життєвий шлях поета, на його ж власну думку, уявляється як велика трагедія, герой цієї трагедії він сам. Шевченко прагнув до повного, інтенсивного життя у коханні й красі, яке вважав своїм порятунком, але це прагнення і входило у конфлікт із життєвими обставинами.

Висновки.

Т.Г. Шевченко усе своє життя палко й самовіддано кохав той образ, що виник у його підсвідомості. Коли почуття любові довго живе у серці, то треба якимось чином з'єднати в одне ціле інтровертований комплекс любові з реальним об'єктом. Тарас Григорович Шевченко належав до тих одиниць, індивідуальність яких занадто сильно розвинена, щоб вона могла втратити свою неповторність під впливом зовнішніх обставин і занадто багата, щоб її відношення до суспільного життя могло її цілком захопити. Творчість поета по своїй суті проста, однак скарб душі й глибина творчості ще невичерпані.

Література:

1. Балеї С. З психології творчості Шевченка. Львів: Шляхи, «Новітня бібліотека», Ч. 20. Друкарня Ставропігійського інституту під управою Ю. Сидорука 1916 91 с. URL: http://www.nibu.kiev.ua/elfond/z_psihologii_tvorchosti_shevch Lviv Polytechnic National University Institutional Repository <http://ena.lp.edu.ua>
2. Грабович Гр. Шевченко, якого не знаємо [текст] / Гр. Грабович. Вид. 2-ге. Київ: Критика, 2014. 414 с.
3. Маслюк А.М. Творчість Тараса Шевченка крізь призму матеріалістичних поглядів Г. Костюка та С. Балея і Я. Яреми // Освіта та розвиток обдарованої особистості. №1 (56) 2017
4. Кашуба М. В. Творчість Т. Шевченка в контексті психоаналізу // Філософські науки. Вісник Нац. універ. „Львівська політехніка». № 550. Львів, 2006. с. 83-94. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream>
5. <https://vnu.edu.ua/suspilstvo>
6. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream>

Literature:

1. Balei S. From the psychology of Shevchenko's creativity. Lviv: Shliakhy. "Novitnia biblioteka", part 2 Printing house of Stavropihiisk Institute headed by Yu. Sydoruk .1916 .91 p. URL: http://www.nibu.kiev.ua/elfond/z_psihologii_tvorchosti_shevch Lviv Polytechnic National University Institutional Repository <http://ena.lp.edu.ua>
2. Hrabovych Hr. Shevchenko that we know [text]/ Hr. Hrabovych. Edition 2. Kyiv: Krytyka, 2014. 414p.
3. Masliuk A.M. Taras Shevchenko's creativity through the prism of materialistic views of H. Kostiuk and S. Balei, as well as Ya. Yarema // Education and development of gifted personality. №1 (56) 2017.
4. Kashuba M.V. Taras Shevchenko's creativity in the context of psychoanalysis // Philosophical Sciences. Bulletin of National University "Lviv Polytechnic". №550. Lviv, 2006. pp.83-94. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream>
5. <https://vnu.edu.ua/suspilstvo>
6. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream>

Annotation. The article provides a psychological understanding of T.H. Shevchenko's creativity from the standpoint of psychoanalysis. Specific features of the psychology of the poet's creativity are the influence of childhood on creativity, the relationship of thoughts with feelings and words. It was defined that children's vulnerability, which appeared in children's ambitions and dreams, influenced the sentimentalism of the poet's works.

Key words: childhood, children's memories, dreaminess, psychology of creativity, subconsciousness, dreams, sleepy fantasy, symbolic images, imagery, influence of introversion.

УДК 371.3:78

COMPETENCE AS THE BASIS OF THE PERSONAL AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF THE FUTURE TEACHER-MUSICIAN**КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ОСОБИСТИСНО-ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА**

Avksentieva S. / Авксентієва С.В.

teacher / викладач

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті розглядаються проблеми та перспективи становлення професіоналізму, формування професійної компетентності у майбутніх педагогів спеціальності «Музичне мистецтво» закладів вищої освіти. Обґрунтовано необхідність переходу у музично-педагогічній освіті до особистісно орієнтованого навчання, що передбачає створення умов для формування у здобувачів освіти широкого кола особистісно-професійних компетенцій та розкриття їхнього творчого потенціалу.

Ключові слова: професійна підготовка педагога-музиканта, музично-педагогічна компетентність, особистісно-професійні компетенції.

Вступ.

Входження України в європейський освітній простір передбачає підвищення якості вищої професійної музично-педагогічної освіти. Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту» акцентують увагу на високих вимогах до особистості й професійності вчителя. Ключовою фігурою перетворень в освітній галузі є педагог. Сучасна вища школа зорієнтована на якісну підготовку фахівця, який відповідає змінам, що відбуваються на ринку праці. Зростає потреба у фахівцях, що володіють широким спектром загальнокультурних і професійних компетенцій. У зв'язку з цим є актуальною проблема становлення професіоналізму педагога-музиканта, розвитку його професійної компетентності, формування яких відбувається протягом усього освітнього процесу у закладі вищої освіти. На особливу увагу заслуговує проблема наповнення сучасної музично-педагогічної освіти новим змістом, пошук нових форм та методів організації фахової підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва, які б забезпечили перехід від імперативної педагогіки до особистісно орієнтованої.

Основний текст.

Професійна компетентність як пріоритетна характеристика фахівця знаходиться в центрі вивчення педагогічної науки. Вища школа має значні здобутки в галузі підготовки майбутніх фахівців до діяльності у сфері музичного мистецтва, особливо музично-педагогічного (О. Рудницька, Л. Масол, А.Козир, Л.Коваль, О.Олексюк, Т.Пляченко, А. Растригіна, Р.Савченко, Г.Падалка, Г.Побережна, О. Ростовський, В. Шульгіна, О. Шолокова та інші). Професійна підготовка педагога розглядається науковцями як процес формування творчої особистості, здатної до саморозвитку, самовдосконалення та продуктивної діяльності, який передбачає новий підхід до формування

професійної компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва, музичних керівників у закладах дошкільної освіти.

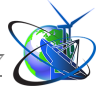
Професійна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва - специфічний педагогічний феномен, який визначається особливостями музично-педагогічної діяльності, своєрідністю її завдань, перевагою художньо-творчих форм практичної роботи та специфічними методами мистецького навчання [7]. Фахова підготовка студентів спеціальності «Музичне мистецтво» має на меті набуття здобувачами освіти знань з основ наук цієї спеціальності та вироблення практичних умінь та навичок, необхідних для здійснення професійної діяльності, тобто формування широкого кола компетентностей. Формування професійної компетентності - головна мета фахової підготовки майбутніх випускників спеціальності «Музичне мистецтво». Професійна компетентність майбутніх педагогів-музикантів включає: широку ерудицію в галузі музичної та художньої культури, педагогіки, психології, мистецтвознавства, етики та естетики; вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію; володіння практичними вміннями і навичками (педагогічними, інструментально-виконавськими, хормейстерськими, вміннями словесної інтерпретації музичних образів тощо); сформованість особистісних якостей та здібностей, необхідних для успішного здійснення функцій вчителя музичного мистецтва - педагогічних (толерантність, комунікативність); організаторсько-конструктивних здібностей (зосередженість, тактовність, витримка); музично-фахових (музичні якості та здібності тощо), а також здатність до нестандартного, творчого вирішення педагогічних завдань. Науковці трактують формування музично-педагогічної компетентності майбутніх музичних керівників закладів дошкільної освіти та вчителів музичного мистецтва як інтегративну особистісну якість, що виражає здатність до самостійної успішної реалізації завдань музичної освіти дітей на основі системного зв'язку загальногромадянських, психолого-педагогічних та музично-фахових компетенцій [2; 6].

У процесі формування професійної компетентності майбутніх педагогів-музикантів значну роль відіграє формування і розвиток їх музичних, творчих здібностей та креативності, як якості особистості. Проблема формування й розвитку здібностей - одна з актуальних проблем становлення особистості. Дослідження Л. Виготського, О. Леонтьєва, В. Сухомлинського, Б. Теплова дають підстави визначити важливу роль активної діяльності у розвитку здібностей. У сучасній психології розрізняються загальні й спеціальні здібності. До загальних здібностей відносяться творчі здібності, а музичні здібності є спеціальними. Для творчої особистості творча діяльність є життєвою потребою. У зв'язку з цим формування творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва набуває великого значення. Від його морального обличчя, знань і навичок, професійного хисту й досвіду залежить кінцевий результат загальної музичної освіти. Творчий майбутній педагог-музикант повинен не лише володіти знаннями, а й вміти навчити інших. Творчі здібності пов'язані з креативністю. Під креативністю в психолого-педагогічній науці розуміють комплекс інтелектуальних і особистісних особливостей індивіда, що сприяє

самостійному висуненню проблем, генеруванню великої кількості оригінальних ідей і нестандартній їх реалізації. У процесі формування професійної компетентності майбутніх педагогів-музикантів потрібно насамперед розвинути у них музичні здібності. Під музикальністю розуміється сукупність здібностей, необхідних для успішної музичної діяльності. Основна ознака музикальності - переживання музики як вираження певного змісту. Музичне переживання за своєю суттю є емоційним переживанням, оскільки поза емоційним шляхом зміст музики досягнути не можна [5]. Перша ознака музикальності - здатність відчувати характер, настрій музичного твору, співпереживати почуте, виявляти емоційне ставлення, розуміти музичний образ. Друга ознака музикальності - здатність вслухатися, порівнювати, оцінювати найяскравіші й найзрозуміліші музичні явища. Це вимагає елементарної музично-слухової культури, безпосередньої слухової уваги, спрямованої на ті чи інші засоби художнього вираження. Третя ознака музикальності - вияв творчого ставлення до музики. Слухаючи її, людина по-своєму уявляє художній образ, передаючи його у співі, грі, танці[2]. Структура музикальності складається з двох компонентів: емоційний відгук на музику та музичний слух. На єдності цих компонентів базуються основні музичні здібності. Вони не існують один без одного, розвиваючись у музичній діяльності, доповнюють один одного. Певний рівень розвитку музичних здібностей - це показник музичної обдарованості. У цьому контексті прояви музичних здібностей залежать не тільки від задатків, а й від середовища, музичного оточення майбутнього педагога-музиканта. Музичні здібності майбутнього вчителя музичного мистецтва розвиваються у процесі його професійної музично-практичної діяльності, що позитивно впливає на формування професійно важливих знань, умінь, навичок як складових професійної компетентності. Отже, розвиток музичних здібностей сприяє формуванню музично-практичної компетентності, що є саме тим структурним компонентом, який визначає особливості професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, на відмінну від інших вчителів. Сформованість музично-практичної компетентності є важливим фактором, що впливає на ефективність творчої педагогічної діяльності. На нашу думку музично-виконавська компетентність є базовою в системі професійної підготовки вчителя музики. О. Горбенко інтерпретує її як інтегровану професійно-значущу особистісну якість, що виявляється в здатності вчителя музичного мистецтва до художньої інтерпретації і творчого самовираження в різних видах музично-виконавської діяльності. Очікується, що здобувачі освіти здатні на високому технічному та художньому рівні виконувати програмові твори з розділу слухання музики, пісні, художні музичні твори на заняттях музичного мистецтва у загальноосвітній школі та позаурочній роботі.

Результатом навчання здобувачів освіти на спеціальності «Музичне мистецтво» є сформований у них комплекс універсальних та особистісно-професійних компетенцій, які проявляються в тому, що майбутній педагог-музикант зможе: аналізувати різноманітні джерела музично-педагогічної інформації з погляду її педагогічної цінності в сучасних умовах; виявляти

сутність проблем, які виникають у процесі професійної музичної діяльності і вирішувати їх з урахуванням власного педагогічного досвіду у сфері музичної освіти; використовувати у повному обсязі власні теоретичні і практичні музично-педагогічні знання у професійній діяльності; поповнювати професійні знання на основі використання різних джерел музично-педагогічної інформації; орієнтуватися у сучасній соціокультурній ситуації, використовувати можливості інтеграції традицій і інновацій у музичній освіті для забезпечення її якості (соціальні особистісно-професійні компетенції). Вступати у взаємодію з усіма суб'єктами музично-освітнього процесу, керуючись принципами гуманізму, співробітництва, мотивовано відстоювати власну позицію і поважати думку колег (комунікативні особистісно-професійні компетенції). Застосовувати метод дослідження у вивченні історично-педагогічного процесу в галузі музичної освіти; використовувати інформаційні технології у професійній діяльності; виявляти взаємозв'язок між розвитком історико-педагогічного процесу в галузі музичної освіти і особливостями розвитку музичної культури, філософськими, художньо-естетичними течіями в різні історичні періоди (інформаційні особистісно-професійні компетенції). Розуміти особистісну значимість музично-педагогічної спадщини; проявляти емоційно-ціннісне відношення до людей і самого себе; інтерпретувати процеси спадкоємності в галузі музичної освіти з погляду взаємодії традицій та інновацій (аналітико-рефлексивні особистісно-професійні компетенції). Використовувати музично-педагогічний досвід для перетворення і збагачення власної теоретичної і практичної діяльності; застосовувати музично-педагогічні знання для обґрунтування власної думки на інновації в галузі освіти на сучасному етапі її розвитку; враховувати історично-педагогічний досвід у впровадженні інновацій в роботу музично-освітніх установ (креативні особистісно-професійні компетенції) [2; 7].

Висновки.

Отже, компетентність - це особлива якість педагога, яка формується у процесі розвитку й саморозвитку всієї особистості в цілому, включаючи її пізнавальну, емоційно-вольову та мотиваційну сфери, системи відношень та ціннісних орієнтацій. Майбутній вчитель музичного мистецтва упродовж навчання має оволодіти широким спектром знань і вмінь, які сформують фундамент його професійної компетентності і в майбутньому сприятимуть якісній плідній високопрофесійній діяльності. Професійна компетентність - основа професійної майстерності майбутнього педагога-музиканта, яка проявляється в його активному інтересі до мистецької галузі знань, самовдосконаленні та забезпечить ефективність творчої педагогічної діяльності.

Література:

1. Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради, 2014, № 37-38. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-8#Text>.
2. Л. Г. Гаврілова. Професійна компетентність майбутніх учителів музики як педагогічний феномен. Духовність особистості: методологія, теорія і

практика. 2017. С 8-15.

3. Михалюк А.М. Формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва: Навчально-методичний посібник. Київ: Видавництво Ліра. 2016. 220 с.

4. Науменко С.І. Психологія музичної діяльності. Чернівці: ПП Видавничий дім «Родовід», 2015. 408 с.

5. Наукове видання. Неперервна педагогічна освіта ХХІ століття. Збірник матеріалів XVII Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О.П. Рудницької/ С. Вільчковський, Т. Дорошенко, С. Науменко та ін. Київ: Випуск 3 (15). 2020. 275с.

6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Київ: Освіта України, 2018. 274 с.

7. Рудницька К.В. Сутність понять «компетентнісний підхід» «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність» у світлі сучасної освітньої парадигми. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». Ужгород, 2016. Випуск 1 (38). С. 241–244.

Literature:

1. Law of Ukraine "On Higher Education". Bulletin of the Verkhovna Rada, 2014, No. 37-38. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-8#Text>.

2. L. G. Gavrilova. Professional competence of future music teachers as a pedagogical phenomenon. Personal spirituality: methodology, theory and practice. 2017. P. 8-15.

3. Mykhalyuk A.M. Formation of performance culture of future music teachers by means of Ukrainian piano art: Teaching and methodical manual. Kyiv: Lira Publishing House. 2016. 220 p.

4. Naumenko S.I. Psychology of musical activity. Chernivtsi: PP Publishing house "Rodovid", 2015. 408 p.

5. Scientific publication. Continuous pedagogical education of the 21st century. Collection of materials of the 17th International Pedagogical and Artistic Readings in memory of Professor O.P. Rudnytska/ S. Vilchkovskyi, T. Doroshenko, S. Naumenko and others. Kyiv: Issue 3 (15). 2020. 275 p.

6. Padalka H. M. Pedagogy of art. Kyiv: Education of Ukraine, 2018. 274 p.

7. Rudnitska K.V. The essence of the concepts "competence approach", "competence", "competence", "professional competence" in the light of the modern educational paradigm. Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: "Pedagogy. Social work". Uzhhorod, 2016. Issue 1 (38). P. 241–244.

Abstract. The article deals with the problems and prospects of professional development, the formation of professional competence of future teachers of the specialty "Music Art" of institutions of higher education. The necessity of transition in music-pedagogical education to personally oriented education is grounded which envisages creation of conditions for formation of a wide range of personally professional competencies and the disclosure of their creative potential among applicants.

Key words: vocational training of a musician, personally oriented teaching, musical, creative abilities.

УДК 37.02.147

ANALYSIS OF THE CONCEPT "TEACHING METHOD" IN THE HISTORICAL CONTEXT**АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «МЕТОД НАВЧАННЯ» В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ****Barabash V./Барабаш В.І.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»***Skakun V./ Скакун В.О.***k.biolog.n./к.біолог.н.**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Анотація. Про правильний добір методу навчання свідчить характер діяльності та взаємовідносин учителів і учнів, глибина й міцність набутих знань, навичок, умінь і також те, якою мірою він викликає пізнавальну, емоційну і практичну активність учнів та формує в них мотивацію учіння.

Ключові слова: методи навчання, вчитель.

Вступ.

Кожна людина прагне знайти своє місце в житті, обрати гарну спеціальність, забезпечити пристойне існування собі і своїм близьким.

Більшість здобувачів освіти самовизначаються з майбутньою професією, в них складаються професійні переваги. У результаті – вчаться вже не заради самого навчання, а для свого майбутнього. Вищі духовні потреби людини в пізнанні, самоствердженні, самовираженні, самовизначенні, самоактуалізації – це прагнення до розвитку й удосконалення себе, тобто до саморозвитку.

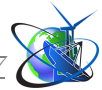
Основний текст.

У складному і динамічному освітньому процесі педагогу доводиться вирішувати велику кількість типових та оригінальних педагогічних завдань, які є важливими для соціального управління, тому що звернені до всебічного розвитку особистості. Щоб упевнено прогнозувати результат дослідження, приймати безпомилкові науково обґрунтовані рішення, педагог має професійно володіти сучасними методами педагогічної діяльності.

В історії дидактики проблема окреслення методів навчання не виокремлювалася в особливу, оригінальну проблематику – вона розглядалась у контексті всіх елементів процесу навчальної діяльності. Власне кажучи, кожен учитель гімназії чи училища ХІХ – початку ХХ століття створював свою методику, що складалася з його індивідуальних знахідок, підказаних власним досвідом, запозиченим у більш досвідчених колег, зі статей у педагогічних журналах, які тоді вже охоче друкували дописи педагогів.

Розглянемо інтерпретацію методів навчання педагогами-новаторами минулого.

М. Пістрак характеризував методи навчання у найбільш загальному розумінні, як спосіб передачі знань і формування в учнів умінь і навичок.

Методи навчання – це знаряддя в руках вчителя, це спосіб його дії стосовно учня і способи роботи учня під керівництвом вчителя [1].

П. Шимбарьов розглядав метод навчання як шлях, за допомогою якого вчитель організовує, спрямовує і керує роботою учнів щодо оволодіння ними основами наук [1]. У цих визначеннях провідна роль належить учителю.

У педагогічній літературі 40–50 років минулого століття поняття «метод навчання» визначалось як засіб або той шлях, за допомогою якого вчитель, спираючись на свідомість і активність учнів, озброює їх знаннями, уміннями і навичками [2].

У ряді робіт при визначенні поняття «методи навчання» враховувалася не лише діяльність учителя, але й діяльність учнів. Саме з цього розуміння виходили М. Верзілін, П. Гальперін, М. Данилов, Б. Райков. Така точка зору отримала подальший розвиток і стала провідною в середині 60-х років ХХ ст. Було поставлено питання про множинність методів та недопущення універсалізації того чи іншого з них. Значна увага приділялася вербальним методам.

У 60–80-ті роки розробка теорії методів навчання зумовлювала дослідження навчання як цілісного процесу, як взаємодію тих, хто навчається. Такий підхід знайшов своє відображення у визначенні методів навчання як способів організації пізнавальної діяльності учнів, яка забезпечує оволодіння знаннями, методами пізнання і практичної діяльності. Методи навчання – упорядкована за певним принципом спільна цілеспрямована діяльність учителя та учнів, що являє собою систему прийомів або способів і спрямована на розв'язання навчально-виховних завдань [2].

Під методами навчання у закладах освіти слід розуміти упорядковані способи взаємопов'язаної діяльності вчителя й учнів, спрямовані на розв'язання навчально-виховних завдань [1]. Правильний добір методів відповідно до цілей і змісту навчання й вікових особливостей учнів сприяє розвитку їхніх пізнавальних здібностей, озброєнню їх уміннями й навичками використовувати набуті знання на практиці, готує учнів до самостійного набуття знань, формує їхній світогляд [4].

Є. Голант, Д. Лордкіпанідзе, С. Перовський, А. Алексюк, В. Бондар, О. Мороз, М. Ярмаченко, вважають і обґрунтовано стверджують, що на методи навчання впливають джерела інформації, за допомогою яких учні засвоюють знання.

Правильний добір методів відповідно до цілей і змісту навчання й вікових особливостей учнів сприяє розвитку їхніх пізнавальних здібностей, озброєнню їх уміннями і навичками використовувати набуті знання на практиці, готує учнів до самостійного набуття знань, формує їхній світогляд.

На думку В. Кременя, в розробках методів навчання і виховання не врахували специфіку соціального середовища, в якому формується і цілісно розвивається дитина, ігнорували особливості взаємодії в системі предметно-соціальне довкілля – підростаюча особистість, не брали до уваги вікових можливостей дитини у сфері її соціальних відносин. Таким чином, не було задіяно особистісний компонент у навчально-педагогічному пізнанні [3].

Введення в освітній процес інтерактивних методів навчання дозволяє вирішити нагальні потреби у підготовці фахівця нового типу, адекватного вимогам сучасного суспільства, фахівця, який здатен шукати рішення у співпраці з колегами, в активному обміні знаннями.

Інтерактивні методи, в основі яких лежить спілкування мають чітко визначену тему, мету, дидактичне завдання. Результатом такого спілкування є вирішення проблеми, розв'язання задачі, знаходження шляхів рішення критичної ситуації. Головним є те, що спілкування у навчальному процесі не є просто обміном думками або знаннями, на основі такого обміну активізується інтелектуальна діяльність, народжується нове знання, формується вміння, в першу чергу, використовувати теоретичні знання у конкретній ситуації, комбінувати знання з різних галузей, зважати на думку іншої людини, колективно працювати над вирішенням проблеми, приймати чужий досвід, брати на себе відповідальність за прийняте рішення, за результати власної дії, керувати та підкорятися, вгамовувати власні амбіції в ім'я загальної справи.

Таким чином, інтерактивні методи вирішують триєдине завдання: навчати, виховувати, розвивати особистість, формувати професійні та соціальні якості фахівця.

Педагог має навчитися правильно добирати методи навчання, а це залежить від:

- провідної парадигми національної системи освіти;
- загальних і професійних цілей освіти, виховання й розвитку підростаючого покоління;
- провідних методологічних положень і установок сучасної загальної дидактики;
- особливостей, змісту, методів і форм роботи конкретних освітньо-виховних систем;
- особливостей змісту професіограми конкретного фахівця;
- особливостей змісту і методики викладання конкретної навчальної дисципліни та визначених її специфікою вимог до добору загально-дидактичних методів;
- мети, завдання, змісту матеріалу та дидактичного задуму конкретного заняття;
- наявності часу на вивчення теми, розділу;
- рівня розумової та фізичної підготовленості учнів;
- рівня оснащення навчально-матеріальної бази;
- педагогічної майстерності вчителів;
- методичного задуму конкретного заняття тощо.

Про правильний добір методу навчання свідчить характер діяльності та взаємовідносин учителів і учнів, глибина й міцність набутих знань, навичок, умінь і також те, якою мірою він викликає пізнавальну, емоційну і практичну активність учнів та формує в них мотивацію учіння.

Висновки:

Таким чином, займаючись самостійним пошуком інформації, необхідно мати міцний арсенал як загальних, так і специфічних методів навчання. І

зрозуміло, що ніякий окремо взятий метод не розв'язує всіх проблем, якщо не використовується творчо, у взаємозв'язку з іншими необхідними методами.

Література:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. К. : Либідь, 1997. 376 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. пос. /І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак. – К.: Вид. центр «Просвіта», 2000. – 368 с.
4. Пащенко М. І. Використання активних форм і методів викладання педагогічних дисциплін у підготовці майбутніх вчителів. // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / гол. ред: Мартинюк М. Т. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2016 – частина І. – С. 258 – 268.

Abstract. *The nature of activities and relationships between teachers and students, the depth and strength of acquired knowledge, skills, and abilities, as well as the extent to which it causes cognitive, emotional and practical activity of students and forms their motivation to learn, testify to the correct selection of the teaching method.*

Key words: *teaching methods, teacher and students.*

УДК 372.881.1

**THE SEARCH FOR WAYS TO SOLVE THE PROBLEM OF TRAINING
THE COMPETITIVE LANGUAGE PERSONALITY OF THE FUTURE
TEACHER IN THE CONDITIONS OF DIVERSIFYING EDUCATION
ПОШУК ШЛЯХІВ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ
КОНКУРЕНТОЗДАТНОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В
УМОВАХ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ОСВІТИ**

Denisyuk T. / Денисюк Т.К.*Candidate of philological sciences / канд. філолог. наук,***Synychuk Y. / Синегуб Я.В.***Candidate of philological sciences / канд. філолог. наук**Municipal Institution "Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council"**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка
Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті на основі аналізу наукових праць виокремлено умови диверсифікації освіти, що забезпечують ефективність управління процесом формування мовної особистості майбутнього вчителя-конкурентоздатного фахівця. розробка системи моніторингу конкурентоздатності мовної особистості майбутнього вчителя.

Ключові слова: диверсифікація, умови диверсифікації освіти, майбутні вчителі.

Вступ.

Зміни в суспільстві неможливі без системного реформування національної системи освіти. При цьому модернізаційні перетворення мають здійснюватись відповідно до загально цивілізаційних тенденцій розвитку національних освітніх систем. Зазначене свідчить про необхідність трансформації освіти в Україні з її орієнтацією на людину, на фундаментальні загальнолюдські цінності. Отже, потрібна модернізація та структурна перебудова системи вищої освіти і механізмів управління нею.

Основний текст.

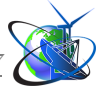
Аналіз джерел з проблеми модернізації вищої освіти як закономірного соціокультурного процесу, наукових узагальнень з питань реформування та модернізації вищої освіти в Україні неможлива без її диверсифікації, що має забезпечити ефективність управління процесом формування мовної особистості майбутніх вчителів початкової школи.

Диверсифікація (від латин. *diversus* – різний і *facere* – робити) означає:

- розмаїття;
- різнобічний розвиток;
- розширення активності;
- вихід за межі основного змісту діяльності;
- розвиток напрямів діяльності [3].

Диверсифікацію визначають як:

- одночасний розвиток багатьох взаємопов'язаних педагогічних здібностей студентів;
- розширення інноваційних технологій в освіті;

- процес розширення асортименту освітніх послуг [2];
- широке розмаїття закладів освіти, освітніх програм і органів управління;
- впровадження різноманітних освітніх послуг;
- реалізація принципів альтернативності і варіативності;
- забезпечення якості освіти.

В. Ковальчук зазначає, що на виникнення диверсифікації освіти вплинули причини:

- створення великої кількості різнорідних освітніх послуг;
- зміна місця особистості у сфері освітніх послуг;
- розвиток конкуренції між вищими освітніми установами;
- зміна ролі вищої освіти в освітньому просторі, цілей освіти, процеси гуманізації і демократизації [1].

У філософсько-педагогічному аспекті процес диверсифікації освіти спрямований на:

- гуманізацію і демократизацію освітніх систем;
- формування нових життєвих установок мовної особистості;
- гуманізацію суспільно - економічних відносин, що вимагає переходу від технократичного підходу до орієнтації на розвиток мовної особистості вчителя;
- формування у вчителя самостійності, творчої активності;
- уміння орієнтуватися, приймати відповідальні рішення у нестандартних ситуаціях;
- досягнення максимально можливих результатів.

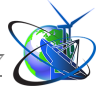
Отже, освіта в умовах диверсифікації стає рушійною силою економічного зростання держави, підвищення ефективності і конкурентоспроможності держави; фактором перетворення суспільства на відкриту, варіативну, діалогічну, толерантну систему, що забезпечує становлення майбутніх вчителів.

Диверсифікація вищої освіти розглядають за:

- рівнями освіти;
- типами освітніх установ;
- змістом освітніх програм;
- базової освіти;
- кваліфікаційними категоріями, що присвоюються;
- інноваційними формами, методами і засобами навчання;
- здійснюваним фінансуванням.

Дослідники І. Налетова, В. Оганесов, Н. Тверезовська, В. Сидоренко, М. Умрик, В. Корсунов виокремлюють *напрями диверсифікаційних освітніх процесів* на сучасному етапі:

- 1) модернізація змісту, педагогічних технологій підготовки майбутніх вчителів, системи управління якістю освіти;
- 2) розробка механізмів інтеграції закладів вищої освіти в соціально-економічне та соціально-педагогічне середовище;
- 3) удосконалення практичної спрямованості підготовки мовної особистості майбутніх вчителів відповідно потреб регіону;
- 4) розробка системи моніторингу педагогічного процесу;

- 5) проведення маркетингу ринку педагогічної праці, розробка способів реагування на його зміни;
- 6) постійне оновлення моделей соціального та професійного обліку майбутніх вчителів початкової школи відповідно соціального замовлення;
- 7) створення умов для формування нової типології освітніх установ, побудованих на засадах інтеграції освітніх структур і гнучкості освітніх форм;
- 8) соціальна адаптація студентів і викладачів до нестандартного, конструктивного мислення і поведінки, усвідомлення і розвитку власного мовного досвіду.

Важливим елементом у диверсифікації вищої освіти є розвиток закладами вищої освіти додаткових освітніх послуг для студентів, які охоплюють напрями діяльності: вивчення іноземних мов; оволодіння комп'ютерними технологіями; розвиток мовно-комунікативної техніки спілкування тощо.

В умовах диверсифікації освіти стає реальною *можливість*:

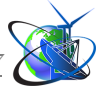
- самостійності закладів вищої освіти у виборі освітньої стратегії для вільного самовизначення студентів;
- реалізації потреби у вияві активності;
- у досягненні успіху;
- особистісної відповідальності у формуванні власної конкурентоздатності;
- особистої свободи студентів;
- вибору професійної кар'єри тощо.

Під *диверсифікацією* розуміємо принцип розвитку інноваційної системи вищої освіти в сучасних соціально-економічних умовах. Реалізація даного принципу створює умови для модернізації системи управління якістю підготовки мовної особистості майбутнього вчителя, забезпеченого варіативними освітніми програмами з урахуванням індивідуальних можливостей, потреб і здібностей мовної особистості, формування мовно-комунікативних здібностей особистості, професійно і соціально мобільного та конкурентоздатного фахівця, затребуваного на ринку праці, організації системи працевлаштування випускників, забезпечення їх вторинною зайнятістю.

В. Івашковський зазначає, що основною умовою високоякісної підготовки майбутніх вчителів є створення сприятливого педагогічного клімату у закладах вищої освіти. На його думку, для встановлення оптимального педагогічного клімату слід враховувати: рівень готовності до сприйняття курсів, дисциплін, програм; готовність спрямовувати зусилля на нові види робіт; рівень мотивації навчання [1].

А. Хуторський вважає, що значний потенціал для формування конкурентоздатних фахівців несе зміст навчання [2].

І. Саратцева стверджує, що процес ефективного формування конкурентоздатності студентів в освітньому процесі закладу вищої освіти обумовлений педагогічними технологіями навчання, орієнтованих на розвиток

особистості, формування мовної культури майбутніх фахівців. Навчання має носити особистісно-орієнтований характер, бути спрямованим на розвиток мовних якостей особистості [2].

На думку С. Борисенко, розвиток мовно - комунікативних здібностей студентів здійснюється найбільш ефективно, якщо викладання фахових дисциплін буде спрямоване на особистісні структури майбутніх вчителів, організацію їх безперервної практичної підготовки протягом всього навчання [1] і включати інноваційні методи, засоби, форми навчання, які сприяють оволодінню операційною стороною діяльності, формуючи і розвиваючи професійну компетентність, здійснюють вплив на розвиток мовно - комунікативних здібностей особистості майбутнього вчителя та усвідомлення студентами значущості своєї майбутньої професії. Розвиток здійснюється самим студентом, роблячи його здатним до самозмін, самовиховання. Сформована потреба у самовихованні зможе забезпечити випускникам їх конкурентоздатність, успішну адаптацію на ринку, ефективне входження у професію.

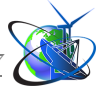
Л. Дудко [2] вважає, що одним із ефективних шляхів розв'язання проблеми підготовки конкурентоздатної мовної особистості майбутнього вчителя є впровадження особистісно-зорієнтованих технологій навчання, у центрі уваги яких – унікальна цілісна особистість, яка прагне до максимальної реалізації своїх можливостей, відкрита для сприймання нового досвіду, здатна на свідомий і відповідальний вибір у різноманітних професійних ситуаціях. Технології особистісної орієнтації ґрунтуються на застосуванні інноваційних методів навчання, які відповідають індивідуальним можливостям студента.

Отже, процес формування конкурентоздатних фахівців буде ефективним за умови диверсифікації освіти, що передбачає неперервну адаптацію навчальних програм і педагогічних технологій навчання до майбутніх потреб, підвищення адекватності вищої освіти перспективам соціально-економічного розвитку.

С. Хутинаєва зазначає, що орієнтація на використання у процесі підготовки мовної особистості майбутнього вчителя перспективної професіограми, спрямованої на зону найближчого професійного розвитку, вможливить комплексне та регульоване здійснення підготовки конкурентоздатних фахівців [3].

Сучасні технології підготовки конкурентоздатного майбутнього вчителя вимагають прогностичного моделювання особистості студента як майбутнього професіонала, що сприятиме не лише визначенню інваріантних, ідеалізованих параметрів мовної особистості та професійної діяльності, а й спостереженню за процесом його формування.

Метою практики є формування та розвиток у студентів професійного вміння приймати самостійні рішення, оволодіння інноваційними методами, формами навчання. За такого підходу студенти в період навчання у закладах вищої освіти отримують можливість набути професійно спрямовані мовні практичні уміння й навички, що сприятиме їх кращій адаптації у професійному конкурентному середовищі. Тому умовою диверсифікації професійної освіти є надання студентам можливостей постійно відновлювати мовні знання, навички

і вміння як в межах формальної, так неформальної та інформальної освіти.

Для молоді працюють Майстерні громадської активності, метою яких є адаптація європейського досвіду неформальної громадської освіти в Україні. Існує низка програм міжнародних обмінів, які передбачають розвиток толерантності та міжкультурного діалогу.

Інформальна освіта (informaleducation) є загальним терміном для освіти за межами стандартного освітнього середовища – індивідуальна пізнавальна діяльність, що супроводжує повсякденне життя, реалізується за рахунок власної активності індивідів в оточуючому культурно-освітньому середовищі; спілкування, читання, відвідування установ культури, подорожі, засоби масової інформації тощо [2]. При цьому людина перетворює освітні потенціали суспільства в дієві чинники свого розвитку.

Управління процесом формування мовної особистості майбутнього вчителя передбачає участь студентів у:

- тренінгах лідерства;
- комунікативних тренінгах;
- дискусійних клубах;
- професійних майстернях;
- комп'ютерних та мовних курсах;
- гуртки за інтересами;
- роботі ради молодих вчених;
- днях кар'єри;
- круглих столах;
- семінарах – практикумах;
- науково-практичних конференціях;
- ярмарках вакансій;
- конкурсах на заміщення вакантних посад за замовленням роботодавця;
- зустрічах з кращими випускниками закладу вищої освіти;
- участь у студентському самоврядуванні;
- відвідування культурних видовищних установ;
- самонавчання тощо.

Залучення студентів до вищезазначених видів діяльності сприяє розвитку у студентів громадянських навичок, виховання почуття причетності, солідарності, надає можливість самовдосконалення та виховання самооцінки, оптимального поєднання свободи і відповідальності, самостійного вибору часу, місця, тривалості навчання. Неформальні типи навчання можуть стати гідним доповненням до формування мовної особистості майбутнього вчителя.

Важливою складовою для вирішення завдань дослідження є розробка системи моніторингу конкурентоздатності мовної особистості майбутнього вчителя та аналіз і врахування його результатів.

Висновки.

Нами виокремлено умови диверсифікації освіти, що мають забезпечити ефективність управління процесом формування мовної особистості майбутнього вчителя початкової школи:

- ✓ адаптація навчальних програм та інноваційних технологій навчання до

- майбутніх професійних потреб, підвищення адекватності вищої освіти перспективам соціально-економічного розвитку;
- ✓ посилення практичної спрямованості підготовки мовної особистості майбутнього вчителя відповідно потреб регіону;
 - ✓ надання студентам можливостей постійно відновлювати мовні знання, навички і вміння у межах формальної, неформальної та інформальної освіти;
 - ✓ активна взаємодія з професійними партнерами, роботодавцями;
 - ✓ розробка системи моніторингу конкурентоздатності мовної особистості майбутнього вчителя;
 - ✓ практична реалізація умов процесу управління формуванням підготовки мовної особистості майбутнього вчителя та пошук нових підходів щодо освітніх стратегій у підготовці майбутніх фахівців.

Диверсифікація постає невід'ємним процесом освітньої системи в цілому, впливає на формування мовної особистості майбутнього вчителя.

Література:

1. Пащенко М.І. Інноваційні педагогічні технології: навчально-практичний посібник/ М.І.Пащенко. Умань: ПП Жовтий О., 2019. 269 с.
2. Козак Л. В. Структура та ознаки інноваційної професійної діяльності викладача вищого навчального закладу/Л.В. Козак //Педагогічний процес: теорія та практика. 2012. № 2. С. 50–60.
3. Микитюк С. О. Ресурсний підхід до професійної підготовки майбутнього вчителя [Текст]: моногр./ Сергій Микитюк; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків: Іванченко І. С. [вид.], 2012. 342 с.: рис., табл. Бібліогр.: с. 298–342.

Literature:

1. M.I. Pashchenko Innovative pedagogical technologies: educational and practical manual / M. I. Pashchenko. Uman: PP Zhovtyi O., 2019. 269 p.
2. Kozak L. V. The structure and characteristics of the innovative professional activity of a teacher of a higher educational institution/L.V. Kozak //Pedagogical process: theory and practice. 2012. No. 2. P. 50–60.
3. Mykytyuk S. O. Resource approach to the professional training of the future teacher [Text]: monograph/ Serhii Mykytyuk; Hark. national ped. University named after H. S. Skovorody. Kharkiv: I. S. Ivanchenko [ed.], 2012. 342 p.: fig., table. Bibliography: p. 298–342.

Abstract. The article, based on the analysis of scientific works, singles out the conditions of diversification of education, which ensure the effectiveness of managing the process of formation of the language personality of the future teacher-competitive specialist. development of a system for monitoring the competitiveness of the language personality of the future teacher.

Key words: diversification, terms of education diversification, formation of competitive specialists.

УДК 159.9:378.14

**THE ROLE OF ACADEMIC COUNSELING IN THE CREATION
EDUCATIONAL ENVIRONMENT FOR PROFESSIONAL TRAINING****РОЛЬ АКАДЕМІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ У СТВОРЕННІ
ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ****Zabolotna A. / Заболотна А.В.***c.agric.s./к.сільск.н.**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини***Zabolotny O. / Заболотний О.І.***c.agric.s./к.сільск.н.**Uman National University of Horticulture**Уманський національний університет садівництва*

Анотація. У статті розкрито значення проектування освітнього середовища професійної підготовки, яке б сприяло розвитку в студентів компетенцій, що визначають їх успіх у різних сферах діяльності, як професійній, так і тих, що не пов'язані з нею. Проналізовано наукову літературу, що дає можливість стверджувати, що ідея реалізації академічного консультування спрямована на вироблення у студента здатності критично оцінювати ситуацію, здійснювати вибір, приймати рішення, бути активним і відповідальним в питаннях здобуття освіти, професійного становлення.

Ключові слова: освітнє середовище, академічне консультування, студенти.

Вступ.

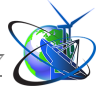
Одним із найважливіших стратегічних ресурсів держави є її система вищої освіти, адже вона завжди залишається основним чинником економічних, соціально-політичних та культурних аспектів відродження. Модернізація системи вищої освіти України сьогодні визначає нові орієнтири у діяльності вищих навчальних закладів та перспективи їх розвитку. У контексті даних процесів актуалізується питання створення дієвого освітнього середовища вузу взагалі, так і професійної підготовки фахівців різних спеціальностей зокрема.

Основний текст.

В сучасних умовах плануючи стратегію розвитку вищі навчальні заклади повинні прагнути до проектування такого освітнього середовища професійної підготовки, яке б сприяло розвитку в студентів компетенцій, що визначають їх успіх у різних сферах діяльності, як професійній, так і тих, що не пов'язані з нею.

З цією метою освітні установи системи вищої професійної освіти повинні прагнути до реалізації ідей особистісно орієнтованого навчання, яке враховує професійні та особистісні цілі розвитку студентів. За своєю суттю особистісно орієнтоване навчання передбачає наявність можливості вибору студентами освітнього маршруту, форм навчальної, наукової, творчої, спортивної та інших видів діяльності. Важливо, щоб ідея вибору стосувалася не тільки програм навчання, видів роботи, але і визнання права людини на вибір і формування власної системи цінностей, альтернативних способів вирішення завдань тощо.

Наявність вибору у студентів передбачає поле можливостей, яке взаємопов'язане з ресурсами освітнього середовища і безпосередньо залежить

від ступеня його відкритості. Найчастіше студентам складно буває зорієнтуватися в запропонованих можливостях. Це пов'язано з не сформованістю чіткого розуміння своїх особистісних і професійних цілей, з іншими суб'єктивними причинами, а також з цілком об'єктивною обставиною – відсутністю необхідної інформації про наявні можливості та способи їх комбінування.

В умовах впровадження кредитно-трансферної системи, розширення контингенту зарубіжних студентів вітчизняна традиційна форма надання допомоги студентам стає малоефективна, необхідна інша продумана організація цілеспрямованої допомоги. Саме тому, у світі існує практика академічного консультування, яка передбачає реалізацію функції посередництва між студентом і освітнім середовищем закладу вищої освіти

У ряді країн Європи (Великобританія, Іспанія, Фінляндія) академічне консультування у закладі вищої освіти розглядають як невід'ємну частину освітнього процесу, в якому особливе значення приділяється особистості студента, реалізації його здібностей і можливостей.

Сам термін «академічне консультування» був введений в 1972 році Burns В. Crookston і Terry O'Banion. Консультування визначалось як спільний процес в центрі якого перебуває особистість студента і його навчальна діяльність. Вчені виділяли три основні завдання академічного консультування:

- розвиток компетентності;
- розвиток автономності;
- розвиток цілеспрямованості [1].

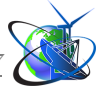
Окресленні завдання доводять, що в академічному консультуванні основна увага зосереджується на особистості студента і його розвитку. Ідеї академічного консультування набувають актуальності серед науковців, практиків, адже розвиваючий консалтинг, чи консультування, стосується не тільки особистих або професійних рішень, а й стимулювання розумових процесів студентів, міжособистісної взаємодії, взаємодії з навколишнім середовищем, вирішення проблем, прийняття рішень та здатності критично оцінювати ситуацію [1].

Т. О'Banion виділяє п'ять основних елементів академічного консультування, які вона називає вимірюванням академічного консультування:

- дослідження життєвих планів;
- дослідження професійних планів;
- вибір програми;
- вибір курсу;
- календарне планування курсу.

С. Н. Frost підкреслює, що головною метою розвиваючого консультування є допомога студентам в усвідомленні відповідальності за свої дії та рішення [1].

Планування освітньої траєкторії студента в академічному консультуванні ґрунтується на його життєвих і професійних планах. Студенти, які розуміють мету, завдання, зміст професійної програми, більш усвідомлено підходять до вивчення курсів і зорієнтовані на те, щоб використовувати весь потенціал освітнього середовища професійної підготовки в цілях свого особистісного та

професійного розвитку.

Заклади вищої освіти функції академічного консультанта представляють наступним чином:

- консультування з приводу вибору дисциплін, курсів, зміни запланованого маршруту;
- надання допомоги студенту у вирішенні проблем, пов'язаних з навчанням, здоров'ям, фінансами та особистими проблемами;
- інформування студента про існуючі служби для студентів в університеті;
- підтримка та супровід під час навчання;
- реєстрація на початку кожного навчального року, написання рекомендацій для роботодавця, відстеження студентських досягнень, відвідування;
- підтримка при виникненні особистих проблем, представлення інтересів студента на раді екзаменаторів [2].

Аналіз наукової літератури стверджує, що ідея реалізації академічного консультування спрямована на вироблення у студента здатності критично оцінювати ситуацію, здійснювати вибір, приймати рішення, бути активним і відповідальним в питаннях здобуття освіти, професійного становлення. Важливою умовою даного процесу є взаємодія консультанта та студента. Відносини між ними повинні формуватися на взаємній повазі, довірі і розумінні. Академічний консультант, підкреслюючи унікальність кожного студента, стимулюючи і підтримуючи його, допомагає кожному стати активним учасником взаємодії в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Академічне консультування сприяє розкриттю характеристик освітнього середовища закладу вищої освіти:

- врахування потреб, прагнень і бажань суб'єктів освітньої діяльності;
- особистісно орієнтована політики навчальної взаємодії;
- атмосфера відкритості, підтримки, доброзичливості, поваги;
- гнучкість освітнього середовища професійної підготовки.

Пріоритетною метою модернізація освіти є забезпечення високої якості освіти, яка зводиться не тільки до оволодіння майбутніми фахівцями набору знань і навичок, а пов'язується з компетентністю. Тому, сфера відповідальності системи академічного супроводу не може бути обмежена рамками завдань подолання труднощів у навчанні, вона повинна включати в себе також завдання успішного цілісного становлення компетентного випускника.

Висновки.

Надання доступної якісної освіти, його індивідуалізація та диференціація припускають:

- захист прав студента;
- забезпечення його психологічної та фізичної безпеки;
- педагогічну підтримку та допомогу студентові у проблемних ситуаціях;
- кваліфіковану комплексну діагностику можливостей і здібностей студента починаючи з першого року навчання у вузі;
- реалізацію програм подолання труднощів в навчанні;

- участь фахівців системи академічного консультування в розробці освітніх програм, адекватних можливостям і особливостям студентів.

Але виключно силами служби академічного консультування окреслені характеристики освітнього середовища професійної підготовки не будуть досягнуті. В даному випадку важлива єдина позиція усіх організаторів освітнього процесу у закладі вищої освіти. Особлива роль у питаннях проектування освітнього середовища відводиться викладачеві.

Література:

1. Пащенко М. І. Використання активних форм і методів викладання педагогічних дисциплін у підготовці майбутніх вчителів. /Збірник наукових праць Уманського держ. пед. імені Павла Тичини / гол. ред: Мартинюк М. Т.– Умань: ПП Жовтий ОО., 2016 частина I. С. 258 – 268с.
2. Paschenko, M. I. Innovatsijni pedahohichni tekhnolohii: navchal'no-praktychnyj posibnyk dlja studentiv ta mahistrantiv vyschykh pedahohichnykh navchal'nykh zakladiv / M. I. PaschenkoUman': PP Zhovtyj O. O., 2016. – 269 s.
3. Галузінська М.І. Педагогічні технології навчання у закладах загальної середньої освіти/ М.І. Галузінська, І.М. Харченко, Л.В.Лісова: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів – Умань:Візаві,, 2019. – 259 с.
4. Haluzins'ka M.I. Pedahohichni tekhnolohii navchannia u zakladakh zahal'noi seredn'oi osvity/ M.I. Haluzins'ka, I.M. Kharchenko, L.V.Lisova: navchal'nyj posibnyk dlja studentiv vyschykh pedahohichnykh navchal'nykh zakladiv – Uman':Vizavi,, 2019. – 259 s.

Literature:

1. Pashchenko M. I. The use of active forms and methods of teaching pedagogical disciplines in the training of future teachers. /Collection of scientific papers of the Uman state. ped. named after Pavlo Tychyna / head. ed.: Martyniuk M. T. – Uman: PP Zhovtyy OO., 2016 part I. pp. 258 – 268.
2. Paschenko, M. I. Innovatsijni pedahohichni tekhnolohii: navchal'no-praktychnyj posibnyk dlja studentiv ta mahistrantiv vyschykh pedahohichnykh navchal'nykh zakladiv / M. I. PaschenkoUman': PP Zhovtyj O. O., 2016. - 269 p.
3. Galuzinska M.I. Pedagogical learning technologies in institutions of general secondary education/ M.I. Galuzinska, I.M. Kharchenko, L.V. Lisova: study guide for students of higher pedagogical educational institutions - Uman: Vizavi, 2019. - 259 p.
4. Haluzins'ka M.I. Pedahohichni tekhnolohii navchannia u zakladakh zahal'noi seredn'oi osvity/ M.I. Haluzins'ka, I.M. Kharchenko, L.V.Lisova: navchal'nyj posibnyk dlja studentiv vyschykh pedahohichnykh navchal'nykh zakladiv – Uman':Vizavi,, 2019. – 259 p.

Abstract. The article reveals the importance of designing an educational environment for professional training, which would contribute to the development of students' competencies that determine their success in various fields of activity, both professional and non-related with her. Scientific literature has been analyzed, which makes it possible to state that the idea of implementing academic counseling is aimed at developing the student's ability to critically assess the situation, make choices, make decisions, be active and responsible in matters of obtaining an education, professional development.

Key words: educational environment, academic counseling, students.

УДК 811.161.2

THE USE OF PHRASES WITH THE COMPONENT OF COLOR NAMES AS A MANIFESTATION OF THE NATIONAL IDENTITY OF UKRAINIANS ВЖИВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ КОЛЬОРОНАЗВИ ЯК ВІЯВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ

Zahoruiko N. / Загоруйко Н.

teacher / викладач

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті досліджено універсальні та етнічні особливості назв кольору в складі фразеологізмів – лінгвокультурологічних знаків національної специфіки. Висока частотність уживання кольороназв у фразеологізмах антропоцентричної спрямованості. Доведено, що колірний код співвідноситься з найдавнішими архетипними уявленнями людини, несе інформацію про культурні норми, відображає світоглядні установки українців: кодує, описує, структурує і оцінює буття людини.

Ключові слова: фразеологічні одиниці, кольороназва, мовна картина світу, семантика.

Вступ.

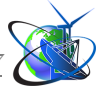
Низка дискусійних питань, пов'язаних із колоративами, зумовила те, що назви кольору протягом кількох останніх десятиліть є предметом постійного зацікавлення лінгвістів. У фразеології за допомогою колоративів об'єктивуються національні, культурні компоненти в мові, менталітет народу, відтворюються фрагменти фразеологічної картини світу, специфічні для певного етносу. Дослідження колоративів торкаються як загальних теоретичних проблем, так і їхнього функціонування в художній літературі [7].

Основний текст.

Проблеми символічної семантики кольору привертають увагу етнографів, мистецтвознавців, мовознавців (І.Бабій, З.Василько, О.Зівак, В. Дятчук, І.Гуменюк, Л.Ковбасюк, О.Кучерук, М.Сурипа). Мовні концепти кольору в зіставному аспекті досліджує Г.Яворська. Спираючись на висновки А.Вежбицької про важливість урахування сталих асоціативних зв'язків між концептом кольору і його прототипом, Г.Яворська розвиває зазначає, що для основних позначень кольорів їхні прототипи (небо, вода, рослинність, вогонь, кров) водночас є архетипами, тобто потужними міфологічними і міфопоетичними символами [4].

Архаїчна концептуалізація світу відбита у фразеології, адже специфіка народного мислення, світосприйняття та світобачення сконденсована у фразеологічних одиницях мови, особливих елементах мовної картини світу, збережених із найдавніших часів. Тому дослідження колоративів у структурі української фразеології видається перспективним у плані подальшого з'ясування питання архетипних етнічних концептів та їх стійкості й самотності.

Увага сучасних мовознавців зосереджена на аспекті вивчення назв

кольорів як елементів національно-мовної картини світу у фразеологізмах: найвдалішим вважаємо дослідження І.Гуменюк, яка виявила особливості вживання “кольороназв” у складі фразеологізмів двох мов (англійської та української) роблячи висновок, що, незважаючи на деякі розбіжності у вживанні “кольоративів” у досліджуваних мовах, переважна більшість фразеологічних одиниць, що містять назви кольорів, при перекладі на українську зберігають свою структуру [2], що однозначно вказує на архетипну модель таких фразеологізмів.

Переконані, що фразеологічні одиниці з компонентом “кольороназва” потребують подальшого вивчення в плані тематичного членування, виявлення семантичних та граматичних критеріїв класифікації, а також вивчення специфіки кольоросприймання українцями.

Розвинена мова має у своєму складі значну кількість стійких словосполук – фразеологізмів, що вживаються носіями мови завжди у звичному, усталеному оформленні. Оскільки мова безперервно розвивається, разом із нею в постійному русі перебуває і її фразеологічний фонд. У фразеології найяскравіше виявляється національна специфіка мови. Українські фразеологізми передають найтонші відтінки душевних порухів, обарвлюють висловлене в національний колорит.

Фразеологізми з колоративами супроводжують та характеризують майже всю людську діяльність, світ навколо людини та саму людину. Колір, як невід’ємна частина сприйняття людиною світу, пронизує фразеологію української мови та кумулятивно передає характеристики людського життя.

Для людини колір є не просто об’єктивною характеристикою, але й моральною, естетичною категорією, яка виражає оцінки, норми, установки. Фразеологізми з використанням кольору супроводжуються оцінними конотаціями, у зв’язку з чим вони співвідносяться з ціннісною картиною світу окремої національної культури [1].

В основі семантичної опозиції мовного моделювання картин світу крізь призму «добре-погане» в українській фразеології використовуються переважно ахроматичні кольори, з них усе ж часто використовується чорний колір: чорним по білому [8], видавати чорне за біле [8], білими нитками шитий [8], біла гарячка [10], серед білого дня [8], напиться молока з-під чорної кобили (корови) [9], чорна хвороба [8], чорна невдячність [8], про чорний день [8], тримати в чорному тілі [8], чорно перед очима [10]. Такий факт цілком очікуваний з огляду на те, що “Стійкий асоціативний зв’язок між чорним кольором та ідеєю зла можна віднести до розряду індоєвропейських семантичних універсалій. В основі фразеологічних сполучень із колоративами “чорний” і “білий” лежить протиставлення давніх архетипів, які були уособлені цими кольорами: життя й смерть, добро й зло, буття й небуття, позитивне й негативне” [4].

Але й інші основні кольороназви та відтінки широко вживаються у фразеології української мови, що вказує на специфіку асоціативно-культурних традицій етносу.

Зібраний фразеологічний матеріал з компонентом “хроматична

кольороназва” однозначно вказує на те, що здебільшого характеризується, перефразовується чи описується зовнішній або внутрішній світ людини. Серед них можна виділити такі основні підгрупи:

– фразеологізми, що характеризують фізіологічний стан людини, проєктований на її зовнішність, а тому легко асоційований із певним кольором: красива, як коняка сива [9], метр (метир) шкури, ложка синьої крові [9], синькою торгувати [9], синьку продавати (торгувати) [9], білий як крейда [10], руки посиніли [10], синіх птахів ловити [9], схопити жовтиків [9], зеленку продавати [9], в очах зеленіє (жовтіє) [10], аж червоні вогні в очах мигтять (блискотять) [10], як з білої гарячки [10]. Наведені приклади є однією з причин уживання кольороназви “синій” у фразеологізмах із негативним оцінним й емотивним зарядом. Це, мабуть, “характерна комунікативна стратегія ослаблення, затемнення небажаної предметно-понятійної спрямованості лексичного значення, тобто явище евфемізації, бажання уникнути прямого найменування хвороб, вад фізичних чи розумових, віку, смерті, неприємних відчуттів і фізіологічних процесів” [1];

– фразеологізми, що характеризують людину за різними ознаками: походженням (біла кість [10], у жилах тече голуба (блакитна) кров [10], сіра свита [10]); недосвідченістю (ходити з темними очима) [10], молодий та зелений [10], жовтороте пташеня [10], зелено під носом [11], в голові зелені овочі [9], хвіст зелений [9]). На наш погляд, саме такі кольороназви в складі фразеологізмів беруть на себе роль індивідуалізатора людини серед інших, і проводять межу між поняттями “людина індивідуальна” й “людина соціальна”;

– фразеологізми із кольороназвами-маркерами якоїсь риси характеру людини: а) наївності: бачити в рожевому світлі [10], дивитися крізь рожеві окуляри (скельця, рожеву призму) [10], думати про зелених горобців [11], дивитися через темні окуляри [8]; злості: аж у роті чорно [10], в (у) роті чорним бархатом вислано [11], сатана з зеленими очима [11], чорна душа [8], дивитися самим білим [9], чорна злість [8], чорної пам’яті [10]; скупості: жаба зелена [9]; хитрості: з зеленою мухою в носі [9]; примхливості: захотіти хліба чорного з маслом машинним [9], захотіти рожевого слоника [9]; скритності: темний ліс [9]; брехливості (казка про білого бичка) [10], видавати біле за чорне [10], сон рябої кобили [9], сон вороної кобили [9], оказія бурої баби [11], казка про сірого бичка [10], білої кобили сон [9], білу стіну молоком білити [9]. Як бачимо, представлені кольороназви у фразеологізмах антропоцентричної спрямованості далеко неоднакові, але й вони виявляють факт пріоритетного уживання темних кольорів холодного спектру при фразеологізації окремої риси характеру людини;

– фразеологізми, що позначають людські емоції та почуття, зокрема, бажання: рожеві мрії [10]; здивованість: як баран на нові ворота рябого собаки [9]; радість, веселощі: ловити білі метелики [10]; журба, страждання: на білий світ не дивився б [10], не бачити світу білого [10], білі ручки ламати [10], як чорна хмара [10], нудити (занудити) білим світом [8], чорна меланхолія [8]. Як і в попередній підгрупі фразеологізмів переконуємося, що колір, реалізований у відповідних прикметниках, має асоціативну природу й стає символом.

Висновки.

Перспективність подібних досліджень вбачаємо у можливості аналізу колоративної лексики як компонента фразеологічних одиниць, що є самобутнім виявом національної ідентичності українців.

Високу частотність уживання хроматичних й ахроматичних кольороназв у фразеологізмах антропоцентричної спрямованості пов'язуємо з тим, що кольори є універсальними функціональними реаліями й можуть бути легко використані при побудові різних мовних і культурних моделей, у тому числі й фразеологічних.

Література

1. Бабій І.М. Мовні засоби і способи вираження кольору у сучасній українській мові. Наукові записки ТДПУ. Серія: Мовознавство. 2003. Вип. 2 (10). С. 82 – 85.
2. Гуменюк І. І. Колористика у фразеології – ключ до культурної інтерпретації (на матеріалі англійської та української мов) / І. І. Гуменюк // Наукові праці Кам'янець-Подільського держ. ун-ту. Філологічні науки. Вип.11. Т.1.: "Абетка-НОВА", 2005. С. 211–217.
3. Жук Т. В. Фразеологізми з компонентами на позначення кольору (на матеріалі «Фразеологічного словника української мови») / Т. В. Жук // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія: Філологічні науки: зб. наук. праць / Ніжин, 2010. Кн. 2.
4. Іншаков А.Є. Теоретичні засади дослідження колірної лексики в мовознавстві. Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету: зб. наук. Праць. Вип. 9. Кривий Ріг, 2011. С. 227 – 232.
5. Йолон П. Обриси ментальності та її суб'єкта. Проблема теорії ментальності / за ред. М.В.Поповича. Київ : Наукова думка, 2006. С. 372 – 401.
6. Ковбасюк Л. А. Фразеологічні одиниці з компонентом “кольороназва” як елементи національно-мовної картини світу (на матеріалі німецької та англійської мов) / Л.А. Ковбасюк // Проблеми зіставної семантики : [зб. наук. ст.]. Вип.7. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2005. С. 267–273.
7. Семашко Т. Ф. Особливості семантики та функціонування слів-колоративів в українській фразеології: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т. Ф. Семашко. К., 2008. 20 с.
8. Словник фразеологізмів української мови / [уклад.: В. М. Білоноженко та ін.]. К.:Наукова думка, 2003. 1104 с.
9. Ужченко В.Д. Фразеологічний словник східнословобожанських і степових говірок Донбасу / В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. Луганськ : Альма-матер, 2005. 348 с.
10. Фразеологічний словник української мови: у 2 кн./[уклад. В. М.Білоноженко та ін.]. К.:Наукова думка, 1993. Кн.1-2. 984 с.
11. Чабаненко В.А. Фразеологічний словник говірок Нижньої Наддніпрянщини / В. А. Чабаненко. Запоріжжя. 2001. 201 с.

Literature:

1. Babii I.M. Language means and ways of expressing color in the modern Ukrainian language. Scientific notes of TDPU. Series: Linguistics. 2003. Issue 2 (10). P. 82 – 85.
2. Humeniuk I.I. Kolorystyka u frazeolohii – kliuch do kulturnoi interpretatsii (na materialii anhliiskoi ta ukrainskoi mov) / I. I. Humeniuk // Naukovi pratsi Kamianets Podilskoho derzh. un-tu. Filolohichni nauky. Vyp.11. T.1. Kamianets-Podilskyi: "Abetka-NOVA", 2005.S. 211–217.
3. Zhuk T.V. Phraseologisms with components for the designation of color (based on the material of the "Phraseological Dictionary of the Ukrainian Language") /T. V. Zhuk//Scientific notes of Nizhyn State University named after Mykola Gogol. Series: Philological sciences: coll. of science works/Ministry of Education and Science of Ukraine, Nizhyn State University named after M. Gogol. Nizhin, 2010. Book 2.
4. Inshakov A.E. Theoretical foundations of the study of color vocabulary in linguistics. Philological studies: Scientific bulletin of the Kryvyi Rih State Pedagogical University: coll. of science works. coll. 9. Kryvyi Rih, 2011. P. 227-232.
5. Yolon P. Outlines of mentality and its subject. The problem of the theory of mentality / edited by M.V. Popovich. Kyiv: Naukova Dumka, 2006. P. 372. 401.
6. Kovbasiuk L.A. Frazeolohichni odyntsi z komponentom "koloronazva" yak elementy natsionalno-movnoi kartyny svitu (na materialii nimetskoi ta anhliiskoi mov) / L.A. Kovbasiuk // Problemy zistavnoi semantyky: [zb. nauk. st.].Vyp.7.Kyiv: Vyd. tsentr KNLU, 2005. S. 267–273.
7. Semashko T.F. Peculiarities of semantics and functioning of colorative words in Ukrainian phraseology: abstract of the dissertation for the degree of candidate of philological sciences: speciality 10.02.01 "Ukrainian language" / T. F. Semashko. K.,2008. 20 p.
8. Slovyk frazeolohizmiv ukrainskoi movy / [uklad.: V. M. Bilonozhenko ta in.]. – K.: Naukova dumka, 2003.1104 s.
9. Uzhchenko V.D. Frazeolohichni slovyk skhidnoslobozhanskykh i stepovykh hovirok Donbasu / V.D. Uzhchenko, D.V. Uzhchenko. Luhansk : Almamater, 2005. 348 s.
10. Frazeolohichni slovyk ukrainskoi movy : u 2 kn. / [uklad. V.M. Bilonozhenko ta in.]. K. : Naukova dumka, 1993. Kn. 1-2. 984 s.
11. Chabanenko V. A. Frazeolohichni slovyk hovirok Nyzhnoi Naddnyprianshchyny / V.A. Chabanenko. Zaporizhzhia. 2001. 201 s.

Abstract. *The article examines the universal and ethnic features of color names as a part of phraseological units - linguistic and cultural signs of national specificity. High frequency of use of color names in anthropocentric phraseology. It has been proven that the color code correlates with the most ancient archetypal ideas of a person, carries information about cultural norms, reflects the outlook of Ukrainians: it codes, describes, structures and evaluates human existence.*

Key words: *phraseological units, color term, language picture of world, semantics.*

УДК 378.(338)

**PEDAGOGICAL REQUIREMENTS FOR FORMING THE READINESS OF
THE FUTURE SPECIALIST FOR INNOVATIVE ACTIVITIES****ПЕДАГОГІЧНІ ВИМОГИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО
ФАХІВЦЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ****Zbroi V. / Зброй В.В.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради»***Krasnoshtan V. / Красноштан В.І.***Ph.D. / доктор філософії**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Анотація. У статті розкривається сутність інноваційної педагогічної діяльності і готовність до неї; обґрунтовується модель формування готовності майбутнього фахівця до інноваційної діяльності, яка складається з компонентів; визначаються умови її ефективності.

Ключові слова: готовність до інноваційної педагогічної діяльності, майбутній учитель, педагогічні умови.

Вступ.

Реформування системи освіти України в умовах інформаційного, глобалізованого суспільства актуалізує проблему підвищення якості освіти, основним шляхом вирішення якої є активне впровадження в теорію та практику педагогічних нововведень, що зумовлює необхідність здійснення інноваційної педагогічної діяльності, успішність якої залежить від готовності майбутнього фахівця до інноваційної діяльності, що мобілізує особистість на створення інновацій, їх освоєння й використання.

А. Адамс, К. Ангеловські, Т. Гіленд, В. Загвязинський, М. Кларін, Б. Мун, В. Сластьонін, О. Хомерікі, Т. Шамова, О. Хуторський, Н. Юсуфбекова приділяли велику увагу щодо підготовки майбутнього фахівця до інноваційної діяльності.

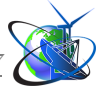
Метою статті є визначення сутності, обґрунтування готовності майбутнього фахівця до інноваційної педагогічної діяльності та виявлення умов її ефективного застосування.

Основний текст.

Соціокультурні зміни вимагають оновлення освітньої політики, застосування педагогічних інновацій, пошук нетрадиційних форм, інтерактивних методів організації освітнього процесу.

Інноваційні зміни відбуваються за *напрямами*:

- 1) формування нового змісту освіти;
- 2) розробка і реалізація інноваційних технологій навчання;
- 3) застосування методів, прийомів, засобів освоєння нових програм;
- 4) створення умов для самовизначення особистості в процесі навчання;
- 5) зміна у типах діяльності та стилі мислення викладачів і студентів;

- 6) створення і розвиток інноваційних закладів освіти;
- 7) залучення викладачів і студентів до інноваційної діяльності.

Інноваційну діяльність розглядають як комплекс заходів щодо забезпечення інноваційного процесу, основними функціями якої є зміни компонентів педагогічного процесу: цілей, змісту освіти, форм, методів, технологій, засобів навчання, системи управління тощо [1].

Виділяють три складові інноваційного процесу:

- створення;
- освоєння;
- застосування нововведень.

Інноваційний процес розглядають як процес доведення наукової ідеї до практичного використання і реалізація пов'язаних із цим змін у соціально-педагогічному середовищі.

В інноваційному процесі виокремлюють *структури*:

- діяльнісна;
- суб'єктна;
- рівнева;
- змістовна;
- життєвого циклі;
- управлінська;
- взаємодія управлінських дій;
- організаційна [1].

Серед дослідників педагогічних інновацій існує й інший підхід, за яким озглядаючи інновацію як результат, вони визначають її як прогресивний результат творчої діяльності, що знаходить широке застосування та призводить до значних змін у життєдіяльності людини, суспільства, природи.

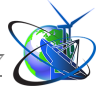
Інновація – нововведення, яке володіє особливим інноваційним потенціалом, сукупністю змін, який воно здатне реалізовувати впродовж свого повного життєвого циклу.

Необхідною умовою здійснення інноваційної діяльності є цілеспрямована організація процесу професійної підготовки майбутнього фахівця, реалізація потенціалу, який міститься у творчості особистості. Специфіка інновації як діяльності породжує певний тип особистості [1].

Сучасний фахівець готовий до змін, до переорієнтації власного мислення, до усвідомлення нових вимог щодо професійної інноваційної педагогічної діяльності.

Інноваційна педагогічна діяльність розглядається науковцями:

- ✓ як розроблення, освоєння і використання нововведень (Л.Даниленко, Т. Демиденко, І. Гавриш);
- ✓ як відмова від штампів, вихід за межі нормативної діяльності (В. Сластьонін, Л. Подимова);
- ✓ як здатність до генерації ідей, їх втілення, аналізу та продукування (Л. Ващенко, В. Загвязинський);
- ✓ як вищий ступінь педагогічної творчості, педагогічного винахідництва, введення нового у педагогічну практику (Н.Клокар, О.Козлова);

- ✓ як експериментальна пошукова діяльність педагогічних працівників з метою розроблення, експерименту, апробації, впровадження і застосування педагогічних інновацій (В. Маліхіна) [5].

Інноваційна діяльність розкриваються через:

- характеристику індивідуального стилю діяльності педагога;
- педагогічну творчість;
- формування творчої особистості;
- цілепокладання;
- визначення мети, завдань;
- зміст і технології інноваційного навчання.

Інноваційна педагогічна діяльність структурно охоплює зовнішні (мета, засоби досягнення, об'єкт впливу, суб'єкт діяльності, результат) і внутрішні (мотивація, зміст, операції) компоненти. Як педагогічна діяльність, вона виконує гностичну, проектувальну, конструктивну, комунікативну, організаторську функції.

Отже, перехід до інноваційної діяльності та її успішність передбачає усвідомлення майбутнім фахівцем необхідності та практичної значущості інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні, а її реалізація потребує не лише володіння знаннями педагогічної інноватики, але й сформованості готовності до даного виду діяльності.

Готовність до інноваційної діяльності розглядається як:

- синтез структурних компонентів: психологічна готовність, науково-теоретична готовність, практична готовність, психофізична готовність, фізична готовність;
- особистісні якості (інтерес і любов до дітей, захопленість педагогічною працею, спостережливість, комунікабельність, наполегливість, цілеспрямованість) [];
- інтегративна якість особистості, що виявляється у діалектичній єдності всіх структурних компонентів, властивостей, зв'язків і відносин [];
- єдності особистісних і операційних компонентів, (мотиваційний, креативний, технологічний, рефлексивний), які забезпечують ефективність педагогічної діяльності [];
- особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами й засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості та рефлексії;
- основними компонентами структури готовності до інноваційної педагогічної діяльності є мотиваційний; когнітивний; креативний; рефлексивний [];
- особистісним утворенням, яке опосередковує залежність між ефективністю діяльності педагога та його спрямованістю на вдосконалення свого професійного рівня;
- основними компонентами структури готовності до інноваційної педагогічної діяльності є цільовий, мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-практичний та оцінно-результативний компоненти [].

Складність, багатовимірність і поліфункціональність процесу формування готовності до інноваційної діяльності майбутнього фахівця свідчить про доцільність і необхідність розпочинати його в період допрофесійної підготовки у закладах освіти.

Модель формування готовності майбутнього фахівця до інноваційної діяльності виконує прогностичну, евристичну і перетворюючу функції.

Теоретичними засадами розробки моделі слугували системно-діяльнісний, професійно-діяльнісний, особистісно-орієнтований, компетентнісний, індивідуально-творчий, аксіологічний, синергетичний підходи. Основними компонентами моделі є:

- 1) мотиваційно-аксіологічний, який включає потреби, інтереси і мотиви інноваційної педагогічної діяльності; педагогічні цінності, ціннісне ставлення до педагогічних інновацій, до конструювання педагогічного процесу; дослідження у педагогічній діяльності; розгляд цінностей як засобу реалізації концепції педагогічного мислення; мотиваційну готовність майбутнього вчителя до здійснення власної інноваційної професійної діяльності. Важливим показником сформованості данного компоненту в студентів є наявність стійких мотивів і професійно-ціннісних орієнтацій, які забезпечують цілеспрямоване оволодіння інноваційною діяльністю;
- 2) змістовно-когнітивний, що включає знання й уявлення майбутнього фахівця щодо інноваційних технологій, їх сутності, вимог до їх конструювання та проектування; інноваційності навчального процесу; власного інноваційного потенціалу;
- 3) операційно-діяльнісний, що містить уміння та навички володіння технологіями інноваційної педагогічної діяльності як системою інваріантних педагогічних умінь з вирішення педагогічних завдань; уміння конструювати та проектувати: освітній процес, зміст освіти, систему й послідовність дій студентів в умовах здійснення інноваційної діяльності;
- 4) емоційно-вольовий, який передбачає сформованість почуття відповідальності за результат діяльності, навички самоконтролю, уміння керувати своїми діями у процесі інноваційної діяльності, професійну чесність і відповідальність;
- 5) креативний, що пронизує всі компоненти моделі. У студентів формується ставлення до інноваційної діяльності як до перетворення, змін, наукової рефлексії, що необхідно для осмислення майбутнім фахівцем власного новаторського досвіду;
- 6) рефлексивно-аналітичний, який передбачає здатність до рефлексії інноваційної педагогічної діяльності, самоконтролю та професійної самооцінки; уміння прогнозувати та співвідносити особистісно-професійні можливості; формування чіткої рефлексивної позиції, пов'язаної із самоактуалізацією, усвідомлення себе інноваційним фахівцем. Цей компонент тісно пов'язаний із професійною самосвідомістю, що включає самопізнання й саморозуміння.

Результативність моделі формування готовності до інноваційної діяльності майбутнього фахівця залежить від реалізації й активізації інноваційної діяльності вищого закладу освіти, поступового переходу від адаптативно-орієнтаційного освоєння інноваційних технологій через формування пізнавально-рефлексивних навичок до створення майбутнім фахівцем власних інноваційних проектів.

Швидкість оновлення технологій і знань:

- зумовлює нові уявлення про роль і функції фахівців: від професіонала, який виконує комплекс функцій – до дослідника;
- вимагає у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця переходу до інноваційної освіти;
- формує важливі якості педагога;
- сприяє успішності майбутнього вчителя в інноваційній діяльності.

Готовність майбутнього фахівця до інноваційної діяльності є інтегральною характеристикою, яка включає усвідомлення цінності інноваційної діяльності, знання методології, теорії та практики педагогічної інноватики, визначення оптимальних способів інноваційної педагогічної діяльності, оцінку власних можливостей у їх співвідношенні з наступними труднощами, що пов'язані з введенням педагогічних інновацій і необхідністю досягнення високих результатів професійної діяльності. Готовність до реалізації інноваційної діяльності може бути сформована тільки в контексті цілісності її основних структурних компонентів: мотиваційно-аксіологічного, змістовно - когнітивного, операційно-діяльнісного, емоційно-вольового, креативного, рефлексивно-аналітичного, які складають основу моделі формування готовності майбутнього фахівця до інноваційної діяльності.

Висновки.

Педагогічними умовами ефективності формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності є: створення в закладі освіти інноваційного освітнього середовища; високий рівень готовності до інноваційної діяльності самого викладача; посилення соціально-особистісної та професійної спрямованості змісту навчальних дисциплін; оволодіння майбутніми вчителями прийомами рефлексивного аналізу власної інноваційної діяльності; використання в процесі навчання форм, методів і прийомів, які спрямовані на: формування індивідуального стилю діяльності як результату готовності до інноваційної діяльності майбутнього фахівця, переорієнтації з пошукового на смисло-пошуковий, особистісно-професійний характер діяльності (дискусія, тренінг, імітація реального, вирішення проблемних ситуацій, ігри, мозковий штурм тощо); прояв пізнавальної та професійної спрямованості студентів (заняття-конкурс, заняття-конференція, ділова гра, екскурсія, олімпіада тощо); створити умови щодо формування дослідницької та комунікативних компетентностей, рефлексивних умінь, мотиваційної готовності до інноваційної діяльності тощо.

Література:

1. Гавриш І.В. Формування готовності майбутніх учителів до інноваційної

професійної діяльності (методологічний і теоретичний аспекти): монографія /І. В. Гавриш. Харків: ХОНМІБО, 2005. 388 с.

2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. пос. /І.М. Дичківська. К.: Академвидав, 2004. 352 с.

Literature:

1. Havrysh I.V. Formation of readiness of future teachers for innovative professional activity (methodological and theoretical aspects): monograph /I. V. Havrysh. Kharkiv: HONMIBO, 2005. 388 p.

2. I.M. Dychkivska Innovative pedagogical technologies: teaching. village /I.M. Dychkivska K.: Akademvydav, 2004. 352 p.

Abstract: *The article reveals the essence of innovative pedagogical activity and readiness for it; the model of formation of readiness of the future specialist for innovative activity, which consists of components, is substantiated; the conditions of its effectiveness are determined.*

Key words: *readiness for innovative pedagogical activity, future teacher, pedagogical conditions.*

УДК 371.31:796

MANAGEMENT OF TRAINING AND COMPETITIVE ACTIVITIES OF AN ATHLETE

УПРАВЛІННЯ ТРЕНУВАЛЬНОЮ ТА ЗМАГАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СПОРТСМЕНА

Karasievych S. A. / Карасєвич С.А.

Ph.D,as.prof./к.пед.н., доцент,

Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Анотація. У статті охарактеризовано сучасну систему спортивного тренування прогресивними принципами, широким колом взаємозалежних завдань, науково-обґрунтованим підбором засобів і методів, перспективним багаторічним плануванням, високою організацією контролю, забезпеченням гігієнічних умов.

Ключові слова: спортивне тренування, спортсмен.

Вступ

Сучасна система спортивного тренування характеризується прогресивними принципами, широким колом взаємозалежних завдань, науково-обґрунтованим підбором засобів і методів, перспективним багаторічним плануванням, високою організацією контролю, забезпеченням гігієнічних умов то що.

Основний текст.

Спортивне тренування відображає процес спортивної підготовки спортсменів, який характеризується метою, завданнями, засобами, методами, принципами, сторонами та напрямками спортивної підготовки, структурою тренувального процесу.

Спортивне тренування – детально організований педагогічний процес виховання, навчання та підвищення рівня фізичної і функціональної підготовленості спортсменів в умовах правильного гігієнічного режиму, на основі педагогічного та лікарського контролю, самоконтролю [1].

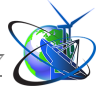
Мета спортивного тренування – досягнення фізичного вдосконалення, оволодіння системою рухів в обраному виді спорту, досягнення високих спортивних результатів.

Завдання спортивного тренування:

- зміцнення здоров'я та всебічний фізичний розвиток;
- оволодіння спортивною технікою і тактикою;
- розвиток фізичних якостей у відповідності до обраного виду спорту;
- виховання моральних і вольових якостей;
- формування здібностей спортсменів тощо.

Управління трактується як:

- ✓ будь-яка зміна стану об'єкту, системи, процесу, що веде до досягнення мети;
- ✓ впорядкування системи, приведення її у відповідність з об'єктивною закономірністю, що діє в цій сфері;
- ✓ перевід системи в бажаний стан;

- ✓ цілеспрямований вплив органу управління на об'єкт управління з метою його ефективного функціонування.

Структура управління містить *дві системи*:

- керуючої (тренер);
- керованої (спортсмен).

Керуюча система діє на керовану систему з метою кількісної та якісної зміни параметрів її діяльності відповідно до поставлених завдань управління.

Діяльність – це психічна та рухова активність людини, що регулюється свідомістю та спрямована на досягнення свідомо поставленої і суспільнозначущої мети.

Ефективне управління характеризується якістю переробки, збереження і передачі інформації. В спортивній діяльності важливим фактором є швидкість отримання і відтворення інформації, що деякою мірою характеризує якість управлінських впливів.

Характер параметрів інформації обумовлений метою управління процесом підготовки спортсменів. Під метою розуміють стан, рівень або кінцеві результати, яких бажано досягнути в деякому віддаленому майбутньому. В системі спорту мета носить складний характер, яка відбиває структуру та ієрархію системи. На основі ієрархічності виділяють[2]:

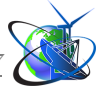
- суспільну мету – масове заняття фізичною культурою та спортом;
- мету окремих підсистем – підготовка талановитих спортсменів до вищих досягнень;
- мету окремих організацій та об'єктів – мету спортивних відомств ДЮСШ, СДЮСШОР;
- мету окремих спортсменів, груп, спортивних команд проявляється в досягненнях на змаганнях.

З точки зору управління, окремі спортсмени або команди можуть розглядатися як системи. А. Рибковський характеризує поняття системи, як сукупність об'єктів або елементів, які взаємодіють між собою. За твердженням В.Заціорського, системою називається сукупність будь-яких елементів, що утворюють єдине ціле. Найбільш стисло поняття системи визначив Д. Донської: система – це ціле, що утворюється з частин.

Одним з головних завдань управління є переведення системи з одного стану в інший. Це відбувається за допомогою різноманітних впливів. В підготовці спортсменів до них, в першу чергу, відносяться фізичні вправи, а також чинники зовнішнього середовища, режим харчування, відновлювальні заходи тощо.

Спортивний тренер – це педагог, який займається навчанням техніки рухів і розвитком фізичних здібностей, формує особистість спортсмена, а основу цієї діяльності складають педагогічні здібності. Всі ці здібності вимагають як теоретичної підготовки так і практичних навичок. Кожна з них конкретна й оцінюється у діяльності за компонентами:

Перцептивні здібності відбиваються у педагогічній спостережливості, в умінні концентрувати свою увагу на окремому учні і на всьому колективі спортсменів. Під час спостереження необхідно дотримуватися правила –

спостерігаємо, аналізуємо і робимо висновки, які будуть залежати від професійних знань.

Проектувальні та конструктивні здібності значною мірою залежать від професійних знань тренера в галузі теорії спорту і відомостей про спортсмена, на якого буде спрямований педагогічний вплив. Проектування, або планування навчально-тренувальних занять здійснюється на основі розв'язання трьох основних завдань—оздоровчої, освітньої та виховної. У плануванні передбачається відповідність всіх заходів рівня підготовленості кваліфікованих спортсменів, їхнім психологічним особливостям. Планується річна і багаторічна підготовка спортсменів. Під час розробки програми тренування для спортсменів тренер повинен потурбуватися проте, щоб вона включала елементи нового. Успіх у підготовці кваліфікованих спортсменів може бути забезпечений нестандартним підходом до організації тренувального процесу, постійним пошуком нового, свого —у методиці тренування, техніці.

Організаційні здібності проявляються в умінні організовувати навчально-тренувальні заняття, провести і брати участь у змаганнях, а також організувати діяльність спортсмена поза спортивних занять. Важливе значення мають організаційні здібності у проведенні спортивних зборів і робота у спортивно-оздоровчому закладі. Здібність оцінюється за такими якостями, як вміння спілкуватися, здібність притягувати до себе людей, розумові та вольові якості, вміння розбиратися і мати підхід до людей тощо.

Дидактичні здібності проявляються у методах передачі знань з галузі теорії та методики спортивного тренування спортсменам, проведенні занять творчо, з урахуванням всіх особливостей спортсменів.

Експресивні здібності проявляються у найбільш ефективному, з педагогічної точки зору, висловлюванні своїх думок, знань, переконань, відчуттів за допомогою мови, міміки та пантоміміки. Діяльність тренера будується на різному спілкуванні—діловому, навчальному, вихованому, професійному. Мова спортивного тренера завжди повинна відрізнятися внутрішньою силою, переконливістю. Важливе значення має темп мови і голосність, погляд, міміка, жести.

Комунікативні здібності допомагають спортивному тренеру встановлювати з вихованцями гармонійні взаємовідносини. Комунікативність проявляється у педагогічному такті, умінні уникати конфліктів та попереджувати їх, емоційно відкликатися на переживання інших людей. Форма спілкування з тренером проявляється у відношенні спортсменів до свого виду спорту, загальному настрою спортсменів, в емоційній атмосфері команди. Набуття тренером власного стилю спілкування зі спортсменами —складний процес, пов'язаний з формуванням творчої тренерської індивідуальності у цілому. Вірно знайдена форма тренерського спілкування, яка відповідає особистості тренера, сприяє розв'язанню завдань: тренерський вплив стає адекватним індивідуальності наставника, спрощується сам процес спілкування з командою, спілкування стає приємним, органічним для самого тренера, суттєво полегшується налагодження взаємовідносин, підвищується ефективність важливої функції тренерського спілкування -передача інформації. Тренерський

авторитет формується через взаєморозуміння у процесі тренування або життєвих ситуаціях.

Академічні і спеціальні здібності є основою будь якої професійної діяльності. Академічні здібності свідчать про загальну ерудицію тренера, а спеціальні визначають його професійні успіхи у побудові системи і організації спортивної підготовки дітей та молоді.

У практичній роботі на тренера крім тренувальної діяльності покладаються організаційні обов'язки щодо забезпечення функціонування спортивної команди. Тренеру досить часто потрібно брати участь у вирішенні організаційних питань:

- створення громадської організації, що дозволить підвищити ефективність діяльності команди;
- укладання відповідної угоди між командою чи клубом та іншою організацією про сумісну діяльність;
- складання кошторису витрат на річний тренувальний цикл та нанавчально-тренувальний збір;
- складання кошторису витрат на участь команди у змаганнях;
- складання плану організаційних заходів щодо підготовки і участі команди у міжнародних змаганнях;
- оформлення дозволу на вивезення за кордон валюти;
- написання доповідної записки щодо відрядження команди на змагання;
- підготовки наказу про відрядження команди;
- складання списку спортивної делегації для участі у змаганнях..

Висновки.

Основою найбільш плідного спілкування між тренером і вихованцями служить їх творча захопленість обраним видом спорту, яка ґрунтується на високих професійно-етичних установках тренера, на його відношенні до тренерської діяльності в цілому.

Література:

1. Келлер В.С. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів / В. С. Келлер, В. М. Платонов. Львів: Українська спортивна Асоціація, 1993. 270 с.
2. Костюкевич В.М. Спортивна метрологія. / В.М. Костюкевич Навчальний посібник. Вінниця: ДОВ „Вінниця”, ВДПУ, 2001. 183 с.
3. Костюкевич В.М. Теорія і методика тренування спортсменів високої кваліфікації / В.М. Костюкевич: Навчальний посібник. Вінниця: «Планер», 2007. 273 с.

Literature:

1. V.S. Keller. Theoretical and methodological foundations of training athletes / V. S. Keller, V. M. Platonov. Lviv: Ukrainian Sports Association, 1993. 270 p.
2. V.M. Kostyukevich. Sports metrology. / V.M. Kostyukevich. Study guide for physical education students of pedagogical universities. Vinnytsia: DOV "Vinnytsia", VDPU, 2001. 183 p.
3. Kostyukevich V.M. Theory and training methods of highly qualified athletes / V.M. Kostyukevich: Study guide. Vinnytsia: "Planer", 2007. 273 p.

Abstract. *The article describes the modern system of sports training with progressive principles, a wide range of interdependent tasks, a scientifically based selection of means and methods, promising multi-year planning, high control organization, ensuring hygienic conditions.*

Key words: *sports training, athlete.*

УДК 37.016:373

IMPLEMENTATION OF HARMONIOUS CHILD DEVELOPMENT IN THE EDUCATIONAL SPACE OF A MODERN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION

РЕАЛІЗАЦІЯ ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Kramska Z. / Крамська З. М.

Ph.D. / доктор філософії

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті пропонується розробка теоретичної моделі освітнього простору різними засобами з урахуванням сучасних умов, методів і засобів проектування, а також меж професійної діяльності педагога, що дозволяє визначити основні принципи і поняття для реалізації моделі у практиці. Розглянуто персональний, психологічний простори, Визначено компоненти освітнього простір дошкільних навчальних закладів. Визначено специфіку гармонії дитини і освітнього простору.

Ключові слова: освітній простір, професійна діяльність, заклад дошкільної освіти.

Вступ.

Підготовки дитини до школи вимагає від педагогічних колективів закладів дошкільної освіти відповідності сучасним тенденціям розвитку, конкурентоспроможності в умовах, що відповідають соціальним запитам суспільства і батьків. Важливою умовою підвищення якості освіти, доступності є спадкоємність дошкільної і початкової ланок. Реалізацію спадкоємності між дошкільною і початковою освітою спрямовано на створення і збереження у дитини цілісної картини світу. Основні положення динамічних процесів у розвитку особистості дитини, можна згрупувати за напрямками:

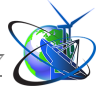
- ✓ розвиток допитливості у дитини дошкільного віку як основи розвитку пізнавальних здібностей майбутнього учня початкової школи;
- ✓ формування творчої уяви як напряму інтелектуального і особистісного розвитку дитини;
- ✓ розвиток уміння спілкуватися з дорослими й однолітками – як однієї з необхідних умов успішності навчальної діяльності.

Безперервна освіта сприяє послідовного ланцюга завдань упродовж усієї освіти людини, перехідних і тих, які забезпечують просування на певному тимчасовому відрізку. Спадкоємність – безперервність різних етапів навчання в межах цілісної системи освіти.

Основний текст.

Система дошкільної освіти в Україні має *специфічні характеристики*:

- для споживача освітньої послуги якість умов освітнього процесу є пріоритетною, а для замовника достатньо суб'єктивною;
- відсутність формалізованого результату щодо завершення освітньої програми;

- несаможиттєвість споживача послуг;
- низька мобільність дітей.

Виділяють *недоліки* у системі фінансово-економічних відношень закладів дошкільної освіти:

- не розподілено сфери відповідальності між виконавцем та замовником освітніх послуг;
- фінансується заклад, а не освітні послуги;
- відсутній взаємозв'язок між бюджетними витратами та обсягом і якістю його послуг;
- заробітна плата педагогів не залежить від інтенсивності та якості освітніх послуг;
- чинна система фінансування дошкільної освіти породжує соціальну несправедливість: у різних закладах на одного вихованця – різний обсяг коштів;
- частина замовників не має можливості скористатися бюджетною освітньою послугою, тому що недостатньо місць у дошкільних закладах освіти;
- неузгоджені мета і зміст дошкільної освіти та зміст і способи пізнавальної діяльності дошкільників на різних вікових етапах.

Оновлення дошкільної освіти пов'язано з особистісно-зорієнтованою концепцією (І.Бех, О.Бондаревська, І.Якиманська тощо); культурологічним підходом в освіті (В.Біблер, Р. Чумічова тощо). Пріоритетним у вирішенні цієї проблеми є єдиний підхід до побудови освітнього процесу, включаючи технологію оцінювання якості освіти, що дозволяє створити єдиний освітній простір.

Сучасна освіта ґрунтується на розвитку і саморозвитку "Я" людини. Мета освіти, структура, технології залежать від особливостей століття. Конкурентоспроможність системи дошкільної освіти – це її перевага щодо інших аналогічних об'єктів, яка характеризується вмінням задовольняти освітні потреби населення за рахунок надання відповідних послуг; актуалізувати свою діяльність відповідно до чинного правового, нормативно-методичного, інформаційного, психолого-педагогічного забезпечення. Дошкільна освіта розуміється як система, у якій центральне місце посідає процес взаємодії у підсистемах дорослі – діти, діти – діти, дорослі – дорослі. Технологічне оформлення педагогічного процесу одержує у вигляді концепції життя події, коли перебування дітей у дошкільних навчальних закладах оцінюється не в одиницях занять, а в одиницях подій [2].

Освітня ідея формується як розвиток індивідуальних можливостей дитини у різних аспектах життя, становлення основ внутрішньої свободи і самостійності дитини у відносинах з оточуючими людьми і середовищем. Заклади дошкільної освіти на відміну від школи, не орієнтовані на жорстко фіксований результат, отже, покликані бути розвивальним і охоронним з погляду фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я дитини.

Дослідження, що присвячено проблемам дитинства, виявляють:

- обґрунтований підхід до проблеми розвитку дитини, яка росте, як

особистості на основі поняття соціальний розвиток у просторі – часу Дитинства (Д. Фельдштейн);

- культуротворча функція дитинства у розвитку суспільства (В. Кудрявцев);
- наявність у свідомості дітей символів світоустрою (Ю. Аксьонова);
- якщо простір, у якому живе дитина, не задовольняє її вікових потреб, вона відчуває сильний дискомфорт, виростає емоційно і фізично недозрілою, не здатною до інтимно-особистісних відносин із середовищем тощо (М.Осоріна).

Персональний простір сучасної дитини старшого дошкільного віку одночасно є фізичним і психологічним. Щось дитина у просторі свого життя приймає, від чогось відчужена. Дошкільник вже добре володіє своїм тілом, проте психологічна взаємодія з довкіллям, ще у процесі становлення.

Фізичний простір дошкільника постійно розширюється.

Психологічний простір життя дитини дошкільного віку вирізняється високою значущістю чужого дорослого – вихователя, який символізує новий статус дитини, від якого залежить емоційне благополуччя як конкретної дитини, так і оточуючих людей. Часто дошкільник готов ввести виховательку до свого персонального простору, поставити її поруч із мамою.

Персональний простір має складну систему координат, яку дитина засвоює з початку раннього дитинства на підсвідомому рівні:

- просторові координати допомагають зорієнтуватися, реалізувати свою фізичну активність, випробувати себе;
- соціальні координати допомагають розібратися у життєвих конкретних ситуаціях, учасником яких є дитина;
- духовно-моральні координати допомагають дошкільнику зрозуміти відносини між дорослими;
- емоційними координатами персонального простору дитини дошкільного віку є сім'я і дім [3].

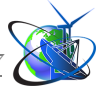
Становлення у науці такого сприйняття дитинства вимагає якісного переосмислення не тільки змістовної сторони умов соціалізації дитини, але і форм, у яких вона здійснюється.

Поняття освітнього простору розробляється впродовж останніх десятиріч ученими, як у нашій країні, так і за кордоном. Вивчення освітнього простору здійснюється з позицій, пов'язаних з сучасним розумінням освіти не тільки як особливої сфери соціального життя, а і середовища як чинника освіти.

Під *розвивальним освітнім середовищем* розуміємо спеціально змодельовані умови, що забезпечують різноманітні варіанти вибору шляху розвитку і дорослішання особистості. Створення освітнього середовища дозволяє дитині усвідомити власні можливості, виявити ініціативу і всесторонньо реалізувати себе.

Існують об'єктивні передумови *суперечностей* між:

- 1) вимогами держави і суспільства до особистості і тим, як соціальне замовлення розв'язується в умовах сучасної системи освіти;
- 2) внутрішньою здатністю особистості до самоактуалізації і сучасної

системи освіти як частини соціокультурного середовища;

- 3) психолого-педагогічним потенціалом сучасного дошкільного навчального закладу як середовища особистісного розвитку дитини і переважаючої на практиці знанієвої, когнітивної орієнтації його.

Освітній простір – розгорнена система, що охоплює суб'єктів освітнього процесу, об'єкти проектування та існує за єдиними законами, що дозволяє розглядати проектування освітнього простору і технологію його реалізації як взаємозв'язані елементи єдиної системи, підставою якої є взаємодія дитини з предметним світом.

Розглядаючи освітній простір як систему чинників, його створення можливе, якщо:

- модель освітнього простору охоплює функціонально пов'язані зовнішні і внутрішні компоненти;
- внутрішнє ядро моделі є зв'язаним з елементами предметно-просторового середовища і сучасних інноваційних педагогічних технологій;
- проектування і реалізацію освітнього простору орієнтовано на показники особистісного розвитку і зростання як дитини, так і педагога.

Освітній простір закладів дошкільної освіти складається з *компонентів*:

- а) взаємодія з різними освітніми інститутами, соціальними партнерами і учасниками педагогічного процесу;
- б) предметно-розвивальне середовище;
- в) освоєння змісту дошкільної освіти.

Модель освітнього простору в умовах сучасного закладу дошкільної освіти є взаємодією зовнішніх і внутрішніх компонентів, процесуально і змістовно пов'язаних завдяки дотриманню *принципів*:

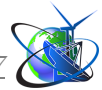
- наявність базису середовища для всіх видів діяльності дитини;
- гетерогенності елементів середовища;
- свободи вибору діяльності і переходу від однієї до іншої;
- гнучкості і відвертості у відношенні до діяльності і взаємодії;
- свободи і творчості.

Модель освітнього простору є використання традиційних підходів і сучасних авторських адаптованих до дошкільного віку інноваційних технологій (Ш.Амонашвілі, М.Зайцев, С.Лисенкова, М.Монтессорі, Б.Нікітін, Т.Піроженко, М.Щетинін тощо), оснований на ціннісному, загально-психологічному і технологічному рівнях. Реалізація моделі освітнього простору у закладі дошкільної освіти веде до особистісного розвитку і зростання як дитини, так і педагога. Це виражається по відношенню *до педагога* у:

- ступені задоволеності своєю працею;
- прийнятті себе та інших;
- гуманізації всіх видів діяльності, побудованих за принципом діалогу педагога і дитини;
- прагненні до творчого зростання.

По відношенню *до дитини* це виражається у:

- ✓ зниженні або відсутності загальної тривожності;

- ✓ емоційно-позитивному ставленні до інших людей, природи, самої себе;
- ✓ пізнавальної активності;
- ✓ прагненні створювати творчий продукт;
- ✓ підвищенні рівня самооцінки особистості дитини.

Дані показники характеризують освітній простір як конгруентне, демонструє підвищення педагогічної культури вихователя і розвиток у дитини якостей вільної, гуманної, духовної, творчої, адаптивної особистості.

Висновки.

Отже, створення сприятливого середовища, спрямованого на відкриття, актуалізацію ресурсів творчого розвитку особистості, завдяки сучасним авторським адаптованим до дошкільного віку інноваційним технологіям в освітньому просторі дошкільного закладу може бути створено ситуацію розвитку особистості дитини

Література:

1. Галузінська М.І. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до впровадження креативних технологій навчання. Монографія./М.І.Галузінська . – Умань: «Візаві», 2020. – 196 с.
2. Мешко Г. Вступ до педагогічної професії: Лекції і практичні заняття. Навч.-метод. посібник. – Тернопіль: ТДПУ, 2003. – 100 с.
3. Педагогічний пошук: Книга для вчителя. – К.: Радянська школа, 1989. – 495с

References:

1. Galuzinska M.I. Theory and practice of training future teachers for the implementation of creative teaching technologies. Monograph./M.I. Galuzinska. – Uman: "Vizavi", 2020. -196 p.
2. Meshko H. Introduction to the teaching profession: Lectures and practical classes. Educational method. manual. – Ternopil: TDPU, 2003. – 100 p.
3. Pedagogical search: A book for teachers. K.: Soviet school, 1989. 495p.

Abstract. The article proposes the development of a theoretical model of educational space by various means, taking into account modern conditions, methods and tools of design, as well as the limits of professional activity of teachers, which allows to determine the basic principles and concepts for implementing the model in practice. Personal, psychological spaces are considered, components of educational space of preschool educational institutions are defined. The specifics of the child's harmony and educational space are determined.

Key words: educational space, professional activity, preschool institution.

УДК 37.013.3

FEATURES OF THE EVOLUTION OF INNOVATIVE EXPERIENCE IN
THE EDUCATIONAL ENVIRONMENTОСОБЛИВОСТІ ЕВОЛЮЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ДОСВІДУ В ОСВІТНЬОМУ
СЕРЕДОВИЩІ

Krasnoshtan I. / Красноштан І.В.

c.b.s., as.prof./к.біолог.н., доцент,

Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Troian N. / Троян Н.Д.

teacher / викладач

Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради»

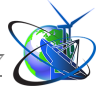
Анотація. У статті наголошується, що інноваційні процеси в освіті потребують нових форм і механізмів взаємодії теорії та практики. Розглядається інноваційна педагогічна діяльність, яка пов'язана з відмовою від стереотипів у навчанні, вихованні і розвитку особистості, виходить за межі діючих нормативів, створює нові нормативи особистісно-творчої, індивідуально спрямованої діяльності вчителя, розробляє педагогічні технології, що реалізуються у цій діяльності.

Ключові слова: інноваційні процеси, інноватика, умови впровадження інноватики в освіту.

Вступ.

Інноваційні процеси в освіті потребують принципово нових форм і механізмів взаємодії теорії та практики. Викладачі ознайомлені з найбільш типовими моделями освіти й виховання, з концепціями й освітніми проектами, які стали основою масових педагогічних досліджень у різних країнах. Інноваційна педагогічна діяльність, пов'язана з відмовою від відомих штампів, стереотипів у навчанні, вихованні і розвитку особистості, створює нові нормативи особистісно-творчої, індивідуально спрямованої діяльності майбутнього вчителя, розробляє педагогічні технології, що реалізуються у цій діяльності.

У працях В.Гінецінського, В.Краєвського, М.Скаткіна, Б.Гершунського, В.Журавльова, І.Лернера, В.Шубинського формуються проблеми теоретико-методологічного характеру, які стосуються інновацій і творчої діяльності вчителя. У дослідженнях отримали відбиття і такі питання методологічного значення, як відношення наукового пізнання до педагогічної практики, співвідношення видів діяльності – наукової і практичної, проблема ролі вчителя у формуванні педагогічних знань, місце дослідницького компонента у творчій діяльності педагога. Спостерігається прагнення вчених до вивчення та осмислення загальних тенденцій і закономірностей розвитку інноваційної діяльності педагогів-новаторів. Важливим критерієм об'єктивної оцінки інновацій учителів та викладачів у їх творчому досвіді є, за словами Л.Фрідмана [1], встановлення тих нових ідей, методів і прийомів, які є в ньому.

Характерною особливістю еволюції інноваційного досвіду є синтез його з педагогічною наукою, не тільки його глибоке узагальнення, обґрунтування, а й теоретичне дослідження фактів, що мають ключове значення для практики – такий висновок робить М.Махмутов [1]. Значно зросла різноманітність форм і проблематика науково-педагогічного партнерства вчених і вчителів. Опора інноваторів на фундаментальні наукові знання вважається надійним підґрунтям стійкості інновацій в історії педагогіки.

Низку досліджень присвячено інноваційній діяльності викладача, аналізу творчих здобутків учителів. На думку дослідників, *на першому етапі*:

- встановлюється відповідність нововведень вимогам до інновацій;
- визначається, яка ідея покладена в основу новаторства вчителя;
- перевіряється наскільки ідея віддзеркалена у системі освіти;
- підвищується педагогічна майстерність викладача та якість педагогічної практики у цілому;
- досліджується, які елементи нового покладені в основу авторських пропозицій, педагогічної ініціативи, наскільки ця ідея збагачує певну наукову концепцію;
- перевіряється, які методи і прийоми створені і використовуються автором, наскільки вони нові та ефективні.

На другому етапі аналізу передбачається:

- визначення виду педагогічної інновації;
- педагогічна раціоналізація;
- педагогічне винахідництво;
- авторська концепція;
- параметри вивчення педагогічної інновації тощо.

Після встановлення інноваційних елементів у роботі викладача і виду інновації дається її стисла *характеристика*:

- сутність інновації;
- наукова аргументація інновації;
- освітні можливості і сфера застосування інновації;
- ефективність інновації;
- стабільність результатів інновацій;
- можливість масового застосування.

На третьому етапі визначаються об'єми і критерії аналізу з позиції використання інновацій.

На четвертому етапі – можливість професійного творчого самовираження викладача, розвитку його творчого мислення.

На п'ятому – сфера використання педагогічної інновації.

Схема аналізу інноваційної діяльності викладача задає певний її алгоритм і визначає технологічні компоненти і особистісні кореляти інноваційної діяльності, що і доводить позитивність упровадження запропонованого аналізу.

Забезпечення інноваційної діяльності передбачає глибоке вивчення теоретичних питань удосконалення освітнього процесу, позитивних сторін педагогічних теорій, ідей і технологій, які вже досліджувались і впроваджувались у педагогічну практику. Тільки на основі ґрунтовної

дослідної роботи щодо вивчення фундаментальних педагогічних теорій і технологій, обґрунтування механізму їх упровадження дозволить підвищити рівень освітнього процесу.

Процес сприйняття нових ідей, інновацій у галузі педагогіки, за визначенням Е.Роджерса [4], – складний багатоетапний розумовий процес прийняття рішення, який має тривалий термін від першого знайомства людини з інновацією до її кінцевого сприйняття. У ході цього процесу відбувається оцінювання значення і наслідків прийняття рішення. Е.Роджерс поділяє цей процес на основні етапи:

- ознайомлення з інновацією;
- поява зацікавленості;
- оцінка;
- апробація;
- кінцеве сприйняття [4].

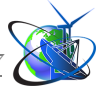
У зв'язку з розглядом питань сприйняття та впровадження інновацій ряд авторів звертають увагу на особистість людини, яка здійснює ці процеси. Принципове значення, підкреслюють В.Сластьонін і Л.Подимова [3], має питання про суб'єкти інновацій. Суб'єкт – це людина, що пізнає і перетворює навколишній світ, володіє свідомістю і волею, здатна діяти цілеспрямовано. К.Абульханова-Славська [1], розглядаючи механізми становлення особистості в процесі діяльності та спілкування, підкреслює, що становлення особистості суб'єктом діяльності відбувається в організації власної активності. Організація особистістю власної активності зводиться до її мобілізації, узгодження з вимогами діяльності, сполучення з активністю інших людей. Ці моменти складають важливу характеристику особистості як суб'єкта діяльності. Вони виявляють особистісний спосіб регуляції діяльності, психологічні якості, необхідні для її здійснення.

Позицію суб'єкта К.Абульханова-Славська розглядає як комплексну характеристику психологічних режимів діяльності у відповідності зі здібностями, відношеннями суб'єкта до завдання, з одного боку, його стратегією і тактикою – з іншого, активною динамікою діяльності – з третього.

Суб'єкту діяльності як особистості властиві такі особливі індивідуальні здатності, як здатність до організації часу, програмування своєї майбутньої діяльності, здатність передбачати події, встановлювати для себе оптимальні режими активності і пасивності, визначати ритми діяльності.

Викладач як суб'єкт інноваційної діяльності та її організатор вступає у взаємодію з іншими членами педагогічного співтовариства у процесі створення, використання і розповсюдження інновацій, він обговорює зміст нововведення і ті зміни, які можуть відбуватися у предметах, свідомості, традиціях тощо. Але інновація виникає не сама по собі, а в результаті того, що викладач постійно проявляє дослідницький інтерес до тих або інших педагогічних явищ, які стали для нього проблематичними, викликають внутрішню напругу, змушують думати і діяти, відповідати на них своїми інноваціями. Ці явища можуть виникати у самій людині, у сфері її цінностей і потреб.

Для реалізації активності викладача та його інноваційної діяльності

існують певні можливості. Цьому сприяє ряд змін, що відбуваються у суспільному житті та у мисленні людини. Головна з них – усунення обмежень у професійній діяльності. Зменшення упереджених думок і суджень, збільшення потоку інформації забезпечує необхідну свободу дій, своєчасне реагування на зовнішні зміни. Як наслідок цього, викладач набуває дуже важливих здібностей: готовність до реагування на несподіванки, готовність до прийняття самостійних рішень, що потребують певного ризику, готовність нести за них відповідальність, критичність в оцінці власних і чужих дій.

Сприйняття інновацій викладачем у певній мірі залежить від минулого і майбутнього. Інноваційні процеси в освіті виникали у різні історичні періоди і визначали її розвиток. Термінологічний аналіз інноваційної діяльності викладача доводить, що поняття «інноваційні процеси», «інноватика» з'явилися у педагогічній науці відносно недавно. Їх поява зумовлена розширенням міжнародного співробітництва у галузі педагогіки.

Основу та зміст інноваційних освітніх процесів становить *інноваційна діяльність*, сутність якої полягає в:

- а) оновленні педагогічного процесу;
- б) впровадження новоутворень у традиційну систему;
- в) прагненні оптимізувати освітній процес.

У педагогічній інтерпретації інновація означає нововведення, що поліпшує хід і результати освітнього процесу. Інновацію можна розглядати як процес і результат цієї діяльності.

Інноваційні педагогічні технології – це цілеспрямоване, систематичне і послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів від визначення мети до очікуваних результатів. Педагогічні інновації вносять в освітнє середовище стабільні нововведення, які поліпшують характеристики, як окремих її компонентів, так і самої освітньої системи в цілому.

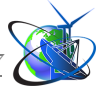
Впровадження інноватики в освіту була спричинена *чинниками*:

- нові соціально-економічні перетворення;
- посилилася тенденція гуманітаризації змісту освіти;
- викладач отримав можливість створення власної педагогічної лабораторії;
- входження закладів освіти у ринкові відносини;
- зміни в інформатизації суспільства.

З'єднання інтенсивного й екстенсивного шляхів розвитку педагогічних систем дозволяє здійснювати інтегровані інновації, які будуються на стику різнопланових, різнорівневих педагогічних підсистем та їх компонентів.

Основними *напрямами інноваційних перетворень* у педагогіці є:

- розробка концепцій і стратегій розвитку освіти і освітніх установ;
- оновлення змісту освіти;
- зміна і розробка інноваційних технологій навчання і виховання;
- вдосконалення управління освітніми установами;
- поліпшення підготовки педагогічних кадрів;
- проектування нових моделей освітнього процесу;

– забезпечення успішності освітнього процесу.

Інновації можуть здійснюватися на різних рівнях. До вищого рівня відносяться інновації педагогічної системи. У педагогічній науці виник принципово новий і важливий напрям – теорія інновацій та інноваційних процесів.

Провідними методами досліджень інноваційних процесів є:

- вивчення наукових і науково-педагогічних методів, спрямованих на створення теоретичних узагальнень, встановлення та формулювання закономірностей;
- методи емпіричного та математичного дослідження;
- структурно-функціональний метод, який передбачає розчленування методів на складові;
- порівняльний метод, що дозволяє зробити висновки щодо ефективності діяльності освітніх систем і тенденцій їх розвитку;
- конструктивно-генетичний метод, що аналізує зміни у досліджуваному процесі у просторі та часі.

А. Пригожин для *систематизації нововведень* визначає:

- тип нововведення;
- механізм здійснення інноваційного процесу;
- особливості інноваційного процесу.

За типом інновації поділяються на матеріально-технічні і соціальні, що в свою чергу, включають відповідні види інновацій.

Наступною суттєвою характеристикою інновацій, на думку автора, є їх комплексність:

- комплексна за новацією;
- комплексна за реалізацією.

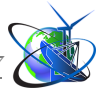
Педагогічні інновації є одним з аспектів освітніх інновацій, оскільки охоплюють сферу педагогічного процесу і спрямовані на вирішення відповідних задач.

О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльова, А. Ніколс, Н. Юсуфбекова співвідносять поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове.

В. Загвязинський вважає, що нове у педагогіці – комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти.

В. Кукушкіна, вважає, що педагогічна технологія повинна відповідати *критеріям технологічності*:

- ✓ концептуальність;
- ✓ опора на певну наукову концепцію;
- ✓ системність;
- ✓ управління;
- ✓ діагностичне цілеспрямовання, планування, проектування процесу навчання;
- ✓ діагностика, варіювання засобами та методами з метою корекції

- результатів;
- ✓ ефективність;
- ✓ відтворюваність;
- ✓ візуалізація.

В. Полянський визначає *показники критеріїв*: оптимальність та можливість творчого застосування інновацій у масовій практиці.

Д. Мазуха та Н. Опанасенко зазначають, що педагогічна професія вимагає особливої чутливості до постійно змінюваних тенденцій суспільного буття, здатності до адекватного сприйняття потреб суспільства.

Рушійною силою інноваційної діяльності є педагог як творча особистість, оскільки суб'єктивний чинник є вирішальним під час пошуку, розробки, впровадження і поширення нових ідей. Основна умова такої діяльності – інноваційний потенціал педагога. Інноваційний потенціал педагога – сукупність соціокультурних і творчих характеристик особистості педагога, який виявляє готовність вдосконалювати педагогічну діяльність, наявність внутрішніх засобів та методів, здатних забезпечити цю готовність.

Наявність *інноваційного потенціалу педагога* визначають наступні чинники:

- творча здатність генерувати нові ідеї;
- високий культурно-естетичний рівень, освіченість, інтелектуальна глибина та різнобічність інтересів;
- відкритість особистості педагога новому і сприйняття різних ідей, думок, поглядів, концепцій, що базується на толерантності особистості, гнучкості та широті мислення.

Можна виокремити наступні критерії готовності викладача вищої школи до інноваційної педагогічної діяльності [3]:

- усвідомлення необхідності інноваційної діяльності;
- готовність до творчої діяльності щодо нововведень;
- упевненість у позитивному результаті;
- узгодження особистих цілей з інноваційною діяльністю;
- готовність до подолання творчих невдач;
- органічність поєднання інноваційної діяльності, особистої, фахової та педагогічної культури;
- рівень психолого-педагогічної і методичної готовності до інноваційної діяльності;
- здатність до фахової рефлексії.

Висновки.

Зазначене вище надає можливість зробити такі висновки:

- 1) інновація є основною формою розвитку освітнього простору;
- 2) впровадження інноваційних технологій навчання є пріоритетним напрямом і головним фактором реформування системи освіти;
- 3) інноваційні технології застосовуватися на етапі підготовки до проведення занять, у створенні навчально-методичного забезпечення, під час навчального процесу і у позааудиторній роботі;
- 4) використання інноваційних технологій навчання дозволяє створити

принципово нову інформаційну освітню сферу, сприяє модернізації традиційної системи навчання та створенню конкурентоспроможної системи освіти на різних етапах підготовки майбутніх фахівців.

Отже, завдання щодо формування інноваційної діяльності викладача має глибокий соціально-педагогічний сенс, оскільки від його розв'язання залежить успіх змін, перетворень у системі освіти, перспектива розвитку вищої школи.

Література:

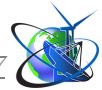
1. Васьков Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід (дидактичний аспект). Харків: Скорпіон, 2000. 120 с.
2. Пащенко М.І., Красноштан І.В. Педагогічні умови застосування модульно-розвивальної системи навчання в процесі підготовки майбутніх вчителів./Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань:ПП Жовтий О.О., 2010.Ч. 2. С.339–345.
3. Пащенко М.І., Красноштан І.В. Інноваційні технології навчання: словник-довідник. навч.посібник. Умань: ПП Жовтий, 2012. 194 с.
4. RogersE.M. Diffusionofinnovations // FreePress. 1983. №3. Р. 12–14.

Literature:

1. Yu.V. Vaskov Pedagogical theories, technologies, experience (didactic aspect). Kharkiv: Scorpion, 2000. 120 p.
2. Pashchenko M.I., Krasnoshtan I.V. Pedagogical conditions for the application of the modular and developmental system of education in the process of training future teachers./Collection of scientific works of Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychyna. Uman: PP Zhovtyy O.O., 2010. Ch. 2. P.339–345.
3. Pashchenko M.I., Krasnoshtan I.V. Innovative learning technologies: a reference dictionary. training manual Uman: PP Zhovtyy, 2012. 194 p.
4. RogersE.M. Diffusionofinnovations // FreePress. 1983. No. 3. R. 12–14.

Abstract. The article emphasizes that innovative processes in education require new forms and mechanisms of the interaction between theory and practice. Innovative pedagogical activities are considered in the article, they are connected with the refusal of cliches, stereotypes in training, education and development of the personality, they go beyond the current specifications, create new standards of personal-creative, individually directed activities of the teacher, develop the pedagogical technologies which are realized in these activities.

Key words: innovative pedagogical activities of the teacher, innovative processes, innovation, conditions of introduction innovation into education.

УДК 378.5.016

FORMATION OF EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL SELF-EFFICIENCY OF THE FUTURE SOCIAL WORKER IN THE PROCESS OF ACTIVE FORMS OF GROUP INTERACTION**ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА В ПРОЦЕСІ АКТИВНИХ ФОРМ ГРУПОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ****Krykunova O. / Крикунова О.В.***teacher / викладач,***Sobolenko O. / Соболєнко О.І.***teacher / викладач***Sabash S. / Шабаш С.П.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті розглянуто проблему формування професійної успішності майбутнього соціального працівника, його самореалізацію і розвитку творчих здібностей, навчально-професійної самоєфективності як показників соціально-професійної зрілості. Підкреслено, що тренінгова робота, сприяє формуванню навичок цілепокладання та проектування перспектив його професійної успішності. Активні методи, психологічні ігри, творчо-рефлексивні вправи формують вміння працювати в команді, створювати комфортний психологічний клімат, атмосферу взаєморозуміння, взаємовиручки і довіри. Ігрові методи сприяють розвитку комунікативного, інтерактивного та перцептивного компонентів спілкування, збагачується досвід міжособистісного спілкування, формують навички емоційної саморегуляції, уміння взаємодіяти у конфліктних ситуаціях та використовувати невербальні засоби для ефективного спілкування.

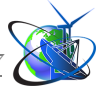
Ключові слова: самоєфективність, активне соціально-психологічне навчання, соціальний працівник.

Вступ. Формування навчально-професійної самоєфективності здобувача освіти, його самореалізація і розвиток творчих здібностей та мобільності є показником соціально-професійної зрілості, що забезпечує професійну успішність та компетентність майбутнього соціального працівника.

Модернізація системи вищої освіти України, у зв'язку з динамічними змінами, які відбуваються у нашій країні і світі, сприяє підготовці конкурентноздатного фахівця, важливою професійною характеристикою якого є позитивне ставлення до діяльності, емоційна стабільність, прогнозованість розвитку його особи[3].

Формування професійно зрілої особистості, розвиток її творчого потенціалу, самореалізація студента залежить від емоційного самопочуття, благополуччя і психологічної підтримки молоді здобуває особливу актуальність у сучасних умовах кризи соціальних відносин і підвищення темпу життя.

У дослідженнях вітчизняних вчених (Л.Аболін, В.Бодров, В.Маріщук, О.Свядош) та зарубіжних (Р.Бенджамін, С.Кобаса, С.Хопфал та ін.) накопичено матеріал з проблеми формування професійної успішності.

Основний текст. Аналіз професійної підготовки здобувачів вищої освіти свідчить про недостатню розвиненість соціальних якостей особистості, що вимагає переосмислення явища соціальної зрілості. В розвитку особистості великий вплив мають зовнішні чинники і внутрішні (власна особистісна позиція студента, його суб'єктивне ставлення до діяльності, практична самореалізація у діях та вчинках)[1].

Соціальну зрілість майбутнього соціального працівника розглядають як результат формуючих впливів, що здійснюється під час навчання, у готовності до життєвого і професійного самовизначення. Студент, будучи одночасно суб'єктом і об'єктом впливів, долучається до зовнішніх і внутрішніх ресурсів розвитку складових соціальної зрілості (професіоналізація навчання, збільшення особистої відповідальності за отриманий результат, необхідність самомотивації). Дослідження свідчить про недостатню розвиненість тих соціальних якостей, своєрідних компетенцій без яких успіх у професійній діяльності може бути проблематичним.

С. Максименко О. Родіна, П. Прудков та інші стверджують, що професійне самовизначення є одним з аспектів становлення професійного мислення та розвитку комунікативної сфери, умов формування професійно значущих якостей студентів [5].

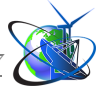
Професійна успішність майбутнього соціального працівника неможлива без навчально-професійної самоефективності. Поняття «самоефективність» було введене А. Бандурою. Самоефективність є одним із головних понять соціально-когнітивної теорії, згідно з якою психологічне функціонування людини можна описати у взаємодії трьох груп факторів – поведінкових, когнітивних та фактору навколишнього середовища. Під самоефективністю А.Бандура розумів відчуття власної компетентності та ефективності, уміння усвідомлювати свої здібності і вибудовувати поведінку, яка б відповідала специфічній задачі або ситуації.

Навчально-професійна самоефективність оцінка студентами своїх здібностей щодо здійснення навчально-професійної діяльності, яка формується у процесі проходження усіх етапів вузівської підготовки, за умови поступового накопичення власного професійного досвіду [1].

У психологічній літературі застосовується різна термінологія і класифікація активних методів навчання. Л. Петровська зазначає, що всі ці методи можна звести до двох великих блоків – групові дискусії та ігрові методи, які проходять у тренінговій взаємодії[2].

Активне соціально-психологічне навчання спілкуванню сприяє формуванню навичок цілепокладання та проектування перспектив власної професійної успішності, навичок прийняття рішень, самоорганізації, планування робочого часу.

Однією із інноваційних форм активного навчання студентів є освітній діалог у виді тренінгу формування професійної успішності майбутніх соціальних працівників. Метою тренінгу є створення психолого-педагогічних умов для особистісного і професійного розвитку студентів шляхом рефлексивного аналізу аспектів власного Я, становлення адекватної

самооцінки, усвідомлення та злиття власних професійних цілей та перспектив свого життя. Тімбілдінг, тобто будування команди, спрямований на згуртування колективу, здійснюється у процесі використання активних методів взаємодії учасників тренінгу.

Розширенню та поглибленню теоретичних і практичних знань студентів про спілкування та взаємодію як засобу становлення особистості майбутнього соціального працівника сприяють психологічні ігри та творчо - рефлексивні вправи на розвиток командної єдності та відчуття командного духу.

Виділяють *структуру тренінгу формування професійної успішності майбутніх соціальних працівників*.

Перший блок. Особистісний розвиток майбутнього соціального працівника у міжособистісному спілкуванні і взаємодії.

Мета: створення психолого-педагогічних умов для особистісного і професійного розвитку студентів через рефлексивний аналіз ними різних аспектів власного «Я» та власних можливостей.

Завдання:

- розвивати професійну самосвідомість;
- сприяти появі досвіду внутрішньо-мотивованої поведінки;
- розвиток професійно зорієнтованої «Я»концепції учасників;
- усвідомлення власних можливостей та обмежень у майбутній професійній діяльності;
- формування ціннісної сфери;
- виявити особисті ресурси.

Практичні вправи:

- «Впливові стосунки».
- «Уявні ситуації».
- «Розуміння власного гніву».
- «Як загасити вибух емоцій».
- «Список якостей, важливих для спілкування».
- «Прийом гостей».
- «Ефективність взаємодії – що це означає».

Другий блок. Цілепокладання.

Мета: формування навичок цілепокладання.

Завдання:

- сприяти формуванню навичок цілепокладання;
- сприяти формуванню навичок планування;
- розвивати мотивацію досягнення встановлених цілей.

Практичні заняття:

Заняття 1. *Формування навичок цілепокладання у професійній сфері*

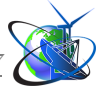
Вправа «Мій улюблений прикметник»

Вправа «Якби...»

Портрет професійно успішної людини

Вправа «Успішний фахівець».

Конкурс: «Промова професійно успішної людини» і «Формула для аутотренінгу професійно успішної людини».

Рефлексивне коло.

Заняття 2. *Мотивація досягнення встановлених професійних цілей.*

Вправа-привітання «Хочу-можу-буду у професії»

Вправа «Долоня»

Групові дискусія на тему «У чому відмінність понять «Мрія» та «Мета».

Вправа «Технологія перетворення мрії у мету».

Рефлексивне коло.

Заняття 3. *Формування навичок планування майбутньої професійної діяльності.*

Вправа «Драбина професійних досягнень».

Вправа «Актуалізація власних ресурсів».

Рефлексія II блоку.

Третій блок. Професійні перспективи.

Мета: проектування професійних перспектив.

Завдання:

1. Сприяти усвідомленню перспектив власного професійного майбутнього учасниками групи.
2. Набуття навичок проектування майбутньої професійної діяльності та власних перспектив у професії.
3. Сприяти входженню учасників у професійну спільноту.

Практичні заняття:

Заняття 1. *Усвідомлення перспектив власного професійного майбутнього*

Вправа-привітання «Мені приємно тобі сказати...».

Вправа «Мої професійні бажання».

Візуалізація професійних цілей.

Вправа «Я - № 1 у своїй професії!».

Рефлексивне коло.

Заняття 2. *Побудова професійних перспектив власного майбутнього*

Вправа «Все може бути».

Вправа «Індивідуальний образ світу».

Вправа «Особиста професійна перспектива».

Висновки.

Отже найважливішим напрямом роботи на тренінгових заняттях є виявлення і усвідомлення студентами особливостей своєї комунікативної діяльності, що є передумовою вдосконалення вміння педагогічного спілкування. Показником формування професійної успішності майбутнього соціального працівника є розвиток творчих здібностей, та навчально-професійної самоефективності за допомогою активних методів навчання.

Питання професійної успішності майбутнього соціального працівника та практичного застосування тренінгу актуальне у розвитку атракції, як феномену міжособистісного спілкування. Сучасні суспільні відносини потребують вміння соціального працівника проявляти взаєморозуміння, взаємну симпатію, позитивні емоційні стосунки, створення комфортного психологічного клімату, які оптимізують результативність діяльності майбутнього соціального працівника.

Література:

1. Васьков Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід (дидактичний аспект)/ Ю.В.Васьков. Харків: Скорпіон, 2000. 120 с.
2. Галузінська М.І. Основи педагогіки і психології: навч. посібник / М.І. Галузінська, С.І. Плахотна .Умань:ВПЦ «Візаві», 2019. 305 с.
3. Галузінська М.І., Основи педагогічної майстерності: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів.Умань: ВПЦ «Візаві», 2019.2 40 с.
4. Крамська З.М., Галузінська М.І. Педагогічна майстерність викладача вищої школи. Умань: Видавець Сочинський М.М., 2021. 238 с.
5. Пащенко М.І. Інноваційні технології навчання: словник-довідник. Умань: ПП Жовтий, 2019. 194 с.
6. Перегончук Н. В. Модель психологічного супроводу розвитку професійної компетентності майбутніх психологів. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2019. Том. XI: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. Випуск 19. 520с.

Literature:

1. Yu.V. Vaskov Pedagogical theories, technologies, experience (didactic aspect)/ Yu.V. Vaskov. Kharkiv: Scorpion, 2000. 120 p.
2. Galuzinska M.I. Basics of pedagogy and psychology: teaching. manual / M.I. Galuzinska, S.I. Plahotna. Uman: "Vizavi" VTC, 2019. 305 p.
3. Galuzinska M.I., Fundamentals of pedagogical mastery: a study guide for students of higher pedagogical educational institutions. Uman: VOC "Vizavi", 2019.2 40 p.
4. Kramska Z.M., Galuzinska M.I. Pedagogical skill of a teacher of a higher school. Uman: M.M. Sochinsky Publisher, 2021. 238 p.
5. Pashchenko M.I. Innovative learning technologies: a reference dictionary. Uman: PP Zhovtyy, 2019. 194 p.
6. Peregonchuk N.V. Model of psychological support for the development of professional competence of future psychologists. Actual problems of psychology: Collection of scientific works of the H. S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Sciences of Ukraine. 2019. Vol. XI: Personality psychology. Psychological assistance of the individual. Issue 19. 520 p.

Abstract. The article examines the problem of forming the professional success of the future social worker, his self-realization and development of creative abilities, educational and professional self-efficacy as indicators of social and professional maturity. It is emphasized that the training work contributes to the formation of goal-setting skills and projecting the prospects of his professional success. Active methods, psychological games, creative and reflective exercises form the ability to work in a team, create a comfortable psychological climate, an atmosphere of mutual understanding, mutual benefits and trust. Game methods contribute to the development of communicative, interactive and perceptive components of communication, the experience of interpersonal communication is enriched, emotional self-regulation skills are formed, the ability to interact in conflict situations and use non-verbal means for effective communication.

Key words: self-efficacy, active social-psychological training, social worker.

УДК 378:37.01 (796)

**FEATURES OF TEACHING PHYSICAL EDUCATION IN INSTITUTIONS
OF HIGHER AND PRIMARY EDUCATION****ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ТА
ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ****Kucerda V. / Куцерда В.В.***teacher / викладач***Matyushin S. / Матюшин С.А.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті зазначено, що фізичне виховання є невід'ємною частиною загального виховання студентства. Дисципліна «Фізичне виховання» обов'язкова для студентів усіх фахів, вона забезпечує всебічний, фізичний розвиток особистості, зміцнення здоров'я та покращення психофізіологічного стану студентів у процесі професійної підготовки.

Ключові слова: фізичне виховання, студенти.

Вступ.

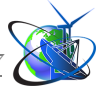
Роль фізичного виховання та інших форм спрямованого використання фізичної культури у закладах вищої освіти багатогранна. Стрімкий розвиток науки і дедалі зростаюча кількість нової інформації, необхідної майбутньому вчителю фізичної культури, роблять працю здобувача освіти більш інтенсивною, напруженою. Відповідно зростає значення фізичної культури як засобу оптимізації режиму життя, активного відпочинку, збереження і підвищення працездатності студентів протягом усього періоду навчання у закладі вищої освіти. Поряд з цим засобами фізичної культури забезпечується загальна спеціальна фізична підготовка стосовно до умов майбутньої професії.

Основний текст.

Вирішуючи специфічні завдання, фізичне виховання студентства відіграє суттєву роль в моральному, вольовому та естетичному розвитку, вносить значний внесок у підготовку високоосвіченої і всебічно розвиненої особистості.

Підвищення ролі спрямованого використання засобів фізичної культури в період навчання у закладі вищої освіти студентів обумовлено, зокрема, тим, що робочий режим студента характеризується малорухомістю, одноманітністю робочої пози протягом 10-12 годин. Фізичні вправи в цих умовах – основний чинник протидії негативним наслідкам гіподинамії, а також розумового і нервово-емоційного навантаження. Витрати часу на заняття фізичними вправами при цьому компенсуються завдяки підвищенню загальної працездатності, в тому числі і розумової.

Метою фізичного виховання студентів є формування фізичної культури особистості здобувача освіти. У процесі фізичного виховання студентів вирішуються такі основні завдання:

- зміцнення здоров'я засобами фізичної культури;
- формування потреби в підтримці високого рівня фізичної і розумової працездатності;
- самоорганізації здорового способу життя;
- освоєння студентами теоретичних знань, спортивно-прикладних умінь і навичок;
- підвищення рівня фізичної підготовленості;
- вдосконалення психомоторних здібностей, що забезпечують високу продуктивність професійно - технічних дій;
- створення у студентів системного комплексу знань, теоретичних основ і практичних навичок для реалізації їх потреби в руховій активності і фізичному вдосконаленні на навчанні, у побуті, сім'ї;
- раціональній організації вільного часу з творчим освоєнням всіх цінностей фізичної культури;
- створення умов для повної реалізації творчих здібностей студента;
- моральний, естетичний, духовний та фізичний розвиток студентів у ході освітнього процесу, організованого на основі сучасних загальнонаукових і спеціальних технологій у галузі теорії, методики і практики фізичної культури і спорту.

В якості критеріїв результативності розробляються залікові вимоги та практичні нормативи, тести.

Обов'язковими тестами, що визначають фізичну підготовленість студентів, є: 1) біг на 100м, 2) стрибок у довжину з місця; 3) піднімання тулуба з положення лежачи на спині за 1 хвилину (жінки), піднімання ніг у висі до торкання поперечини (чоловіки); 4) підтягування у висі лежачи (жінки), підтягування на перекладині (чоловіки), 5) біг на 2000м (жінки), біг на 3000м (чоловіки); 6) біг на 30 м; 7) кількість метрів, пробігає за 12хвилин.

Фізичне виховання у закладі вищої освіти проводиться протягом усього періоду навчання студентів у режимі навчальної діяльності та у позанавчальний час.

Фізичне виховання студентів у режимі навчальної роботи здійснюється в наступних формах. Численними дослідженнями встановлено, що динаміка розумової працездатності у студентів протягом усього періоду навчання у закладі вищої освіти залежить від обсягу фізичних навантажень у режимі дня і навчального тижня. Спостерігається тісний зв'язок між фізичною та розумовою працездатністю. Підвищення фізичної працездатності при систематичних заняттях з фізичного виховання супроводжується поліпшенням функціонального стану ЦНС, що сприятливо позначається на розумовій працездатності студентів. Для її підтримання та підвищення найбільш ефективний руховий режим в обсязі 6-8 годин занять на тиждень. Поєднання рухових навантажень з розумовою діяльністю здійснюється ефективно, якщо враховуються наступні принципи положення.

Заняття різними видами спорту по-різному впливають на розумову працездатність. Так, з одного боку, ігрові види висувають високі вимоги до психіки, що зумовлено підвищенням функціонуванням емоційно - психічних

механізмів. Наслідком таких занять є зниження розумової активності. З іншого боку, нетривалі ігрові емоційні навантаження стимулюють навчальну діяльність. Найкращий ефект досягається тоді, коли зміст фізкультурних занять досить різноманітний, а не монотонний.

У фізичному вихованні студентів можна виділити наступні основні напрямки:

- загальнопідготовчий;
- спортивний;
- професійно - прикладний,;
- гігієнічний;
- оздоровчо - рекреативний;
- лікувальний.

Загальнопідготовчий напрям забезпечує всебічну фізичну підготовку студентів і підтримку її на рівні вимог державної програми фізичного виховання. Використовують засоби: загально-розвиваючі вправи без предметів і з предметами, легка атлетика тощо.

Спортивний напрям забезпечує спеціалізовані систематичні заняття одним з видів спорту, а також участь у спортивних змаганнях з метою підвищення рівня спортивної майстерності.

Професійно-прикладний напрям сприяє використанню засобів фізичного виховання в системі наукової організації праці. Останнє відноситься, насамперед, до тих спеціальностей, професійна діяльність у межах яких вимагає специфічної фізичної підготовленості.

Гігієнічний напрям передбачає використання засобів фізичного виховання для відновлення працездатності і зміцнення здоров'я. Засоби: ранкова гігієнічна гімнастика, загартовування, раціональний режим навчання і відпочинку, харчування у відповідності до вимог гігієни, оздоровчі прогулянки тощо.

Оздоровчо-рекреативний напрям передбачає використання засобів фізичного виховання при організації відпочинку та культурного дозвілля у вихідні дні й у період канікул для зміцнення здоров'я. Засоби: туристичні походи, екскурсії, рухливі ігри тощо.

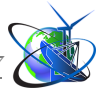
Лікувальний напрям забезпечує відновлення здоров'я в цілому або окремих функцій організму, знижених або втрачених в результаті захворювань, травм.

Висновки.

Розвиток науки і зростаюча кількість нової інформації, роблять працю здобувача освіти більш інтенсивною, напруженою. Зростає значення фізичної культури як засобу оптимізації режиму життя, активного відпочинку, збереження і підвищення працездатності студентів протягом усього періоду навчання у закладі вищої освіти. Поряд з цим засобами фізичної культури забезпечується загальна спеціальна фізична підготовка стосовно до умов майбутньої професії

Література:

1. Андрощук Н.В., Андрощук М.М. Основи здоров'я і фізична культура

(теоретичні відомості). Тернопіль: Підручники і посібники, 2006 160с.

2. Арефьев В.Г. Основы теории и методики физического воспитания: учебник. Кам'янець-Подільський. -2011. 368 с.

3. Шиян Б.М. Теория и методика физического воспитания школьников. В 2-х частях – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан. 2007

Literature:

1. Androschuk N.V., Androschuk M.M. Fundamentals of health and physical culture (theoretical information). Ternopil: Textbooks and manuals, 2006 160p.

2. Arefiev V.G. Basics of the theory and methods of physical education: a textbook. Kamianets-Podilskyi. 2011. 368 p.

3. Shiyan B.M. Theory and methods of physical education of schoolchildren. In 2 parts Ternopil: Educational book Bohdan. 2007

Abstract. *The article states that physical education is an integral part of the general education of students. The discipline "Physical education" is mandatory for students of all majors, it ensures comprehensive, physical development of the personality, strengthening of health and improvement of the psychophysiological state of students in the process of professional training.*

Keywords: *physical education, students.*

УДК 378.013 - 014

INFLUENCE OF EDUCATIONAL INNOVATIONS ON THE CREATIVE DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

ВПЛИВ ОСВІТНЬОЇ ІННОВАТИКИ НА ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Lebid I. / Лебідь І.В.

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»*

Levchuk O. / Левчук О.А.

*PH D/к.філол.н., доцент**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Анотація. У статті обґрунтовано сутність інноватики як окремої галузі наукового знання. Представлено сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх педагогів у контексті розвитку креативних професійних здібностей. Доведено доцільність використання інноваційних технологій у процесі формування творчої обдарованої особистості майбутнього педагога. Інноваційні педагогічні технології спрямовуються на забезпечення творчого розвитку студентів у різних видах освітньої діяльності за нових ринкових умов.

Ключові слова: творча активність, інноваційні технології навчання, освітня інноватика, риси професійності.

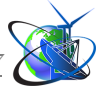
Вступ.

Творча активність – це властивість особистості, яку слід розвивати у кожного студента, незалежно від рівня розвитку його творчих здібностей. Завдання вищої школи – виявити і розвинути їх в освітній діяльності. Розвинути креативні професійні здібності – це означає озброїти майбутнього фахівця способом діяльності, навичками виконання майбутньої роботи, створити умови для розвитку обдарованості.

Метою дослідження є вирішення проблеми формування творчої обдарованої особистості майбутнього педагога у процесі використання інноваційних технологій навчання, заохочення, сприяння і проведення комплексної роботи, спрямованої на забезпечення умови для самореалізації студентів у різних видах теоретичної і практичної діяльності.

Основний текст.

Творче самовираження не виключає репродуктивного самовираження студентів в освітній діяльності. У процесі використання інноваційних технологій навчання розвиток творчого самовираження удосконалює старі і створює нові знання, навички і вміння, розширює межі їх застосування, підвищує рівні оволодіння ними, репродуктивна діяльність збагачується елементами творчої діяльності студентів. Творча активність і творча діяльність – взаємопов'язані і взаємообумовлені поняття. Творча активність є динамічною умовою становлення і реалізації творчої діяльності при сформованості творчої

активності. Виховання і розвиток творчої активності дозволить підготувати студентів до професійної діяльності, навчить долати труднощі, успішно працювати в екстремальних умовах, розв'язувати раціональні завдання, бути креативним в умовах виконання щоденної професійної роботи.

Велику увагу питанню творчості у своїх наукових працях приділяв Л.Виготський. Я.Пономарьов розробив концепцію розвитку і впливу внутрішнього плану дій на процес творчості. О.Лук займався проблемою впливу розумових здібностей на процес творчості. В.Моляко наголошував на необхідність творчого тренінгу. І.Волков, Л.Івахненко та інші наголошували, що творчості необхідно спеціально вчити.

В межах існуючої системи освіти виділяють моделі навчання:

- трансляційна;
- формуюча;
- розвиваюча;
- активізуюча;
- вільна [3].

Педагогічна технологія означає ланцюжок логічно впорядкованих навчальних кроків, актів і циклів у процесі навчання, передбачає формування цілей через результати навчання. Необхідно перетворити навчання у своєрідні технологічні процеси з гарантованим результатом.

Для педагогічних технологій характерним є систематичний підхід врахування досягнень педагогіки, психології, соціології, теорії управління тощо. Метою педагогічних технологій є постійне збагачення досвідом творчості і формування механізму самоорганізації і самореалізації особистості. Реалізація такого завдання вимагає іншого підходу до навчання, до виділення і моделювання видів діяльності, допомагає виробити у студентів активне ставлення до вивчення іноземної мови.

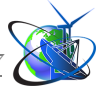
Сучасна модель освіти включає:

- 1) предмет пізнання;
- 2) способи діяльності;
- 3) досвід творчої діяльності;
- 4) емоційно-ціннісне ставлення до світу;
- 5) взаємозалежність рівня розвитку та успіху у навчанні.

Тому, викладачі від здобувачів освіти при вивченні іноземної мови, вимагають:

- самоорганізацію;
- організацію навчальної діяльності;
- розвивати аналітичні здібності;
- формувати уміння пізнавальної діяльності;
- самостійність;
- творче ставлення до завдань;
- сформованість мотиваційної сфери;
- наявні знання з іноземної мови;
- формування ціннісних орієнтацій та установок тощо.

Викладачі іноземної мови відкривають у студентів можливість процесу

самореалізації себе як особистість. Творчі студенти досягають надійних засобів саморегулювання, самооцінки і внутрішнього стимулювання, що веде до комфортної душевної рівноваги. Педагогічна технологія – втілення бачення світу, розуміння особистості, її спроможності самореалізуватись у динамічному житті за нових ринкових умов.

Розвиток студента на всіх етапах його життєдіяльності – це умови, засади всебічного розвитку особистості, забезпечення її творчого потенціалу, реалізації здібностей, зростання компетентності, удосконалення отриманих знань, умінь, навичок у майбутній професійній діяльності.

Інноватика як наукова дисципліна розкриває сутність наукового проектування і мистецького втілення, виявляє закономірні зв'язки між традиціями і новаціями, обґрунтовує моделі системних нововведень в закладах освіти.

Основними складовими освітньої інноватики є:

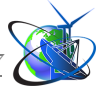
- а) теорія створення інновацій у системі освіти;
- б) методологія сприйняття, оцінки та інтерпретацій нового у соціології, дидактиці, психології, педагогічному менеджменті;
- в) технологія і досвід практичного застосування освітніх інновацій[1].

Виділяють дослідницькі завдання освітньої інноватики:

- обґрунтування її місця у системі загальнонаукового і соціально-психологічного знання;
- висвітлення основних функцій та їх роль в теоретичному осмисленні шляхів реформування системи освіти;
- визначення перспектив функціонування, розвитку і управління освітніми закладами;
- застосування і впровадження освітньої інноватики як критеріальної оцінки перспективного педагогічного досвіду;
- розроблення понятійно-категоріального апарату освітньої інноватики;
- розкриття тенденцій розвитку інноваційних процесів у системі національної освіти;
- підготовка рекомендацій щодо практичного втілення інноваційних процесів.

Перспективними напрямками освітньої інноватики є:

- інноватика як окрема галузь наукового знання;
- інноваційні процеси в освіті як предмет методологічного дослідження;
- наукова проблематика інноваційних процесів у сучасній філософії освіти;
- стратегічний розвиток засад теоретичної освітньої інноватики;
- суперечності інноваційної діяльності і способи їх розв'язання;
- оновлення освітньої практики на основі соціально-психологічних закономірностей розвитку інноваційних процесів;
- зміст, структура і функції освітньої інноватики;
- прикладні аспекти обґрунтування освітньої інноватики;
- інноватика у системі наукового знання;
- необхідні і достатні умови реалізації інноваційних процесів у освіті;

– норми інноваційної діяльності тощо.

Виділяють *типи навчання*:

- 1) підтримуюче;
- 2) інноваційне;
- 3) шокове [1].

Тенденція до неперервності освітнього процесу на рівні особистості потребує структурного і змістового його оновлення. Відбувається процес інтеграції різних підходів до навчання у світовій практиці, виникає потреба вчителів у нових освітніх технологіях.

Визначають загальні закони *перебігу інноваційних процесів*:

- закон незворотної дестабілізації інноваційно-освітнього середовища;
- закон фінальної реалізації інноваційного процесу;
- закон стереотипізації освітніх інновацій;
- закон зворотності освітніх інновацій.

Інноваційні педагогічні технології спрямовуються на забезпечення умов для самореалізації студентів у різних видах теоретичної і практичної діяльності при вивченні іноземної мови в сучасних умовах. В основі оновлення методів, прийомів навчальної діяльності є гуманістичні стосунки, партнерські відносини, принципи рівноправного діалогу викладач–студент. Визначальною спрямованістю такої роботи є розвиток самостійності студентів, їхньої пізнавально-дослідницької діяльності, систематичне формування у них вмінь відстоювати свою точку зору, оцінку життєвих фактів і явищ, власні погляди, переконання та ідеали.

У процес вивчення іноземної мови впроваджуються інноваційні технології: інформаційні, комп'ютерні, інтегровані курси, модульно-кредитне навчання, модульно-розвивальне навчання, рейтингова система оцінювання знань, активні методи навчання, дистанційне навчання тощо. Тому визначальна роль у формуванні творчої особистості майбутнього вчителя належить викладачу іноземної мови, його творчості.

Під час занять з іноземної мови викладач розвиває творчу уяву, використовуючи комплекс вправ, рольові та ділові ігри, моделювання професійних завдань на кмітливість, які ламають стереотипи. У ході занять студенти вчаться користуватися методами генерації ідей, такими, як метод мозкового штурму, метод фокальних об'єктів та метод морфологічного аналізу. Важлива роль для розвитку творчого мислення студентів, має опанування системним оператором, вирішення завдання, які представляють собою фантастичні ситуації, що містять суперечність і вимагають її розв'язання[5].

Інноваційні педагогічні технології спрямовуються насамперед на забезпечення умов для самореалізації студентів у різних видах теоретичної і практичної діяльності при вивченні іноземної мови.

Професійність педагога характеризується рисами:

- педагог повинен бути організатором, систематично діяти на психологію студентів;
- педагог вміє перетворити студента у суб'єкт самовиховання, самоосвіти;
- кваліфікація педагога полягає в його умінні трансформувати державні

цілі у педагогічні.

Від педагога вимагається система послідовних дій, направлених на досягнення цілей освіти які висувуються сучасним суспільством. Діяльність педагога включає *напрямки*:

- конструктивна діяльність;
- організаційна діяльність;
- комунікативна діяльність;
- гностична діяльність [3].

Важливими умовами міцного засвоєння знань і умінь при вивченні іноземної мови, застосування їх на практиці є: мистецтво педагога викликати інтерес до предмету та активне відношення студента до навчальної роботи.

Освітній процес в умовах закладів вищої освіти повинен:

- ✓ бути імітацією середовища, в якому будуть жити і працювати студенти;
- ✓ містити у собі конкретну мету, і проблеми діяльності;
- ✓ забезпечувати формування у студентів здатності вирішувати практичні

задачі при опануванні іноземною мовою.

Висновки.

Інноваційні технології навчання впливають на проблеми формування творчої особистості майбутнього вчителя, сприяють проведенню комплексної роботи, спрямованої на забезпечення умов для самореалізації студентів у різних видах теоретичної і практичної діяльності при вивченні іноземної мови. В основі лежить принцип безпосередньої участі, який зобов'язує викладача зробити кожного студента учасником освітнього процесу що шукає шляхи і способи вивчення іноземної мови. Інноваційні технології навчання формують моральний, інтелектуальний, фізичний, естетичний розвиток студентів, впливають на активність студентів на заняттях, розвивають творче самовираження.

Література:

1. Васьков Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід (дидактичний аспект)/ Ю.В.Васьков. Х.: Скорпіон, 2000. 120 с.
2. Галузінська М.І. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до впровадження креативних технологій навчання: монографія / М.І. Галузінська. Умань: ВПЦ «Візаві», 2020. 185 с.
3. Галузінська М. І. Підготовка майбутніх вчителів до впровадження креативних технологій навчання. Частина 1: монографія/[авт.кол.: Галузінська М. І., Браславська О.В., Красноштан І.В. та ін.]. Умань:, 2021. с.197.
4. Пащенко М.І. Інноваційні технології навчання: словник-довідник. навчальний посібник/ М.І.Пащенко. Умань: ПП Жовтий, 2016. 236 с.
5. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: Монографія/ За ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 504 с.

Literature:

1. Yu.V. Vaskov Pedagogical theories, technologies, experience (didactic aspect)/ Yu.V. Vaskov. Kh.: Skorpion, 2000. 120 p.

2. Galuzinska M.I. Theory and practice of training future teachers to implement creative learning technologies: monograph / M.I. Galuzinska Uman: VOC "Vizavi", 2020. 185 p.
3. Galuzinska M. I. Preparation of future teachers for the implementation of creative learning technologies. Part 1: monograph/[authors: Galuzinska M. I., Braslavskaya O. V., Krasnoshtan I. V. and others]. Uman :, 2021. p.197.
4. Pashchenko M.I. Innovative learning technologies: a reference dictionary. study guide/ M.I. Pashchenko. Uman: PP Zhovtyy, 2016.236 p.
5. Professional pedagogical education: innovative technologies and methods: Monograph/ Ed. O.A. Dubasenyuk Zhytomyr: Publication of ZhDU named after I. Franka, 2009. 504 p.

Abstract *The article substantiates the essence of innovation as a separate field of scientific knowledge. The modern requirements for the professional training of the future teachers in the context of the development of creative professional skills are presented. The expediency of using innovative technologies in the process of forming of the gifted personality of a future teacher has been proved. Innovative pedagogical technologies are directed to ensure the creative development of the students in different types of educational activities in new market conditions.*

Key words: *creative activity, innovative learning technologies, educational innovation, professional traits.*

УДК 378.14

**PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHER
AS A GENERAL CONDITION OF HIS PEDAGOGICAL ACTIVITY****ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ЯК ЗАГАЛЬНА УМОВА ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ****Lebid V. /Лебідь В.П.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради»***Omelchenko V./Омельченко В.С.***teacher / викладач**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Анотація. У статті визначено стратегічні завдання трансформації нашого суспільства, які вимагають зростання ролі індивідуальної дії, креативної особистості, яка готова на швидку переорієнтацію, на якісно нову структуру мислення, стартову готовність до нестандартних дій в екстремальних умовах

Ключові слова: професійна компетентність, студент.

Вступ.

Кардинальні зміни соціально-економічної політики країни викликали необхідність реформування освітньої галузі, що відображено в основних положеннях Конституції України, в Національній доктрині розвитку освіти, у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту» та в інших державних документах, які пов'язують стратегічні цілі освіти з вирішенням проблем розвитку українського суспільства, включаючи подолання духовної кризи; вимагають переосмислення завдань виховання як першочергового пріоритету в освіті.

Основний текст. Основною метою сучасної освіти – виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємин, формування в неї потреби та вміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури. Реалізація цієї мети здійснюється у всіх навчальних закладах України, зокрема, й у вищих педагогічних навчальних закладах, де набуто значного позитивного досвіду з організації виховання студентської молоді. Цей процес супроводжується пошуком і застосуванням нових виховних технологій, форм, методів, засобів формування особистості, яка визнана найвищою цінністю суспільства. Реформування освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, які відбуваються останні двадцять років у європейських країнах і пов'язані з визнанням значимості знань, як рушія суспільного добробуту та прогресу. Ці зміни стосуються нових освітніх стандартів, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання [1].

Стратегічні ж завдання трансформації нашого суспільства настійно вимагають зростання ролі індивідуальної дії, креативної особистості, яка готова на швидку переорієнтацію, на якісно нову структуру мислення, стартову готовність до нестандартних дій в екстремальних умовах. Це багатогранна особистість із почуттям відповідальності, толерантності, відкритості вищим смислам, іншим культурам. Крім того, «ядро» такої особистості, безперечно, повинні складати абсолютні, вічні цінності: любов, правда, чесність, доброта, справедливість, гідність, сумління, милосердя, великодушність, нетерпимість до зла, благородство, мудрість... – саме вони мотивують діяльність людини і складають сенс її життя [2].

На сучасному етапі, коли на перший план виходить активізація людського чинника, як однієї з умов подальшого людського прогресу, великого значення надається гуманізації суспільства. І перед вищою педагогічною школою ставиться завдання не просто підготовки компетентного вчителя, відповідального громадянина, але і людини, здатної самостійно оцінювати все те, що відбувається в суспільстві і будувати свою діяльність відповідно до інтересів людей, які її оточують.

Аналіз практики духовно-етичного виховання у вищих навчальних закладах показує, що у сучасних умовах відсутній єдиний концептуальний підхід до розуміння його суті і змісту, існує дисбаланс соціальних ідеалів і цінностей. Рішення цієї задачі пов'язане з формуванням стійких морально-етичних якостей особистості майбутнього вчителя у процесі діяльності.

У державних документах останніх років все частіше підкреслюється значущість духовно-етичного виховання як такого виховання, яке покликане вирішити завдання консолідації суспільства, збереження єдиного соціокультурного простору країни.

У зв'язку з актуалізацією духовно-етичного виховання в українському суспільстві з'явилася потреба в педагогічних кадрах, здатних вирішувати відповідні завдання в умовах існування різних систем цінностей (екзистенційних, релігійних, гуманістичних, етнічних тощо), концепцій духовно-етичного виховання школярів, суперечності інформаційного простору, входження України у контекст сучасної світової культури.

К. Левківський відзначає, що виховання студентської молоді, яка через кілька років стане ядром української інтелігенції, потребує особливої уваги. Майбутнє нашого народу залежить від змісту цінностей, що закладаються у світоглядні орієнтири молодих людей, та від того, якою мірою духовність стане основою їх життя.

Для вирішення даної проблеми вчителів потрібні не лише предметні знання, оволодіння методикою їх викладання, загальна відповідність сучасній суспільній формації, учитель повинен направити свою діяльність на власне етичне виховання та на оволодіння сучасними технологіями духовно-етичного виховання молодших школярів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури [1;3] показує, що поняття «професійна компетентність педагога» визначається як сформованість в праці вчителя трьох складових: педагогічної діяльності (технології праці),

педагогічного спілкування (клімат і атмосфера праці), особистості (мотивації, ціннісних орієнтацій) [3].

Показником визнання високої якості роботи вчителя є його визнання справжнім професіоналом. Таким чином, професіоналізм вчителя в освіті визначається його високою підготовленістю до виконання завдань професійної діяльності, а ідеалом є такий вчитель, який володіє науковими знаннями і вміє застосовувати їх у реальній роботі відповідно до завдань, які стоять перед сучасною школою.

Об'єктом професійного розвитку і формою реалізації творчого потенціалу людини у професійній праці є інтегральні характеристики її особистості, до яких, поряд із спрямованістю, емоційною та поведінковою гнучкістю, відносять і компетентність [3]. У вітчизняній педагогічній літературі можна зустріти два схожих поняття: «компетенція» і «компетентність». Відповідно до тлумачного словника:

- «компетенція – це добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи чи особистості»;
- «компетентність – це властивість поняття «компетентний»;
- «компетентний – це той, хто має достатні знання в якій-небудь галузі, обізнаний, тямущий, кваліфікований; який має певні повноваження, повноправний, повновладний [2].

Схожість поданих вище понять не є випадковістю, адже вони походять від одного джерела: *competentia* (від лат.) – узгодженість, відповідність, а *competo* – відповідати, бути гідним, здатним. Варто добре відмежовувати ці поняття, враховуючи вітчизняні мовні стереотипи. Поняття «компетенція» традиційно вживається у значенні «коло повноважень», «компетентність» пов'язують із обізнаністю, авторитетністю, кваліфікованістю. Тому в педагогічному сенсі доцільно вживати термін «компетентність» [3].

Терміном «компетентність» визначають рівень поінформованості фахівця у своїй професійній діяльності. Таким чином, компетентність – це результат професійного досвіду, такий наслідок його накопичення протягом професійного життя та діяльності, що забезпечує глибоке знання своєї справи, сутності роботи, що виконується, способів та засобів досягнення цілей, здатність правильно оцінювати професійну ситуацію, що склалася, і приймати у зв'язку з цим потрібне рішення [2].

У структуру компетентності входять такі основні елементи, як: знання, досвід, професійна культура та особистісні якості фахівця. Компетентність педагога зумовлена особливостями, багатством, різноманітністю, інтегрованістю професійного досвіду і детермінована активністю самого суб'єкта та організаційною культурою.

Суспільство доручає педагогу своє майбутнє і, звичайно, чекає від нього застосування найефективніших методів та форм передачі своїх знань школярам. Певні вимоги ставляться й до якостей особистості самого вчителя, найбільш суттєвими серед яких виділяють такі: почуття відповідальності (соціальної), благородство, інтелектуальна довершеність і моральна чистота, висока свідомість, чесність, вимогливість, доброзичливість тощо. Вони забезпечують

умови успішності педагогічної діяльності.

Висновки:

Професіоналізм педагога неможливий без розвитку спеціальних здібностей, знань та вмінь, але не менш важливою умовою є також розвиток і загальних здібностей, наявність загальнолюдських цінностей.

Професіоналізм вчителя як психологічна та особистісна складова характеризується не лише професійно значущими якостями, але й мистецтвом постановки й вирішення професійних завдань, особливим розумінням дійсності в цілому та складних ситуацій діяльності.

Література:

1. Овчарук О. Сучасні тенденції розвитку змісту освіти в зарубіжних країнах / О. Овчарук // Шлях освіти. – 2003. – № 2. – С. 10–15.
2. Подольська Є. А. Основні напрямки та принципи формування позитивних рис людини / Є. А. Подольська // Виховання у контексті соціальної адаптації студентства: у 2 ч. – Харків, 2003. Ч. I. С. 173–177.
3. Ситник О. П. Професійна компетентність вчителя / О. П. Ситник // Управління школою. 2006. № 14. С. 2–9.

Literature:

1. Ovcharuk O. Modern trends in the development of the content of education in foreign countries / O. Ovcharuk // Path of education. – 2003. – No. 2. – P. 10–15.
2. Podolska E. A. Main directions and principles of formation of positive human traits / E. A. Podolska // Education in the context of social adaptation of students: in 2 hours - Kharkiv, 2003. Ch. I. S. 173–177.
3. O. P. Sytnyk Professional competence of the teacher / O. P. Sytnyk // School management. 2006. No. 14. P. 2–9.

Abstract. The article defines the strategic tasks of the transformation of our society, which require the growth of the role of individual action, a creative personality that is ready for a quick reorientation, a qualitatively new structure of thinking, initial readiness for non-standard actions in extreme conditions

Keywords: professional competence, student.

УДК 373.2.015.31:613

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR CREATING A HEALTHY AND PROTECTIVE ENVIRONMENT IN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Malakhova O. /Малахова О.Г,
teacher / викладач

Zakharova V. /Захарова В.С.
education seeker/здобувач освіти

Bilash D./Білаш Д.В.
education seeker/здобувач освіти

Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»

КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

Анотація. У статті підкреслено, що поряд з розвитком творчих здібностей дітей дошкільного віку, реалізації їх потенційних можливостей особистості, педагог здійснює збереження та зміцнення фізичного й психічного здоров'я кожної дитини. Успіх використання здоров'язберігаючого середовища залежить від дотримання комплексу відповідних педагогічних умов.

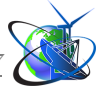
Ключові слова: педагогічні умови; здоров'язберігаюче середовище; діти дошкільного віку.

Вступ.

Сучасна характеристика та стан всіх аспектів здоров'я дітей дошкільного віку, педагогічні умови для створення здоров'язберігаючого середовища, використання здоров'язбережувальних технологій в закладах дошкільної освіти на сучасному етапі – це умови створення комфортного середовища.

Основний текст.

Зміни в державі, екології, суспільстві та здоров'ї населення, а особливо дітей, спрямовують педагогічну діяльність колективу закладів дошкільної освіти шукати різні шляхи створення здоров'язберігаючого середовища, успішність якого залежить від дотримання комплексу відповідних педагогічних умов. Слід відмітити, що поряд з розвитком творчих здібностей дітей дошкільного віку, реалізації їх потенційних можливостей особистості, педагог повинен здійснювати збереження та зміцнення фізичного й психічного здоров'я кожної дитини. Вихователь повинен орієнтуватися в сучасних підходах щодо навчання та виховання дітей дошкільного віку, сприяти зміцненню їх фізичного та психічного здоров'я, надавати пріоритетності фізкультурно-оздоровчій роботі, намагатися постійно розв'язувати проблеми збереження здоров'я дітей, покращення рівня їх фізичного розвитку й фізичної підготовленості. Так як здоров'я дітей найцінніше, що є в державі, вихователі та колектив закладу дошкільної освіти особливу увагу приділяють цій проблемі, знаходять нові підходи в роботі з дітьми. Оскільки діти в дитячому садку проводять багато часу, то освітній процес слід будувати на основі врахування не лише

можливостей і рівня розумового розвитку вихованців, але й стану всіх аспектів їх здоров'я (фізичного, психічного, духовного та соціального). Створення здоров'язберігаючого середовища можливе лише тоді, коли педагог має особистісну спрямованість на збереження здоров'я своїх вихованців, що залежить від пріоритетності вибору оздоровчої діяльності в здійсненні навчально-виховної роботи.

Педагогічними умовами створення здоров'язберігаючого середовища в закладі дошкільної освіти є:

- пріоритетність оздоровчого спрямування освітнього процесу в закладі дошкільної освіти;
- комплексність реалізації всіх його компонентів з обов'язковим урахуванням особистісно-орієнтованого підходу до кожного вихованця;
- оптимальність вибору оздоровчих технологій у роботі з дітьми дошкільного віку;
- достатня матеріально-технічна база, в обов'язковому поєднанні її з відповідними за розміром і призначенням приміщеннями, груповими кімнатами й територією, що є важливим як для фізичного, так і для психічного розвитку дошкільників;
- налагодження відповідної санітарним нормам роботи в освітленні, опаленні, забезпечення відповідним віку обладнанням (наповнення групових кімнат, спортзалу, майданчиків, наявність басейну) й інвентарем, необхідного для роботи закладу дошкільної освіти;
- всебічного розвитку дітей і зміцнення їх здоров'я;
- естетичне оформлення групових кімнат, інших приміщень і території закладів дошкільної освіти;
- отримання дітьми раціонального харчування відповідно їх віку та додаткової вітамінізації тощозакладів дошкільної освіти закладів дошкільної освіти[2].

Крім того, створення такого середовища залежить також і від місцезнаходження закладу – село, місто, центр чи окраїна (можливість проведення туристичних походів, відпочинку на лоні природи тощо), близькість промислової зони, автодоріг, магістралей (чистота повітря, наявність шуму, звуку тощо), що необхідно враховувати під час створення здоров'язберігаючого середовища.

Таким чином, весь освітній процес має бути підпорядкований провідній меті – збереження здоров'я дітей. Саме за таких умов проведення роботи з дітьми з усіх напрямів, у першу чергу, має містити оздоровчу спрямованість. Але процес формування, зміцнення здоров'я дітей і подальше його збереження залежить не тільки від врахування вищезазначених умов оздоровчої роботи з дітьми. Досить важливо, щоб педагог умів доцільно застосовувати нетрадиційні заходи – сучасні оздоровчі технології, які сприяють зміцненню здоров'я вихованців. Для цього вихователь має добре орієнтуватися в усіх досягненнях дошкільної освіти та вміло впроваджувати ті освітні технології, які містять в собі оздоровчу спрямованість. Цінним є твердження Н.Денисенко стосовно того, що наповнення занять з фізичної культури, ранкової гімнастики та інших

форм роботи різноманітними рухами в комплексі з традиційними й нетрадиційними оздоровчими технологіями збагатять дітей знаннями про особисте здоров'я, сформуують у них уміння та навички оздоровлення й відновлення власного організму. Проте варто додати, що оздоровчі технології з метою збереження й зміцнення здоров'я дошкільників слід застосовувати не тільки на заняттях, але й в інших формах роботи, у різних видах діяльності: ігровій, навчальній, трудовій, самостійній тощо. У будь-якому разі педагог під час застосування оздоровчих технологій повинен володіти відповідними знаннями: про вплив обраних технологій на організм дитини, знати стан здоров'я кожного вихованця, відчувати міру, щоб не нашкодити, обирати технології, що відповідають віку дошкільників [1].

Здоров'язберезувальні технології, які використовуються в закладі дошкільної освіти:

- горизонтально-пластичний балет за М. Єфіменко;
- лікувально-профілактичні масажі: крапковий, пляшковий, щітковий, горіховий, за допомогою махрової рукавички; масаж рефлекторних зон стопи, використовуючи «доріжки здоров'я», масаж за Уманською, проведення масажу за методикою Су-Джок;
- гімнастика для очей;
- гімнастика Мудри;
- пальчикова гімнастика;
- дихальна гімнастика (Л.Стрельникова)
- шоу гун-терапію;
- фітотерапія (чаї, коктейлі, фітомішечк
- аромотерапія (ароматизація приміщення);
- вітамінотерапія (вітамінізація страв);
- хромотерапія – наука, що вивчає властивості кольору
- сезонні оздоровчі забавлянки;
- релаксації

Новітні здоров'язберігаючі технології:

- ✓ киснева терапія (киснева пінка);
- ✓ бальнеотерапія (душі, обливання ніг);
- ✓ ландшафтна терапія («Стежка здоров'я»);
- ✓ аромотерапія;
- ✓ фізіотерапія (вітамінні, грудні, заспокійливі чаї);
- ✓ соляна кімната [2];
- ✓ глайдинг (фітнес-гімнастика на дисках);
- ✓ роуп-скіппінг (стрибки на скакалці);
- ✓ ігрова методика Любомира Бейби «Від руху до здоров'я» (творчі вправи зі спортивним інвентарем) тощо [3].

Всі ці технології спрямовані, в першу чергу, на виховання фізично і психічно здорових дітей, мають ефективний комплексний вплив на формування їхнього здоров'я.

Висновки.

Здоров'ятворчі та здоров'язберезувальні технології можна

використовувати у різних організаційних видах роботи, протягом дня, інтегруючи їх у різні види діяльності дітей. Найбільш дієвих результатів у зміцненні здоров'я дітей, досягається в процесі комплексного підходу до зміцнення фізичного, психічного, соціально-духовного здоров'я, шляхом поєднання ефективних педагогічних впливів, медичних засобів, психологічно корекційно - розвивальної роботи з дітьми та співпраці з сім'єю.

Література:

1. Андрющенко Т. К. Формування здоров'язбережувальної компетентності як соціально-педагогічна проблема / Андрющенко Т. К. // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2012. № 7. С. 123-127.
2. Башавець Н. А. Здоров'язбережувальна компетентність майбутнього фахівця як основа його культури / Башавець Н. А. // Наука і освіта». 2013 № 1 – 2. С. 120 – 121.
3. Здобров'язбережувальні технології у закладі дошкільної освіти/авт.упоряд. І. І. Нікітіна. Харків: Вид.група «Основа», 2022. 174, с. (Серія «Новий Базовий компонент»).

Literature:

1. Andryushchenko T. K. Formation of health-preserving competence as a socio-pedagogical problem / Andryushchenko T. K. // Scientific bulletin of Lesya Ukrainka Volyn National University. 2012. No. 7. P. 123-127.
2. Bashavets N. A. Health-saving competence of the future specialist as the basis of his culture / Bashavets N. A. // Science and education". 2013 No. 1 - 2. P. 120 - 121.
3. Kindness-saving technologies in a preschool education institution/auth. I. I. Nikitin. Kharkiv: Publishing group "Osnova", 2022. 174, p. (Series "New Basic Component").

Abstract. The article emphasizes that along with the development of creative abilities of preschool children, the realization of their potential personality, the teacher preserves and strengthens the physical and mental health of each child. The success of using a health-preserving environment depends on compliance with a set of appropriate pedagogical conditions.

Keywords: pedagogical conditions; healthy environment; children of preschool age.

УДК 371.3 (378)

**FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE FUTURE
TEACHER IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE
INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION****ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО
УЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ****Malysheva L. / Малишева Л.С.***Ph.D. ped. of science/канд. пед. Наук**KZ "Uman Humanitarian-Pedagogical College named after Taras Shevchenko"**Heavenly Hundred, 33, 20300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім.Т.Г. Шевченка»***Sorokina S. / Сорокіна С.І.***s.b.s., as.prof./к.біолог.н., доцент,**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Анотація. Проблема формування комунікативної компетентності студентів входить в коло актуальних педагогічних проблем, розв'язання яких сприяє розвитку і зміцненню економічного стану суспільства і держави в цілому. Відповідно до умов та факторів формування комунікативної компетентності фахівця визначають критерії діагностування рівня її сформованості.

Ключові слова: комунікативної компетентності, студенти.

Вступ

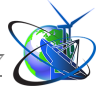
Модернізація професійної підготовки майбутніх фахівців передбачає підвищення не тільки теоретичного рівня знань студентів, а й удосконалення практичних комунікативних умінь та навичок, розвитку їх самостійності, інтересу до створення власного комунікативного простору. Однак інтегративна природа комунікативної компетентності вимагає відповідного науково-методичного забезпечення та системного рівня дослідження знання щодо її формування у процесі здобуття фахової освіти.

Основний текст.

В Україні переосмислюються та переглядаються фундаментальні складові освіти: навчально-виховні та науково-методичні засади, організаційна структура управління освітою тощо. Оновлення сутності навчання є визначальною складовою реформування освіти в Україні й передбачає приведення його у відповідність до сучасних потреб особистості і суспільства.

Корективи до професійно-кваліфікаційних характеристик майбутніх фахівців, які вносить сучасна соціально-економічна і політична ситуація, спрямовують науковців на розробку нової концепції комунікативної компетентності, впровадження її у систему професійної освіти. У центрі уваги постають питання стосовно формування й розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців.

Проблема формування комунікативної компетентності студентів входить в коло актуальних педагогічних проблем, розв'язання яких сприяє розвитку і зміцненню економічного стану суспільства і держави в цілому. Під комунікативною компетентністю ми розуміємо знання мови, високий рівень

практичного володіння як вербальними, так і невербальними її засобами, а також досвід володіння мовою на варіативно-адаптивному рівні залежно від конкретної мовленнєвої ситуації.

З іншого боку під комунікативною компетентністю можна розуміти такий рівень умінь, навичок та майстерності взаємодії з людьми, який дозволяє майбутньому фахівцю певного профілю в межах своїх знань, здібностей та соціального статусу успішно функціонувати в суспільстві.

Спілкування є невід'ємною і загальною умовою формування особистості. Саме в спілкуванні відбувається процес соціалізації зростаючої людини, її становлення. Під час спілкування фахівці відмічають дві протилежні тенденції: розширення його сфери, з одного боку, і зростаючу індивідуалізацію – з іншого.

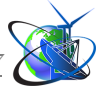
Процес мовлення як головний засіб спілкування вимагає від своїх суб'єктів вияву в ході навчання і неформальної міжособистісної взаємодії більш досконалих комунікативно-мовленнєвих вмінь, особливо вміння говорити змістовно, зрозуміло і цікаво для співрозмовника, а також вміння його слухати, викликаючи бажання повідомити щось нове, вміння аналізувати і робити висновки з почутого. Крім того, розвиток мовлення супроводжується вдосконаленням морально-комунікативних якостей таких як: ввічливість, тактовність, взаємоповага, товариськість і почуття власної гідності, що вимагає більш ретельного відбору вербальних і невербальних засобів, сприяє міжособистісному пізнанню і взаєморозумінню партнерів зі спілкування [1].

Комунікативна компетентність складається з *компонентів*:

- ✓ лінгвістичні компоненти – говоріння, розуміння на слух, письмо, читання;
- ✓ прагматичні компоненти – вміння кодувати і декодувати повідомлення за вербальними і невербальними каналами, знання і вміння вступити в мовленнєвий контакт у конкретних ситуаціях, знати, як будується діалог, дискусія, як можуть бути використані невербальні засоби;
- ✓ соціокультурні компоненти, правила ввічливого спілкування, соціальних умовностей, культурні умовності тощо.

Формування комунікативної компетентності студентів закладів аграрної освіти має свою специфіку, яка пов'язана з тим, що більшість їх студентів є представниками сільської молоді. Здобувачі освіти позитивно вирізняються спостережливістю, увагою до деталей, близькістю до природи, і разом з цим повільністю та глибиною реакцій на подразнення. Вони володіють великим запасом конкретних уявлень, але мова їх менш літературна, засмічена діалектизмами, словниковий запас обмежений.

Уманський національний університет садівництва, готує фахівців за різними напрямками фахової підготовки: «людина і природа» (агрономія, захист рослин, лісове та садово-паркове господарство, екологія – природнича орієнтація); «людина і знакова система» (облік і аудит, фінанси, економіка підприємств, маркетинг – орієнтація на навчання точних дисциплін, математико-економічного циклу); «людина і техніка» (інженерія, харчові технології, механізація та автоматизація сільського господарства – орієнтація на фізико-технічні науки); «людина і людина» (менеджмент організацій,

менеджмент зовнішньоекономічної діяльності, туризм, готельно-ресторанна справа – орієнтування на опанування точних та соціально-гуманітарних курсів). Студентам різних факультетів пропонують для вивчення різну кількість дисциплін, що є причиною різнорівневої їх підготовки до роботи з формування комунікативної компетентності.

Для успішного вирішення питання формування комунікативної компетентності студентів майбутніх фахівців-агрономів важливо мати точне уявлення про специфіку їхньої комунікативної діяльності, особливості їх живого мовлення, домінуючі стилі спілкування, актуальні для них проблеми, які стосуються спілкування, ставлення до них та до спілкування взагалі. Варто ретельно та систематично спостерігати за текстами молоді в ситуаціях підготовленого і не підготовленого спілкування, їх міжособистісними та діловими відносинами. Орієнтуючись на результати спостереження, викладач має упорядкувати та адаптувати зміст навчальної інформації відповідно до слухацької аудиторії. Перебіг процесу засвоєння теоретичних знань та формування вмінь пов'язаний з наявністю у студентів інтересу до покращення розвитку комунікативної компетентності [1].

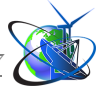
Велика відповідальність за процес формування комунікативної компетентності студентів аграріїв лежить на викладачеві, діяльність якого має комунікативний характер, а сам він є своєрідним взірцем, модель спілкування якого унаслідуються. Джерелами набуття комунікативної компетентності є життєвий досвід, мистецтво, загальна ерудиція та спеціальні наукові методи. Основна роль відводиться життєвому досвіду і досвіду міжособистісного спілкування зокрема. Вагомим джерелом комунікативної компетентності викладача є його загальна ерудиція як сукупність достовірних та систематизованих знань з історії та культури спілкування.

На нашу думку, формування комунікативної компетентності фахівця аграрного профілю може бути забезпечена через реалізацію певної сукупності факторів, наприклад:

- 1) оновлення змісту підготовки фахівців-агрономів відповідно до потреб сучасної суспільно-політичної та економічної ситуації;
- 2) урахування динаміки змін кваліфікаційних вимог;
- 3) визначення комунікативної підготовки як невід'ємної складової сучасної професійної освіти агрономів;
- 4) перенесення комунікативних умінь та навичок у сферу професійної діяльності аграріїв та розробка відповідних принципів і методів професійної підготовки агрономів з урахуванням комунікативної складової;
- 5) розробка різнорівневої системи комунікативної підготовки, спрямованої на забезпечення постійного вдосконалення комунікативної компетентності фахівців агрономічного напрямку підготовки.

Відповідно до умов та факторів формування комунікативної компетентності фахівця агронома можна визначити *критерії діагностування* рівня її сформованості:

- ✓ мотиваційний фактор як особливість комунікативно-професійного

- самовизначення фахівців;
- ✓ рівень володіння рідною і однією іноземною мовами;
- ✓ наявність організаторських і комунікативних здібностей;
- ✓ володіння вербальними та невербальними засобами спілкування з метою досягнення прогнозованого ефекту;
- ✓ знання й досвід вживання засобів справляти враження, засобів впливу на аудиторію [2].

До нагальних питань, які мають вирішуватися, зокрема й професійною освітою агрономів, також належить стан комунікативних здібностей індивідуума в інформаційному віці, тому що впродовж останніх років значно поширився обсяг інформаційного простору навколо нас, а цим простором треба вміти управляти. У зв'язку з цим слід говорити про необхідність формування особистості фахівця з точки зору спілкування. Таким чином, безперечно, комунікативна компетентність є інтегрованим компонентом комунікативної і професійної компетентності, який відповідає місії професійної освіти і потребам як окремої особистості, так і розвитку організації та суспільства [3].

Ми вважаємо, що підвищення ефективності формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців аграрного профілю повинно забезпечуватись комплексною реалізацією у навчально-виховному процесі таких психолого-педагогічних умов: системність та науковість навчальної інформації, її відповідність досягненням сучасної науки; ознайомлення студентів з основами теорії комунікативної діяльності; створення позитивної мотивації до формування комунікативної компетентності та ціннісного ставлення до комунікативної діяльності; свідоме засвоєння студентами навчального матеріалу з теорії комунікативної діяльності; забезпечення узгодженості та наступності змісту теоретичних та практичних занять; різноманітність та поступове ускладнення пропонованих комунікативних завдань; застосування діалогових методів та форм навчання; навчання студентів уважного ставлення до комунікативної поведінки, заохочення до її аналізу; побудова стосунків у системі «викладач-студент», «студент-студент» на гуманістичних засадах; висока комунікативна компетентність науково-педагогічних працівників [3].

Висновки.

Слід зазначити, що формування комунікативної компетентності студентів вищого закладу являє собою розгорнутий у часі процес, що передбачає проведення ретельного вивчення стану комунікативної компетентності майбутніх фахівців, адаптацію орієнтовного змісту навчального матеріалу до їх потреб, визначення системи методів формування комунікативних навичок, організацію комунікативно спрямованого навчання студентів та удосконалення комунікативної майстерності викладачів, поточної і підсумкової діагностики рівня розвитку комунікативної компетентності.

Література

1. Галузінська М.І. Педагогічна майстерність викладача вищої школи. Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних закладів

освіти/ М.І. Галузінська, З. М. Крамська. – Умань: ВПЦ «Візаві». 2020. – с.238.

2. Підготовка майбутніх вчителів до впровадження креативних технологій навчання. Частина 1: монографія/[авт.кол.: Галузінська М. І., Браславська О.В., Красноштан І.В. та ін.]. – Умань:, 2021. – с.97.

3. Пащенко М.І. Інноваційні технології навчання: словник-довідник. навчальний посібник. Умань: ПП Жовтий, 2016. 198 с.

Literature:

1. Galuzinska M.I. Pedagogical skill of a teacher of a higher school. Educational and methodological manual for students of higher pedagogical educational institutions/ M.I. Galuzinska, Z. M. Kramska. – Uman: VOC "Vizavi". 2020. - p. 238.

2. Preparation of future teachers for the implementation of creative learning technologies. Part 1: monograph/[authors: Galuzinska M. I., Braslavska O. V., Krasnoshtan I. V. and others]. – Uman:, 2021. – p. 97.

3. Pashchenko M.I. Innovative learning technologies: a reference dictionary. study guide. Uman: PP Zhovtyy, 2016. 198 p.

Abstract: *The problem of forming students' communicative competence is one of the current pedagogical problems, the solution of which contributes to the development and strengthening of the economic state of society and the state as a whole. In accordance with the conditions and factors of the formation of a specialist's communicative competence, the criteria for diagnosing the level of its formation are determined.*

Keywords: *communicative competence, students.*

УДК 371.5

THE EFFECT OF INTERACTIVE LEARNING ON INCREASING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS IN STUDYING THE SCIENCES**ВПЛИВ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ НА ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН****Manzii O. / Манзій О.А.***s.e.s., as.prof./к.економ.н., доцент,**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини***Korobko O. / Коробко О.О.***teacher / викладач**Cherkasy National University named after B. Khmelnytskyi**Черкаський національний університет ім.Б.Хмельницького*

Анотація. У статті проаналізовано поняття педагогічна технологія, інтерактивні технології. Визначено завдання інтерактивного навчання при вивченні природничих дисциплін. Виділено специфічні принципи інтерактивного навчання та основні завдання, яке воно вирішує.

Ключові слова: інтерактивні технології, студенти.

Вступ.

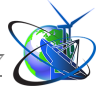
У теорії та практиці навчання все частіше вживається поняття «педагогічна технологія». Аналіз науково-педагогічної літератури дозволив з'ясувати, що у розумінні та вживанні цього терміна існують великі розбіжності. Звернемось до визначення поняття *педагогічна технологія* це:

- 1) сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компонування форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; вона є організаційно-методичним інструментарієм педагогічного процесу;
- 2) опис процесу досягнення запланованих результатів навчання (І. Волков);
- 3) продумана в усіх деталях модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів і вчителя (В. Монахов).[1].

Проаналізувавши та узагальнивши значну кількість визначень, ми прийшли до висновку: незважаючи на різні підходи до тлумачення поняття «педагогічна технологія», більшість учених визначають її як цілісну педагогічну систему, складовими якої є цілі, зміст, методи і засоби, послідовність дій суб'єктів і об'єктів освітнього процесу.

Основний текст.

Сьогодні в освіті відчутний пріоритет загальнолюдських цінностей. Згідно з компетентнісним та особистісно-діяльнісним підходом до організації навчального процесу, в центрі його має знаходитися той, хто вчиться [5]. Усім умовам особистісно орієнтованого навчання відповідають *інтерактивні технології*, які належать до інноваційних.

Аналіз зарубіжної та вітчизняної науково-педагогічної літератури доводить, що науковці та вчителі інтенсивно шукають шляхи підвищення якості навчання здобувачів освіти при вивченні природничих дисциплін, в тому числі звертаючись і до інтерактивних методів і прийомів.

В. Реверс вважає, що одним із засобів формування професійної компетентності є *навчання-співпраця*, яке передбачає партнерські стосунки педагога й учня, їхню допомогу один одному. Він також звертає увагу на *метод групових дискусій*, суть якого полягає в тому, що учням пропонують однакове завдання, яке вони мають виконати спочатку індивідуально, а потім у процесі групової дискусії приймають відповідне рішення [5].

У 20-тих роках ХХ століття було розроблено *метод проектів*. Це система навчання, у процесі якої учні набувають знання, виконуючи в складі групі практичні завдання (проекти), що поступово ускладнюються. Головна мета методу проектів – розвиток пізнавальних, творчих здібностей, навичок самостійного здобування знань та вмінь [3].

У Франції приділяється увага двосторонньому зв'язку між педагогом і учнями, спрямованому на більш поглиблену взаємодію. Це сприяє переходу освіти від моделі, у центрі якої стоїть педагог, до елементів самостійного здобуття знань студентами. Педагог менше застосовує традиційні методи навчання й робить акцент на бесідах та тренувальних інтерактивних технологіях.

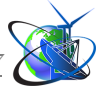
У 1984 році вчені більш як 40 країн світу об'єдналися в Міжнародну асоціацію інноваційних методів навчання "WACRA", яка успішно працює вже понад 40 років. Мета об'єднання – узагальнення та розповсюдження інформації про розробки інноваційних методик в усіх сферах діяльності, взаємодопомога в навчанні та впровадженні методів *інтерактивного навчання*. Зупинимось докладніше на перевагах такого навчання, керуючись основними теоретичними положеннями проаналізованих нами науково-методичних праць [1].

З англійської "інтерактив" ("*interakt*") означає: "*inter*" – взаємний, "*act*" – діяти. Отже, *інтерактивний* – здатний до взаємодії в режимі бесіди, діалогу [2].

Інтерактивне навчання – це навчання в режимі діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння, спільного вирішення навчальних завдань, розвитку особистісних якостей студентів. Студент виступає не лише слухачем, спостерігачем, але й бере активну участь у тому, що відбувається [2].

Викладач виконує роль консультанта, організатора, стає одним із джерел інформації. У процесі діалогового навчання студенти вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації; зважаючи на альтернативні думки, приймати продумані рішення; брати участь у дискусії, спілкуватись з іншими людьми.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що всі учасники залучені до процесу пізнання, формування висновків, створення певного результату, де кожен робить особистий внесок, іде обмін знаннями, ідеями, способами діяльності.

Інтерактивне навчання дозволяє розв'язати відразу кілька завдань:

- розвиває комунікативні вміння й навички;
- сприяє встановленню емоційних контактів між учасниками процесу;
- забезпечує виховний вплив;
- вчить працювати в команді;
- дослухатися до думки кожного;
- висловлювати свою думку. [4].

Отже, технологія інтерактивного навчання – така організація навчального процесу, за якої неможлива неучасть у процесі пізнання. Саме за таких умов здійснюється виховання особистості, що буде готова до майбутнього дорослого життя, у якому необхідно вміти розв'язувати проблеми та приймати конкретні рішення.

Процес вивчення природничих дисциплін потребує напруженої розумової роботи учня та його власної активної участі. Цю мету і переслідує застосування інтерактивних технологій. Інтерактивні технології – це порівняно новий, творчий підхід до організації навчальної діяльності студентів.

Сутність інтерактивного навчання полягає в активному залученні всіх студентів до процесу пізнання.

У педагогічній літературі описано типи організації навчання:

- за рівнем активності;
- за рівнем залучення студентів до продуктивної діяльності;
- за дидактичною метою;
- за способами організації тощо.

Е.Голант (60-ті рр.) поділив типи та методи навчання на активні та пасивні залежно від участі студентів у навчальній діяльності. Звісно, термін “пасивне” є умовним, адже будь-яка організація навчального процесу неодмінно передбачає певний рівень пізнавальної активності студентів, інакше досягнення навіть мінімального результату неможливе. У своїй класифікації Я.Голант використовує пасивність як визначення низького рівня активності студентів, переважно репродуктивної діяльності за майже цілковитої відсутності самостійності і творчості. До цієї класифікації ми додамо інтерактивне навчання як різновид активного, який має свої закономірності та особливості.

При пасивному типі навчання студент виступає у ролі об'єкта навчання, має засвоїти й відтворити матеріал, переданий йому викладачем, тощо – тобто джерелом правильних знань. До відповідних методів навчання належать методи, що вимагають від студентів лише слухати й дивитися (лекція-монолог, читання, пояснення, демонстрація і відтворювальне опитування). Студенти, як правило, не спілкуються один з одним і не виконують творчих завдань.

При активному навчанні передбачається застосування методів, що стимулюють пізнавальну активність і самостійність студентів. Учень виступає суб'єктом навчання, виконує творчі завдання, вступає у діалог з викладачем. Основними методами цього навчання є: самостійна робота, проблемні й творчі завдання, питання студента до викладача і навпаки, що розвивають творче мислення.

Сутність інтерактивного навчання полягає у тому, що навчальний процес

відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх студентів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де студент і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Педагог виступає в ролі організатора процесу навчання, лідера групи. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем. Воно ефективно сприяє формуванню цінностей, навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером студентського колективу.

Отже, інтерактивні технології – це організація засвоєння знань і формування певних вмінь та навиків через сукупність особливим способом організованих навчально-пізнавальних дій, що полягають у активній взаємодії студентів між собою та побудові міжособистісного спілкування з метою досягнення запланованого результату.

Науковці виділяють специфічні принципи інтерактивного навчання:

- *принцип активності;*
- *принцип відкритого зворотного зв'язку;*
- *принцип експериментування;*
- *принцип довіри у спілкуванні;*
- *принцип рівності позицій.*

Інтерактивне навчання дозволяє студентам:

- ✓ аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу і тому зробити засвоєння знань більш доступним;
- ✓ навчитись формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити власну точку зору, аргументувати і дискутувати;
- ✓ навчитись слухати іншу людину, поважати альтернативну думку;
- ✓ моделювати різні соціальні ситуації, збагачувати власний соціальний досвід через включення у різні життєві ситуації;
- ✓ вчитись будувати конструктивні відносини у групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути діалогу;
- ✓ знаходити спільне розв'язання діалогу;
- ✓ розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт.

Нагромаджений вже сьогодні в Україні та за кордоном досвід переконливо засвідчує, що інтерактивні технології сприяють інтенсифікації та оптимізації освітнього процесу.

Література:

1. Галузінська М.І. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до впровадження креативних технологій навчання. Монографія./М.І.Галузінська М.І.. Умань: «Візаві», 2020. 196 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підруч. / І. М. Дичківська. К. : Академвидав, 2012. 352 с.

3. Інтерактивні технології навчання у початкових класах / авт.-упор. І. І. Дівакова. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 180 с.

4. Пащенко М.І., Красноштан І.В., Інноваційні технології навчання: словник-довідник. навчальний посібник. Умань: ПП Жовтий, 2012. 194 с.

5. Савчин М. В. Педагогічна психологія : навч. посіб./М. В. Савчин. К. : Академвидав, 2007. 424 с.

Literature:

1. Galuzinska M.I. Theory and practice of training future teachers for the implementation of creative teaching technologies. Monograph./M.I. Galuzinska M.I.. Uman: "Vizavi", 2020.196 p.

2. Dychkivska I. M. Innovative pedagogical technologies: textbook. / I. M. Dychkivska. K.: Akademvydav, 2012. 352 p.

3. Interactive learning technologies in elementary grades / auto-control. I. I. Divakova. Ternopil: Mandrivets, 2013. 180 p.

4. Pashchenko M.I., Krasnoshtan I.V., Innovative learning technologies: dictionary-reference. study guide. Uman: PP Zhovtyy, 2012. 194 p.

5. Savchyn M. V. Pedagogical psychology: teaching. help./M. V. Savchyn. K.: Akademvydav, 2007. 424 p.

Annotation *The article analyzes the concept of pedagogical technology, interactive technologies. The tasks of interactive learning in the study of natural sciences are defined. The specific principles of interactive learning and the main tasks it accomplishes are highlighted.*

Keywords: *interactive technologies, students.*

УДК 378.5 :147

**STUDY OF THE PROBLEM OF TRAINING THE FUTURE TEACHER OF
NATURAL DISCIPLINES FOR THE ORGANIZATION OF GROUP
EDUCATIONAL ACTIVITIES****ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ****Moroz L. / Мороз Л.М.***c.b.s., as.prof./к.біолог.н., доцент**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини***Melnychuk O. / Мельничук О.Д.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті визначено, що групова навчальна діяльність сприяє підвищенню успішності учнів, розв'язує виховні і розвивальні завдання. Важливого значення у підготовці майбутнього вчителя набуває пошук оптимальних форм організації освітньої діяльності учнів, використання активних методів навчання та нетрадиційних форм організації

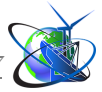
Ключові слова: групова навчальна діяльність, студенти.

Вступ.

Однією з актуальних проблем сьогодні варто назвати модернізацію системи професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін, яка сьогодні не завжди відповідає оновленим вимогам та не забезпечує достатній рівень формування готовності вчителів до педагогічної діяльності. Важливою проблемою залишається пошук ефективних шляхів, забезпечення необхідних і достатніх умов для вдосконалення процесу формування педагога, як високо кваліфікованого фахівця, здатного до творчої організації всіх ланок особистісно зорієнтованого педагогічного процесу, до самореалізації, до виконання нового соціального замовлення.

Підготовка вчителя до професійної діяльності є складною дефініцією, яка стала об'єктом багатьох наукових досліджень у філософії, психології, педагогіці. Велике значення для розв'язання проблем підготовки вчителя до професійної діяльності мали фундаментальні дослідження Н. В. Кузьміної, В. О. Сластьоніна, О. І. Щербакова та ін. Крім, зазначених вище науковців питання загальнопедагогічної підготовки знайшли свого розв'язання у працях сучасних педагогів: І. М. Богданової, М. Б. Євтуха, В. І. Лозової, Н. Г. Ничкало, М. Д. Ярмаченка, а також психологів Л. В. Войтко, С. Д. Максименко, В. А. Семиченко та ін. Проте, педагогічна підготовка потребує подальшого детального обґрунтування й аналізу тому, що окремі її аспекти залишаються недостатньо вивченими.

Майбутній вчитель є реалізатором державної політики щодо розвитку і формування майбутнього покоління, тому його увага повинна бути

якнайбільшою. Від його підготовки залежить його професіоналізм і якість професійної діяльності, а це не що інше як кінцевий результат формування і розвитку особистості молодого покоління, тому на сучасному стані розвитку національної системи педагогічної освіти зростають вимоги до підготовки вчителя. Важливого значення у підготовці майбутнього педагога набуває власне пошук оптимальних форм організації навчальної діяльності учнів, використання найбільш ефективних та перспективних методів навчання.

Пошук конструктивних шляхів розв'язання окреслених завдань привертає увагу до групової організації навчання, основою якої є спільна для всіх учасників групи мета і план виконання. Саме групова діяльність може стати в сучасних умовах не лише важливим резервом підвищення ефективності навчання, а й сприяти активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, перетворенню їх із об'єктів у суб'єкти навчання, формуванню у них самостійності, здатності до самоосвіти та самовиховання.

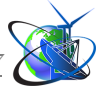
Найбільший інтерес до групових форм навчальної діяльності спостерігається за останніх два десятиріччя. Значний внесок у розробку загальних принципів організації групової роботи дали дослідження В. К. Дяченко, В. В. Котова, Г. О. Цукерман, О. Г. Ярошенко та ін.

Актуальність даної теми зумовлена тим, що групова навчальна діяльність сприяє підвищенню успішності учнів, розв'язує багато виховних і розвивальних завдань. Зокрема, це успішне, швидке занурення дитини у діяльність, формування самооцінки та саморегуляції, вміння пристосовуватися до темпу роботи групи, виховання у школярів позитивного ставлення до навчання, до спілкування. На думку Ж. Феррі, робота відкриває широке «поле» вільної діяльності, тобто активності, зорієнтованої на інтереси учня в межах навчальної програми. Учні, так би мовити, заряджаються енергією й працьовитістю від своїх товаришів у прагненні спільної дії. Обмін думками під час аналізу й порівняння результатів праці своєї групи та інших груп спонукає дітей до активності, розвитку, формує бажання і прагнення до якісної взаємодії з товаришами [2, с. 92].

Групова форма навчання учнів на уроці пред'являє високі вимоги до учителя, що керує навчально-пізнавальною діяльністю школярів. Він повинен добре володіти дисципліною, досконало освоїти методику визначення завдань для групової роботи учнів, уміло спрямовувати й забезпечувати ефективність їхньої діяльності, виділяючи ключові моменти, акцентуючи увагу на найголовнішому в навчальному матеріалі, стежачи за співробітництвом учнів у різних групах.

Компетентності майбутнього учителя щодо організації групової навчальної діяльності учнів на уроках об'єктивно детермінується найбільш суттєвими характеристиками навчального процесу:

- формування у майбутніх учителів зацікавленого ставлення до організації групової навчальної діяльності учнів;
- ознайомлення майбутніх учителів зі змістом групової навчальної діяльності школярів на уроках;
- оволодіння майбутніми вчителями способами організації групової

навчальної діяльності учнів на уроках;

- опанування майбутніми вчителями методами поетапної організації групової навчальної діяльності школярів на уроках;
- стимулювання творчої активності майбутнього вчителя у ході підготовки студентів до організації групової навчальної діяльності учнів [1].

Організовуючи групову діяльність на занятті, вчитель повинен дотримуватися таких вимог: чітко формулювати пізнавальні завдання; завдання мають бути проблемними, спонукати учнів до активності, творчого мислення, до пошуку нових знань і нових способів дій; уважно спостерігати за ходом навчальної діяльності в малих групах; зосередити увагу на діяльності слабких учнів; заздалегідь інструктувати лідерів, спрямовуючи їх роботу у групі; не організовувати жодного змагання на швидкість виконання завдань, а сприяти якості [4].

Підготовка майбутнього вчителя вимагає особливої організації його практичної та розумової діяльності. Специфічна видова особливість підготовки майбутнього вчителя до організації групової навчальної діяльності учнів, на нашу думку, виражається не лише в оволодінні студентами знань про дану форму навчальної взаємодії, але в необхідності широкого застосовування викладачами вищої школи групової діяльності на заняттях у закладах вищої освіти.

При дослідженні підготовки майбутніх вчителів природничих дисциплін до організації навчально-пізнавальної діяльності учнів М. В. Овчинникова вказує на необхідність використання таких організаційних форм навчальної діяльності студентів в аудиторний та позааудиторний часи, котрі б сприяли наближенню студентів до реальних педагогічних умов і ситуацій: проблемне навчання, використання варіативних організаційних форм і сучасних методів навчання, методу педагогічної рефлексії; залучення студентів до неперервної систематичної педагогічної і дослідницької діяльності; організацію професійного самопізнання студентів; формування їх адекватної самооцінки та самоконтролю [3].

Аналіз наукової літератури дав можливість зробити узагальнення, що підготовка майбутнього вчителя природничих дисциплін до організації групової навчальної діяльності учнів розглядається як цілісний педагогічний процес взаємопов'язаної діяльності суб'єктів: викладача (викладання, організація та управління груповою навчальною діяльністю студента) й майбутнього вчителя (учіння, організація самостійної навчальної діяльності в малих групах). Оволодіння студентом знаннями, вміннями, навичками, досвідом щодо організації групової навчальної діяльності учнів призведе до гарантованих досягнень прогнозованого кінцевого результату – готовності майбутнього вчителя до організації даної форми навчальної взаємодії.

Досліджуючи особливості підготовки вчителя до організації групової навчальної діяльності школярів нами було з'ясовано, що важливе місце у контексті розв'язання даної проблеми посідає викладання педагогічних дисциплін, зокрема «Педагогіки», «Основи педагогіки», «Дидактики» та «Теорії та методики виховної роботи» тощо. Збагачення змісту даних

дисциплін знаннями та вміннями, досвідом щодо організації групової навчальної діяльності учнів не лише поглиблює дані курси, але й сприяє динамічності, мобільності і гнучкості знань, що пропонуються до розгляду студенту, через організацію групового навчання.

Висновки.

Групові форми освітньої взаємодії є невід'ємною частиною сучасної системи організації навчального процесу у педагогічному ВНЗ. В умовах їх застосування відбувається розвиток основних складових готовності майбутніх учителів до організації групової діяльності школярів: пізнавальної, що націлена на формування теоретичних знань, і навчально-професійної (діяльнісної), що спрямована на формування професійних умінь та навичок, що сформовані на основі знань і практичного досвіду. Формування даних складових є важливими напрямками роботи викладачів педагогічних дисциплін у вищій школі.

Література:

1. Галузінська М.І. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до впровадження креативних технологій навчання. Монографія./М.І.Галузінська М.І.. Умань: «Візаві», 2020. 196 с.
2. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кікієнко, О. М. Любарська та ін. / за заг. ред. О. М. Пехоти. К. : А.С.К., 2001. 256 с.
3. Ярошенко О. Г. Проблеми групової навчальної діяльності школярів: дидактико-методичний аспект/О. Г. Ярошенко. К. : СТАНІЩА, 1999. –245 с.

Literature:

1. Galuzinska M.I. Theory and practice of training future teachers for the implementation of creative teaching technologies. Monograph./M.I. Galuzinska M.I.. Uman: "Vizavi", 2020. 196 p.
2. Educational technologies: teaching method. manual / O. M. Pehota, A. Z. Kikienko, O. M. Lyubarska and others. / for general ed. O. M. Pehoty. K.: A.S.K., 2001. 256 p.
3. Yaroshenko O. G. Problems of group educational activity of schoolchildren: didactic-methodical aspect/O. G. Yaroshenko. K.: STANITSIA, 1999. -245 p.

Abstract. The article determines that group educational activity contributes to the improvement of students' success, solves educational and developmental tasks. The search for optimal forms of organization of students' educational activities, the use of active learning methods and non-traditional forms of organization becomes important in the preparation of a future teacher

Keywords: group educational activity, students.

УДК 376.5 (147)

**FEATURES OF THE INDEPENDENT WORK OF FRESH-YEAR STUDENTS
ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ****Novikova T. / Новікова Т.П.***Candidate of Agricultural Sciences / канд.с-г.наук**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини***Prytula O. / Пригула О.В.***teacher / викладач**Uman National University of Horticulture**Уманський національний університет садівництва*

Анотація. У статті конкретизовано поняття самостійна робота студентів та охарактеризовано основні її види. Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від аудиторних занять. Визначено зміст самостійної роботи студентів.

Ключові слова: самостійна робота, студент.

Вступ.

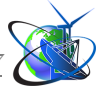
Одним зі шляхів реалізації ідей Болонської декларації є формування освіти як системи, яка спрямована на підготовку фахівців, здатних навчатися впродовж життя. Відповідно до цього сучасний етап розвитку освітньої системи характеризується докорінною перебудовою навчального процесу в закладах різного рівня акредитації. Перед освітою ставиться завдання максимального розкриття потенціалу кожної людини, підготовки її до постійного самовдосконалення, саморозвитку й самореалізації.

У зв'язку з цим, цікавою є думка приведена у статті О. . Біди, О. Савченко, де говориться про важливість і цінність знань та досвіду, яких людина набуває власноруч: «...життям доведено, що тільки ті знання, до яких студент прийшов самостійно, завдяки власному досвіду, думці та діям, стають справді міцним його здобутком. Саме тому вища школа поступово переходить від передавання інформації в готовому вигляді до керівництва самостійною пізнавальною діяльністю студентів, формування в них досвіду самостійної навчальної роботи» [1].

Основний текст.

Мета статті: конкретизувати поняття самостійна робота студентів та охарактеризувати основні її види.

Згідно з пунктом 3 «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» (Затверджено наказом Міністерства освіти України від 2.06.93 № 161), навчальний процес у вищих навчальних закладах здійснюється у таких формах: навчальні заняття, виконання індивідуальних завдань, самостійна робота студентів, практична підготовка, контрольні заходи. У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») викладено стратегічні завдання реформування змісту освіти, серед яких виділяється і «формування готовності до самоосвіти», де самоосвіту розуміємо як освіту, що набувається у процесі самостійної роботи.

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від аудиторних занять.

Метою самостійної роботи студентів є набуття додаткових знань, перевірка отриманих знань на практиці, вироблення фахових та дослідницьких умінь і навичок. Згідно вимог кредитно-модульної системи навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, регламентується робочим навчальним планом і повинен становити не менше $1/3$ та не більше $2/3$ загального обсягу навчального часу студента, відведеного для вивчення окремої дисципліни [2].

Значущість самостійної роботи у навчанні ґрунтовно висвітлено у педагогічних дослідженнях, в яких доводиться, що самостійна робота значною мірою визначає якість підготовки фахівців (А. Алексюк, Ю. Бабанський, В. Бондар, О. Мороз та ін.).

У теорії та методиці професійної освіти самостійну роботу студентів різних спеціальностей досліджували В. Луценко, І. Хом'юк, Г. Шайдур, Н. Шишкіна та ін.

Враховуючи різноаспектність, складність, стрімке оновлення сучасного наукового знання, зростання вимог до рівня професійної компетентності майбутніх педагогів, уміння самостійної роботи студентів ми розглядаємо з позиції компетентнісного підходу. У відповідності до ключових компетенцій, визначених Радою Європи, здатність самостійно здобувати нові знання й уміння, готовність до постійного підвищення освітнього рівня становлять сутність персональної компетенції фахівця [2].

У цьому зв'язку самостійну роботу ми розглядаємо як спосіб індивідуалізації процесу навчально-професійної підготовки студентів, як основу самоосвітньої діяльності та формування самостійності майбутніх учителів.

Самостійність розглядаємо як самостійність розуму особистості студента, в психології її тлумачать як: «індивідуальну особливість мислення людини, яка полягає в тому, що суб'єкт виявляє прагнення самостійно проаналізувати задачу, прийняти рішення і довести правильність його» [2].

Тому крім формування знань, умінь і навичок самостійність розуму як якість особистості, як фахова компетенція має бути метою і результатом самостійної роботи студентів педагогічного вищого навчального закладу.

Зміст самостійної роботи студентів визначають: навчальна програма дисципліни, методичні матеріали, завдання та вказівки викладача. Самостійну роботу студента забезпечує система навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни: підручник, навчальні та методичні посібники, конспекти лекцій викладача, практикум, навчально-методичний комплекс дисципліни тощо.

Методичні матеріали для самостійної роботи студентів повинні передбачати можливість проведення самоконтролю з боку студента.

Для самостійної роботи студенту також має бути рекомендована відповідна наукова та фахова монографічна і періодична література.

Самостійну роботу над засвоєнням навчального матеріалу з конкретної

дисципліни студенти можуть виконувати у бібліотеці вищого навчального закладу, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах (лабораторіях), в домашніх умовах тощо.

При організації самостійної роботи студентів з використанням (наприклад, комп'ютерних баз даних, систем автоматизованого проектування тощо) передбачається можливість отримання необхідної консультації або допомоги з боку фахівців.

Навчальний матеріал навчальної дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який студенти опрацьовували при проведенні навчальних занять.

Самостійну роботу студентів організовує викладач через систему домашніх завдань, виконання яких оцінюється і враховується до семестрової оцінки студента.

Використавши накопичений педагогічний досвід, Біда О. А. і Савченко О. П., так визначають види самостійної роботи студентів: за характером керівництва з боку викладача (опосередкована, безпосередня), за ступенем самостійності студентів (низька, середня, висока), за проявом студентами самостійних дій (обов'язкова, бажана), за тривалістю виконання (короткочасна, довготривала), за видами діяльності (навчально-пізнавальна, професійна), за формами організації (фронтальна, групова, індивідуальна), за місцем у навчальному процесі (аудиторна, позааудиторна).

Також у результаті діагностики стану сформованості у студентів навичок самостійної навчальної діяльності автори виявили недостатній рівень попередньої підготовки студентів до здійснення її та розвиток у них основних компонентів навчальної культури, а саме: незнання раціональних прийомів розумової діяльності, умов їх застосування, невміння працювати зі спеціальною літературою та іншими джерелами інформації, узагальнювати, систематизувати набуті знання, раціонально планувати й використовувати час навчальної праці[1].

Результативність самостійної роботи значною мірою залежить від способу її організації, особливо це важливо для студентів першого курсу навчання, у яких немає навичок, ще не вироблено звички і немає знань щодо способів самостійної роботи. У зв'язку з цим, корисною є розроблена Л. Б. Волошко технологія організації самостійної роботи (СР) студентів. Вона включає три етапи: інформаційно-адаптивний, процесуальний, контрольний-аналітичний.

На інформаційно-адаптивному етапі визначається мета, проводиться відбір і структурування змісту самостійної роботи, здійснюється конструювання завдань для самостійного виконання студентами.

Необхідною умовою організації СР є упорядкування навантаження на студента, що забезпечується відповідним календарним плануванням та узгодженням етапності виконання завдань самостійної роботи з різних навчальних дисциплін.

Саме на це звертаємо увагу студентів-першокурсників, які ще не мають досвіду роботи з великим обсягом матеріалу, винесеного на самостійне

опрацювання та різними його видами.

Процесуальний етап включає продуктивну самостійну навчальну діяльність студентів за участю викладача, який виконує функцію консультанта-тьютора.

Контрольно-аналітичний етап передбачає визначення рейтингу студентів з урахуванням результатів фактичного виконання завдань для самостійної роботи, а також коригування навчально-методичного забезпечення самостійної роботи[2].

Оптимізація самостійної роботи студентів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу потребує узагальнення відомостей щодо основних видів самостійної роботи. Слід врахувати, що самостійна робота студентів-першокурсників повинна ґрунтуватися на індивідуальному підході з урахуванням інтересів, мотивів, потенціалу кожного студента для їхньої ефективної адаптації в умовах вищого навчального закладу.

Висновки: Види завдань для самостійної роботи студентів залежать від особливостей курсу або спецкурсу. Це можуть бути: реферування наукової літератури; пошук наукової літератури за певною темою; розв'язування задач; написання есе; розв'язування проблем; виконання певної практичної роботи; аналіз ситуаційних вправ; створення ситуаційних вправ; опрацювання певного матеріалу за навчальною літературою, створення структурної схеми прочитаного матеріалу тощо.

Самостійна робота студентів педагогічного навчального закладу є важливою складовою навчального процесу у підготовці майбутніх учителів, вона входить до основних компетенцій майбутнього фахівця. Формування умінь, навичок, способів організації самостійної роботи має велике значення для підготовки майбутнього педагога.

Література:

1. Біда О. А. Сучасні тенденції в організації самостійної роботи студентів ВНЗ / О. А. Біда, О. П. Савченко // е-журнал «Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку» / Поточні номери журналу та їх автори/ Випуск № 2. 2010.

2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. К. : Либідь, 2005. 464 с.

Literature:

1. O. A. Bida. Modern trends in the organization of independent work of university students / O. A. Bida, O. P. Savchenko // e-journal "Pedagogical science: history, theory, practice, development trends" / Current issues of the journal and their authors/ Issue No. 2. 2010.

2. General psychology: a textbook / O. V. Skrypchenko, L. V. Dolynska, Z. V. Ogorodniychuk and others. K.: Lybid, 2005. 464 p.

Abstract. The article specifies the concept of independent work of students and characterizes its main types. Independent work of a student is the main means of mastering educational material in the time free from classroom classes. The content of independent work of students is determined.

Keywords: independent work, student.

УДК 37.018+378

THE ESSENCE AND CHARACTERISTICS OF THE ELEMENTS OF THE EDUCATIONAL SPACE OF THE INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕЛЕМЕНТІВ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Nebykova T. / Небикова Т.А.

teacher / *ст..викладач*

Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Nebykov M. / Небиков М.В.

s.agric.s.,sen.res.dep./к.сільск.н., ст.. наук.снівр.

ORCID . 0000-0001-9734-1730

*Breeding and Reproductive Biological of Plants Sofiyivka National Dendrological**Park of the National Academy of Sciences of Ukrain, Uman.**Національний дендрологічний парк «Софіївка» - науково-дослідний інститут**Національної академії наук України, Умань.*

Анотація. У статті визначається зміст поняття та складові освітньо-виховного простору закладу вищої освіти. Освітньо-виховний простір закладу вищої освіти – складне багатокомпонентне явище, під впливом якого формуються установки, цінності, стереотипи особистості, його професійні якості як майбутнього сучасного фахівця. Майбутній фахівець повинен мати високий рівень загальної і професійної компетентності, вільно орієнтуватися у сучасному освітньо-виховному просторі та використовувати його ресурси для саморозвитку та самовдосконалення.

Ключові слова: освітньо-виховний простір; заклад вищої освіти.

Вступ.

Підготовка фахівців інноваційного типу мислення та культури, які зможуть самостійно приймати рішення і відповідати за соціально-економічне становище держави може бути здійснена в умовах оптимізації освітньо-виховного простору, який у закладі вищої освіти визначає цінності, ідеали, успішність у професійному та особистісному становленні майбутнього фахівця.

Сучасний заклад вищої освіти є освітнім і науковим центром, здатним задовольнити запити сучасного споживача в сфері освіти, науки, культури, а також відкритою системою для поповнення знань.

Основний текст.

Становлення України як молодої держави європейського типу супроводжується проблемами, що пов'язані з світоглядним, моральним, духовним потенціалом людини і суспільства. Багаторівнева, неоднорідна, різнонаправлена сукупність усього комплексу соціальних відносин, що пронизують сучасне українське суспільство вже отримала велику кількість зовнішніх та внутрішніх впливів, цілеспрямованих актів, стимулів, які сприяють швидкому проходженню того етапу, який в синергетичних системах називають «точкою біфуркації» [3], за якою перехід на якісно новий рівень, епізодичних новоутворень, гармонізація і ціленаправлений магістральний рух ідеї нового, що нанизує на себе весь соціальний простір, одним із складових якого є й простір освітній.

Тим часом очікуваного швидкого проходження не відбувається, бо спершу має статись прорив на рівні особистості, у нашому випадку – на рівні основного суб'єкта освітнього процесу. Саме той, хто навчається, є співтворцем самого себе і власного освітнього простору.

І. Шалаєв, А. Веряєв вважають, що на формування освітнього простору впливають не лише реальні освітні події, що вже відбулися, але й потенційно мислимі, віртуальні, які можуть ніколи не відбутися чи відбуваються лише в думках суб'єктів освітнього процесу[1].

Отже, освітній простір має два виміри: об'єктивний і суб'єктивний. Вимір *об'єктивний*:

- ✓ реально існуючі елементи спеціально сформованого освітнього простору, місцевого, загальнодержавного чи глобального;
- ✓ представлені соціальними умовами, інформаційним та законодавчим забезпеченням, окремими освітніми системами;
- ✓ з програмами та подіями: розпорядженнями, навчальними планами, статистичними звітами, конкурсами, конференціями, семінарами тощо;
- ✓ реально існує і виявляє свій вплив на конкретного суб'єкта освітнього процесу певною, більшою чи меншою, мірою.

Вимір *суб'єктивний*:

- 1) ті елементи освітнього простору, що існують віртуально у свідомості людини;
- 2) простір ще незреалізованої норми, ідеалу;
- 3) виявляє зв'язок з реальним станом речей також лише певною, більшою чи меншою, мірою.

Не слід ототожнювати суб'єктивний вимір освітнього простору з індивідуальним освітнім простором суб'єкта. У першому випадку маємо на увазі той найбільш загальний освітній світ, що може помислити суб'єкт чи інтуїтивно відчувати; у другому ж випадку мова може йти про те, що в одного багата бібліотека, інший відвідує музичну школу, третій захоплений програмуванням [3].

Суб'єктивний вимір освітнього простору – це весь простір освіти з точки зору її основного суб'єкта. Звуження такого простору, загромождження його іншими об'єктами – все це прямо діє на якість освіти і перешкоджає виконанню нею основної функції трансляції соціально-культурного досвіду.

Сутність освітньо-виховного простору розглядаються у працях Є. Бачинської, Е. Бондаревської, Н. Боритко, О. Веряєва, М. Виленського, А. Гаврилина, С. Гершунського, Ю. Мануйлова, А. Мудрика, Л. Новикової, Н. Селиванової, І. Шалаєва та ін.

Головним напрямком побудови і розвитку сучасного закладу вищої освіти є створення умов для особистісного та професійного розвитку здобувачів освіти. Майбутній фахівець повинен мати високий рівень загальної і професійної компетентності, вільно орієнтуватися у сучасному освітньо-виховному просторі та використовувати його ресурси для саморозвитку та самовдосконалення.

Визначимо зміст поняття та складові освітньо-виховного простору закладу вищої освіти. Категорія «простір» використовується в різноманітних контекстах: філософському, соціальному, географічному, фізичному, економічному, культурному, інформаційному, освітньому тощо.

Простір є форма буття матерії, яка характеризує її протяжність, структурність, співіснування і взаємодію елементів у всіх матеріалістичних системах [1]. Простір виражає порядок розташування одночасно існуючих об'єктів [3] або безліч об'єктів, між якими встановлені відносини, подібні за своєю структурою зі звичайними просторовими відносинами типу околиці, відстані тощо [4].

Системність простору забезпечується такими властивостями, які заперечують одна одну: протяжність й фрагментарність, безперервність і дискретність, постійність та змінюваність [2].

У дослідженнях Є. Бондаревської, Л. Новікової, Н. Селіванова, І. Шалаєва та ін. поняття простір характеризує різні сфери людської діяльності: простір дитинства, освітній простір, виховний простір, економічний простір, інформаційний простір тощо.

Сучасні дослідження у педагогіці представляють різні позиції з питання визначення обсягу і змісту освітнього простору, а також його співвідношення з іншими педагогічними поняттями. У наукових роботах осмислюється як особливі педагогічні явища регіональний освітній простір, освітній простір міста, освітній простір школи, освітній простір особистості тощо.

Різним аспектам дослідження освітнього простору присвячені праці М. Віленського, І. Шалаєва і А. Веряєва та ін.

І. Шалаєв та А. Веряєв виділяють у понятті освітній простір основні ідеї – ідею простору та ідею освіти. Освітній простір відображає певну освітню протяжність, структурне співіснування і взаємодію будь-яких можливих освітніх систем, їх компонентів, освітніх подій [4].

Є. Бачинська, С. Гершунський, В. Гинецінський, та ін. поняття освітній простір пов'язують з певною територією у галузі освіти у межах якої здійснюється нормована освітня діяльність та як єдність, цілісне утворення у галузі освіти, яке має свої межі – світовий або європейський освітній простір, освітній простір регіону, школи, шкільного класу тощо [4].

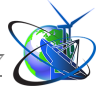
В. Слободчиков визначає освітній простір з позиції сукупності освітнього середовища, освітніх процесів і освітніх інститутів [4].

Г. Щевелева виокремлює основні компоненти освітнього простору закладу вищої освіти:

- штучне навчальне середовище;
- інформаційне середовище;
- соціальне середовище;
- внутрішнє середовище тощо.

Виділяють складові простору, як рівні (методологічний, методичний тощо), сегменти (виховний простір, інформаційний простір, індивідуальні простори учасників освітнього процесу тощо), поля (етичне тощо).

Освітній простір характеризується обсягом освітніх послуг, потужністю та

інтенсивністю освітньої інформації, освітньою інфраструктурою суспільства [3].

Щодо визначення поняття освітній простір зазначимо, що аналіз педагогічної літератури свідчить про його багатовимірність і різноплановість.

Більшість дослідників означеної проблеми під поняттям освітній простір розуміють певну територію, яка пов'язана з масштабними явищами у галузі освіти як:

- певна частина соціального простору, у межах якої здійснюється нормована освітня діяльність;
- єдність, цілісне утворення у галузі освіти, яке має свої межі, що уточнюються окремо, – світовий освітній простір, міжнародний освітній простір, європейський освітній простір, освітній простір регіону, школи, шкільного класу тощо.

У справі розширення суб'єктивного виміру простору освіти можуть бути залучені різноманітні фактори, але основним є діалог між головними дійовими особами: тим, хто вчиться і тим, хто навчає. Такий діалог можна вважати мінімальним і центральним елементом динамічної складової освітнього простору, джерелом, що живить усе середовище освітньої взаємодії, елементом, який за своєю суттю є запереченням усього монологічного в освіті.

Діалогічні реакції основних суб'єктів освітнього процесу є найбільш ефективними чинниками в формуванні суб'єктивного виміру освітнього простору, що виявляється в:

- миттєвості реакцій на будь-які соціально значимі зміни;
- поліфонічності ідей та підходів до розв'язання актуальних проблем в освітньому процесі;
- співсприйнятті та співтворчості співрозмовників;
- правильному виділенні вагомого, ігноруванні негативного досвіду;
- можливості моделювання індивідуальних навчально-виховних маршрутів;
- необмеженості рамок діалогу, формуванні нових предметно-тематичних утворень;
- демократизмі та культурі щирості, основою яких є взаємна довіра та зацікавлене партнерство;
- можливості розширення кола учасників діалогу та тематичному розгортанні тощо.

Найповнішим та сучасним, на нашу думку, визначення освітнього простору як педагогічної реальності, яка заявляє про себе співіснуванням Людини і Світу через освіту, являє собою баланс культурного і цивілізаційного, виражаючи його через знаковість освітнього середовища[3].

Освітній простір – педагогічний феномен зустрічі та взаємодії людини з оточуючими її елементами-носіями культури (освітнім середовищем), у результаті чого відбувається їх осмислення та пізнання.

Дослідники відзначають існування термінологічних словосполучень, простір виховання, виховний простір, виховне середовище. Поняття виховний простір об'єднує дві ідеї: ідею простору і ідею виховання. Виникає вказане

поняття у науковому лексиконі педагогічної науки в 60 – 70 pp. XX ст.

Л. Новикова виховний простір розглядає як результат конструктивної діяльності для підвищення ефективності виховання, його формування здійснюється через створення гуманістичної виховної системи [2]. Виховний простір – частина потенційного виховного середовища, освоєна вихователями та вихованцями; поле виховної діяльності, яке цілеспрямовано розвивається й перетворюється [5].

Виховний простір закладу вищої освіти – динамічна, багаторівнева, соціально-педагогічна система, що об'єднує:

- ✓ підсистему особистісно-професійного розвитку;
- ✓ підсистему інституційну, що зберігає спадкоємність традицій, культурних, національних, регіональних особливостей, які надають випереджаючий характер освітньо-виховного простору.

Освітньо-виховний простір закладу вищої освіти розуміється як соціально-педагогічна система, що ініціює розвиток і реалізацію творчого потенціалу суб'єктів виховання з урахуванням культурних, національних, регіональних традицій і потреб особистості.

Основна мета такого простору – максимально розвинути закладений у майбутнього фахівця потенціал до саморозвитку. Отже, чим більше студент використовує можливості освітнього та виховного простору, тим активніше відбувається його професійне становлення.

Висновки.

Заклади вищої освіти перебувають у пошуку ефективних моделей власного розвитку. Освітньо-виховний простір закладу вищої освіти має бути адекватним потребам реального сектора в підготовці фахівців відповідного професійного і культурного рівня, бути гнучким, здатним своїм змістом і технологіями найбільш ефективно реагувати на професійну реальність і забезпечувати високий рівень підготовки сучасних фахівців.

Література

1. Бачинська Є. М. Механізм формування інноваційного освітнього простору в регіоні /Є.М. Бачинська// Педагогіка і психологія. №1(54). 2007. С. 79 – 88.
2. Галузінська М.І. Інтерактивні технології навчання у загальноосвітній школі: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.І. Галузінська, С.Л. Слонь.: ВПЦ «Візаві». Умань. 2021. 226 с.
3. Квіт Сергій. Призначення університету і клітка для тигра // Дзеркало тижня. 2006. №3 (582) // <http://www.zn.kiev.ua/ie/show/582/52418/>
4. Лутай В. Рух на випередження (Реформування вищої освіти на основі становлення філософсько-методологічної парадигми постнекласичної науки) // Вища освіта України. 2001. №2. С. 33-43.
5. Пашенко М. І., Красноштан І.В.. Готовність майбутнього педагога до інноваційної діяльності. Актуальні проблеми підготовки вчителів природничо-наукових дисциплін для сучасної загальноосвітньої школи: тези доповідей всеукраїнської науково-практичної конференції 18-19 жовтня 2012 року

м.Умань/гол. ред. Мартинюк М.Т.; Умань ПП Жовтий О.О., 2013. с. 99-102.

6. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: Монографія/ За ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 504 с.

literature

1. Bachynska E.M. Mechanism of formation of innovative educational space in the region /E.M. Bachynska// Pedagogy and psychology. No. 1(54). 2007. P. 79 – 88.

2. Galuzinska M.I. Interactive learning technologies in a secondary school: a study guide for students of higher pedagogical institutions of education / M.I. Galuzinska, S.L. Elephant.: VOC "Vizavi". Uman 2021. 226 p.

3. Kvit Serhiy. The purpose of the university and the cage for the tiger // Dzerkalo tyzhnia. 2006. No. 3 (582) // <http://www.zn.kiev.ua/ie/show/582/52418/>

4. Lutai V. Moving ahead (Reforming higher education on the basis of the formation of a philosophical and methodological paradigm of post-non-classical science) // Higher Education of Ukraine. 2001. No. 2. P. 33-43.

5. M. I. Pashchenko, I. V. Krasnoshtan. Willingness of the future teacher for innovative activities. Actual problems of training teachers of natural and scientific disciplines for a modern comprehensive school: theses of reports of the All-Ukrainian scientific and practical conference on October 18-19, 2012, Uman/gol. ed. Martyniuk M.T.; Uman PP Zhovtyy O.O., 2013. p. 99-102.

6. Professional pedagogical education: innovative technologies and methods: Monograph/ Ed. O.A. Dubasenyuk Zhytomyr: Publication of ZhDU named after I. Franka, 2009. 504 p.

Abstract. *The article defines the content of the concept and components of the educational space of a higher education institution. The educational and educational space of a higher education institution is a complex multi-component phenomenon, under the influence of which attitudes, values, stereotypes of a person, his professional qualities as a future modern specialist are formed. The future specialist must have a high level of general and professional competence, freely navigate in the modern educational space and use its resources for self-development and self-improvement.*

Keywords: *educational space; institution of higher education.*

УДК 502 (477):378

THE ROLE OF NATURE PROTECTION ACTIVITIES IN THE FORMATION ENVIRONMENTAL AWARENESS OF HIGHER EDUCATION ACQUIRES

РОЛЬ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Pashchenko M / Пащенко М.І.*s.p.s., as.prof. / к.пед.н., доцент,**ORCID id 0000-0002-4011-1800**KZ "Uman Humanitarian-Pedagogical College named after Taras Shevchenko"**Heavenly Hundred, 33, 20300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім.Т.Г. Шевченка»**вул.Небесної сотні, 33, 20300***Kovalyshyna S. / Ковалишина С.П.***PHD, к. біолог.н.**University of Toronto, 25 Willcocks St, Toronto Ontario,**Canada, M 5S3 B2**Університет Торонто, Канада*

Анотація. У статті визначено особливості екологічної свідомості студентів. Аналіз наукових праць, дає можливість узагальнити погляди щодо формування екологічної свідомості. Навчально-практична діяльність, як складова частина освітнього процесу поділяється на навчальну і практичну природоохоронну діяльність. Визначено особливості навчальної природоохоронної діяльності

Ключові слова: природоохоронна діяльність; екологічна свідомість, студенти.

Вступ.

Взаємодія суспільства і природи є найбільш актуальною проблемою сучасності, адже разом із наслідками екологічної кризи, суспільство зіткнулось із проблемами навколишнього середовища – це порушення стабільності природних біотопів та їх знищення, забруднення повітря, підвищення концентрації газів, важких металів, радіонуклідів, зміна світлового і теплового балансів, погіршення стану здоров'я населення.

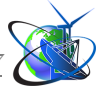
Основний текст.

В зв'язку із складною екологічною ситуацією, що склалася на даний час у суспільстві, виникає потреба виховання у молоді екологічної свідомості, яка формується через природоохоронну діяльність. У вирішенні цих проблем провідна роль належить вищій школі, де у циклі природничо-наукової освіти створені умови екологічного виховання та формування екологічної свідомості здобувачів освіти.

С. Дербо екологічну свідомість характеризує за *особливостями*:

- 1) усвідомлення особистості на психологічному рівні себе частиною природи;
- 2) суб'єктивний характер сприйняття природних об'єктів;
- 3) прагнення до безкорисливої взаємодії зі світом природи [1].

А. Кмець, досліджуючи екологічну свідомість, трактує її як форму свідомості, яка на певному етапі розвитку суспільства включає в себе сукупність екологічних знань, поглядів, переконань, емоцій, уподобань,

мотивацій, що відображають екологічне буття, спрямована на підтримання нормального функціонування природи, як цілісної системи й оптимального етапу системи «суспільство-природа» [2].

Процес формування свідомості особистості утворює низку ієрархічно організованих зв'язків та елементів, які відбуваються у світогляді індивіда в послідовності: знання, емоції, мислення, свідомість, діяльність [2].

Аналіз наукових праць, дає можливість узагальнити погляди щодо формування екологічної свідомості.

Процес формування екологічної свідомості – це процес засвоєння нових екологічних знань, який відбувається шляхом свідомого та організованого впливу на психіку особистості ззовні, під час особистого спостереження, що підтверджується чуттєвим доказом та практичною діяльністю.

Закріплення екологічних знань, формування екологічної свідомості яке відбувається у закладах вищої освіти під час освітнього процесу можна розділити на три складові:

- *навчально-пізнавальна діяльність*, яка забезпечує формування екологічної свідомості, переконань, знань, умінь і навичок;
- *науково-дослідницька діяльність*, яка сприяє поглибленню і розширенню знань, стимулює розвиток здібностей особистості до розв'язання екологічних проблем;
- *навчально-практична діяльність*, яка закріплює сформовані уміння і навички, та проявляється у практичній реалізації природоохоронної діяльності здобувачів освіти під час занять у проблемних групах, проходження навчально-польових практик, організації різноманітних акцій та заходів природоохоронної діяльності. Вона є основним фактором у формуванні екологічної свідомості студентської молоді та набуття практичного досвіду природоохоронної діяльності.

В зазначеному поділі навчально-практична діяльність, як складова частина освітнього процесу поділяється на навчальну і практичну природоохоронну діяльність.

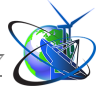
Особливостями навчальної природоохоронної діяльності: є організація природоохоронної діяльності відповідно до вимог навчальних програм, оволодіння різними способами дій використання найрізноманітніших засобів навчальної діяльності – розумових і практичних. Вона має на меті формування й удосконалення практичних умінь і навичок з охорони природи, розвиток і прояв вольових якостей, а також потреби й уміння виявляти активність у розв'язанні місцевих екологічних проблем.

Основними напрямками в практичній природоохоронній діяльності є:

- проведення моніторингу за станом довкілля;
- розробка моделей природоохоронних заходів;
- розробка проектів природоохоронних акцій;
- поліпшення навчального, експериментального, охоронного значення ландшафтних пам'яток природи.

До ландшафтних пам'яток природи належать:

- місця відпочинку та естетичної насолоди природою;

- ділянки для здійснення освітніх функцій, які виступають музеями природи;
- експериментальні ділянки, на яких здійснюється відновлення біоти;
- ландшафтні системи, які асоціюються з уявленнями про біоцентр або біокоридор;
- унікальні природні комплекси або окремі види, які є під загрозою зникнення і потребують суворої охорони [2].

Завдання природоохоронних заходів передбачає:

- організацію практичної діяльності студентів, спрямованої на розв'язання екологічної проблеми місцевого рівня;
- організацію співпраці із зацікавленими установами чи особистостями в здійсненні природоохоронної діяльності.

Результатом природоохоронних заходів є:

- ✓ благоустрій місцевості;
- ✓ створення парку, алеї;
- ✓ закріплення екологічних знань у студентів;
- ✓ формування екологічної свідомості;
- ✓ навички володіння методикою проведення природоохоронних заходів.

Практична природоохоронна діяльність включає:

- 1) інтегровані курси, які розкривають взаємодію суспільства і природи;
- 2) поєднання аудиторних занять із спілкуванням з природою (екскурсії, екологічні практикуми, науково-практичні завдання під час екскурсій екологічними стежинами, польові табори тощо);
- 3) використання проблемних методів навчання;
- 4) поєднання аудиторної, позааудиторної і самостійної природоохоронної діяльності.

Практична реалізація природоохоронної діяльності відбувається шляхом проведення природоохоронних заходів, які можуть проходити у вигляді агітаційної, пропагандистської та практичної роботи у формах:

- акції;
- конкурси;
- фестивалі;
- виставки;
- тижні екології;
- чемпіонати;
- експедиції;
- походи;
- радикальні природоохоронні технології;
- науково-екологічні конференції;
- екологічні олімпіади;
- зустрічі з представниками громадських екологічних організацій тощо.

Висновки.

Отже, під час залучення здобувачів освіти до проведення природоохоронної діяльності відбувається закріплення, знань, умінь, практичних навичок і як результат – формування екологічної свідомості.

Література:

1. Кмець А. Роль екологічних знань у формуванні екологічної свідомості студентів / Алла Кмець // Вища освіта України. – 2002. – № 4. – С. 99–103.
2. Совгіра С. В. Технологія та організація природоохоронних робіт: підручник / С. В. Совгіра, Г. Є. Гончаренко, С. О. Люленко. – К. : Наук. світ, 2011. – 319 с.

Literature:

1. Kmets A. The role of ecological knowledge in the formation of environmental awareness of students / Alla Kmets // Higher Education of Ukraine. – 2002. – No. 4. – P. 99–103.
2. Sovgira S.V. Technology and organization of nature protection works: textbook / S.V. Sovgira, G.E. Honcharenko, S.O. Lyulenko. - K.: Science. world, 2011. - 319 p.

Abstract. *The article defines the peculiarities of students' environmental awareness. The analysis of scientific works makes it possible to generalize views on the formation of environmental consciousness. Educational and practical activity, as a component of the educational process, is divided into educational and practical environmental protection activities. The peculiarities of educational environmental protection activities have been determined*

Keywords: *nature protection activity; environmental awareness, students.*

УДК 378.502

**COMPONENTS OF COMPETENT TRAINING OF SCIENCE TEACHERS
FOR SUCCESSFUL PROFESSIONAL ACTIVITY****СКЛАДОВІ КОМПЕТЕНТІСНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПРИРОДОЗНАВЧИХ
ДИСЦИПЛІН ДО УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ****Polishchuk T. / Поліщук Т.В.***Candidate of Agricultural Sciences Associate Professor / канд.с-г.наук, доцент**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини***Ketskalo V. / Кецкало В.В.***Candidate of Agricultural Sciences Associate Professor / канд.с-г.наук, доцент**Uman National University of Horticulture**Уманський національний університет садівництва*

Анотація. У статті визначено основу професійної підготовки майбутнього вчителя природознавчих дисциплін. Проаналізовано підходи до розуміння категорії «професійна компетентність». Визначено основні компоненти професійної компетентності, які необхідно формувати у здобувачів вищої освіти та рівні професійного зростання вчителя. Професійна підготовка вчителя науковцями розглядається як процес формування творчої особистості, здатної до саморозвитку, самовдосконалення та продуктивної діяльності.

Ключові слова: професійна компетентність, студенти.

Вступ.

Зважаючи на те, що поняття компетентність є системним утворенням, можна виокремити підхід, запропонований відомим британським психологом Дж. Равеном. На його переконання *компетентність* – це специфічна здібність, необхідна для ефективного виконання в конкретній предметній сфері, яка охоплює фахові знання, предметні навички, способи мислення також розуміння відповідальності за свої дії [1].

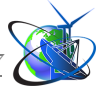
Основу професійної підготовки майбутнього вчителя природознавчих дисциплін становить оволодіння:

- ✓ фундаментальними професійними знаннями;
- ✓ теоретико-методичними знаннями в галузі гуманітарних, світоглядних, професійних наук;
- ✓ оптимальним обсягом ідей, цінностей, уявлень;
- ✓ універсальними способами пізнання і практичної діяльності.

Аналіз загальнотеоретичних підходів до розуміння категорії «професійна компетентність» дозволяє охарактеризувати дане поняття, розкрити його зміст через структуру компонентів, необхідних для успішного здійснення педагогічної діяльності з урахуванням специфіки викладання природознавчих дисциплін. Специфіку компетентності вчителя природознавчих дисциплін обумовлюють цілі і завдання виховання та навчання, створення умов для розвитку особистості, зміна сучасної парадигми освіти.

Основними *компонентами професійної компетентності*, які необхідно формувати у здобувачів вищої освіти визначені:

- знання – логічна інформація про навколишній і внутрішній світ людини, природи;

- вміння – психічні утворення для засвоєння способів і навиків діяльності;
- навички – дії, сформовані в процесі повторення і доведення до автоматизму;
- професійна позиція – система сформованих установок і орієнтацій, відношення і оцінок внутрішнього і навколишнього досвіду, реальності і перспектив, а також домагань, які визначають характер дій, поведінки;
- індивідуально-психологічні особливості – поєднання різних структурно-функціональних компонентів психіки, які визначають індивідуальність, стиль діяльності, поведінки і виявляються в якостях особистості;
- акмеологічні варіанти – внутрішні збудники, які обумовлюють потребу в саморозвитку, творчості та вдосконалення [2].

Домінуючим блоком професійної компетентності майбутнього вчителя природознавчих дисциплін є системні характеристики:

- мотивація;
- якості особистості;
- інтегральні характеристики особистості [1].

Проблема професійної готовності майбутніх вчителів природознавчих дисциплін до педагогічної діяльності розглядалася П. Блонським, А. Макаренком, В. Сухомлинським, С. Шацьким з позицій аналізу змісту підготовки до педагогічної діяльності в цілому та з точки зору обсягу засвоєних теоретичних знань та практичних умінь.

Професійна готовність учителя природознавчих дисциплін до педагогічної діяльності – це певний рівень розвитку особистісних та професійних якостей, наявність педагогічних здібностей у педагога.

Процес професійної підготовки майбутнього вчителя природознавчих дисциплін включає в себе процес педагогічної та психологічної підготовки.

І.Харламов, П.Підласий визначають рівні професійного зростання вчителя:

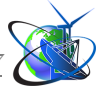
- ✓ педагогічна вправність;
- ✓ педагогічна майстерність;
- ✓ педагогічна творчість;
- ✓ педагогічне новаторство.

Педагогічна вправність – це рівень професіоналізму вчителя, який включає в себе високий рівень знань свого навчального предмета, володіння психолого-педагогічною теорією та системою навчально-виховних вмінь та навичок, а також досить розвинені професійно-особистісні якості, що в сукупності дозволяє достатньо кваліфіковано здійснювати навчання та виховання учнів.

Педагогічна майстерність проявляється в особливому відточенні методів і прийомів застосування психолого-педагогічної теорії на практиці.

Педагогічна творчість учителя – внесення в освітню діяльність методичних інновацій, раціоналізація прийомів та інтерактивних методів навчання та виховання без будь-яких змін у структурі педагогічного процесу.

Педагогічне новаторство – запровадження та реалізація нових, прогресивних ідей, принципів та прийомів у процес навчання та виховання і значно змінює і підвищує їх якість [2].

Готовність вчителя природознавчих дисциплін проявляється:

- ✓ в умінні планувати структуру своїх дій;
- ✓ в керівництві діяльністю учнів;
- ✓ в застосуванні інтерактивних методів навчання і виховання у відповідності з певною ситуацією;
- ✓ в умінні керувати поведінкою й активністю учнів;
- ✓ в знаходженні контакту і правильного тону у взаємостосунках з учнями;
- ✓ в умінні миттєво приймати рішення;
- ✓ в ефективних засобах педагогічного впливу на учнів [3].

Майбутній вчитель природознавчих дисциплін, повинен відчувати прагнення і потребу усвідомити свою професійну і особистісну сутність, готовність до професійного самовдосконалення. Процес його професійної підготовки має здійснюватись індивідуально. Майбутній вчитель природознавчих дисциплін повинен обрати індивідуально прийнятну стратегію і тактику професійної діяльності, прийнятні педагогічні технології. Розуміння майбутнім вчителем природознавчих дисциплін своєї індивідуальної сутності, потреба мати свій власний стиль професійної діяльності, бути конкурентоздатним у сучасних соціально-економічних умовах змушує шукати оптимальні педагогічні технології для його підготовки.

Професійна підготовка вчителя науковцями розглядається як процес формування творчої особистості, здатної до саморозвитку, самовдосконалення та продуктивної діяльності. Це передбачає новий підхід до формування професійної компетентності майбутнього вчителя природознавчих дисциплін.

Висновки.

Науковцями доведено, що компетентнісний підхід передбачає глибокі системні перетворення в освітньому процесі педагогічного вищого навчального закладу, що стосується викладання, змісту, оцінювання, освітніх технологій, зв'язку вищої освіти з іншими рівнями професійної освіти, метою якого є формування конкурентоспроможного фахівця, що вміє мислити критично, обробляти різноманітну інформацію, використовувати отримані знання й уміння для творчого рішення проблем, мають володіти професійними вміннями і навичками, що ґрунтуються на сучасних спеціальних знаннях певної галузі виробництва та високим рівнем професійної компетентності, що ґрунтується на критичному мисленні та здатності застосовувати теоретичні надбання на практиці.

Література:

1. Баркасі В. В. Формування професійної компетентності в майбутніх учителів іноземних мов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Баркасі В. В. Одеса, 2004. 252 с.
2. Галузінська М.І. Інформаційні і комунікаційні технології навчання у педагогічній освіті. «Нова українська школа: реалії, досвід, перспективи розвитку». Матеріали 111 Всеукраїнської науково-педагогічної конференції 7-8 листопада 2019 року (тези доповідей). Умань:ВППЦ «Візаві», 2019. С.17-20.

3. Гура О. І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності : навч. посіб. для студентів ВНЗ / О. І. Гура. К., 2005. 224 с.

4. Денисенко В. В. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів початкових класів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. В. Денисенко. Харків, 2005. 19 с.

Literature:

1. Barkasi V. V. Formation of professional competence in future teachers of foreign languages: dissertation. ... candidate ped. Sciences: 13.00.04 / Barkasi VV Odesa, 2004. 252 p.

2. Galuzinska M.I. Information and communication technologies of learning in pedagogical education. "New Ukrainian school: realities, experience, development prospects". Materials of the 111th All-Ukrainian Scientific and Pedagogical Conference on November 7-8, 2019 (abstracts of reports). Uman: VZV "Vizavi", 2019. P.17-20.

3. Gura O. I. Pedagogy of the higher school: introduction to the specialty: education. manual for university students / O. I. Gura. K., 2005. 224 p.

4. Denisenko V. V. Formation of value orientations of future primary school teachers: author's review. thesis for obtaining sciences. candidate degree ped. Sciences: spec. 13.00.04 "Theory and methodology of professional education" / V. V. Denysenko. Kharkiv, 2005. 19 p.

Abstract: *The article defines the basis of the professional training of the future teacher of natural sciences. Approaches to understanding the category "professional competence" are analyzed. The main components of professional competence that must be formed in higher education applicants and the levels of professional growth of a teacher are determined. Professional teacher training is considered by scientists as a process of forming a creative personality capable of self-development, self-improvement and productive activity.*

Keywords: *professional competence, students.*

УДК 37.013 (811.112)

**INNOVATIVE TECHNOLOGIES AS A TOOL FOR CREATIVE
EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE FUTURE TEACHER WHEN
LEARNING A FOREIGN LANGUAGE****ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТВОРЧОЇ ОСВІТНЬОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ****Slupitka S. / Слупіцька С.М.***teacher / викладач***Kutsenko T. / Куценко Т.І.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті визначено, що інноваційні технології спричиняють певні зміни у вивченні іноземної мови, покращується ставлення здобувача освіти до іноземної мови та підвищується мотивація до її вивчення.

Ключові слова: інноваційні технології, іноземна мова, студент.

Вступ.

У наш час важко уявити урок, який би відповідав вимогам сьогодення без використання інноваційних технологій. Важливо, щоб учитель організував процес навчання так, щоб учень працював з цікавістю і захопленням. Для цього педагог повинен поєднувати традиційні та інноваційні технології.

Основний текст.

Інноваційні технології спричиняють певні зміни у вивченні іноземної мови, а найважливішим є той факт, що із їхнім застосуванням покращується ставлення учня до іноземної мови та підвищується мотивація до її вивчення.

На думку В. Ковальчука, більшість педагогів, психологів, методистів, викладачів відчують потребу у впровадженні методик, які допомогли б реалізувати особистісний підхід до навчання. Нові умови вимагають нових підходів... Сьогодні вже неможливо викладати дисципліни за традиційною методикою, коли в центрі навчального процесу знаходиться вчитель, викладач, а учні, студенти пасивно сприймають матеріал, слухають пояснення на лекціях або звітують на семінарських і практичних заняттях, виконують контрольні завдання, складають заліки, іспити, одержують оцінки за відтворення здобутих знань... Для розкриття творчих можливостей учнів, студентів, задоволення їхніх особистих і суспільних інтересів вчителю, викладачу необхідно володіти методиками, які стимулюють конструктивно-критичне мислення, розвивають творчі здібності. Досягти цих завдань можливо тільки за умови інноваційного, творчого підходу до процесу навчання. Інноваційні методи навчання захоплюють учнів і студентів, пробуджують у них інтерес і мотивацію, навчають самостійно мислити і діяти, сприяють атмосфері співробітництва, взаємодії. Упровадження інноваційних методик навчання дає змогу докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання, перетворивши його на суб'єкт. Учень

чи студент стає співавтором процесу навчання, думку якого поважають, заохочують до активності та творчості [3].

Інноваційна діяльність в Україні передбачена проектом Концепції державної інноваційної політики (1997) та проектом Положення «Про порядок здійснення інноваційної діяльності у системі освіти» (1999). І. Дичківська зазначає, що інноваційна педагогічна діяльність як особливий вид творчої діяльності спрямована на оновлення системи освіти. Вона є результатом активності людини не стільки у пристосуванні до зовнішнього середовища, скільки у зміні його відповідно до особистих і суспільних потреб та інтересів [2].

Існує безліч визначень сутності поняття інноваційна діяльність. Ми поділяємо думку І. Дичківської, яка визначає її як засновану на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямовану педагогічну діяльність, орієнтовану на зміну й розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики [2].

Школа як один із найважливіших інститутів соціалізації людини, підготовки молоді до ролі активних суб'єктів майбутніх суспільних процесів повинна бути винятково уважною як до нових реалій і тенденцій суспільного розвитку, так і до нововведень у сфері змісту, форм і методів навчання та виховання. Відповідно інноваційність має характеризувати професійну діяльність кожного вчителя [1]. Найголовнішим, що впливатиме на успішність та ефективність проведення уроку, є майстерність учителя, його вміння логічно будувати урок та використовувати інноваційні технології на різних етапах.

Виділяють критерії готовності до інноваційної діяльності: усвідомлення необхідності інноваційної діяльності; готовність до творчої діяльності щодо нововведень у школі; впевненість у тому, що зусилля, спрямовані на нововведення в школі, принесуть результат; узгодженість особистих цілей з інноваційною діяльністю; готовність до подолання творчих невдач; органічність інноваційної діяльності, фахової та особистісної культури; рівень технологічної готовності до інноваційної діяльності; позитивне сприйняття свого минулого досвіду і вплив інноваційної діяльності на фахову самостійність; здатність до фахової рефлексії.

Суттєво впливає на цей процес впровадження педагогічного досвіду, творчий пошук, морально-психологічний клімат, матеріально-технічні, санітарно-гігієнічні та естетичні умови праці. В організації творчої діяльності важливим є вибір актуальної та потужної для педагогічного колективу теми, чітке формулювання мети і завдань творчого пошуку як усього колективу, так і кожного педагога зокрема, оптимальний розподіл і кооперація праці [2].

На думку американських дослідників, на сучасному етапі найбільш інноваційно продуктивним в контексті викладання іноземних мов є підготовка майбутніх учителів до застосування таких навчальних інструментів нового покоління, як вебквести (webquests), електронні щоденники (blogs), електронні портфелі (e-portfolio) і подкасти (podcasts) [5].

Вебквест – навчальний інструмент, за допомогою якого здійснюється пошукова діяльність, в якій інформація для взаємодії учнів і вчителя – повністю або частково – запозичується з ресурсів Інтернету. Автор ідеї вебквестів Б. Додж зазначає, що вебквести допомагають учням зосередитися на використанні інформації та підтримують високий рівень інтелектуальної діяльності. Вебквести також розуміються як короткострокові або довгострокові Інтернет-проекти, які підготовлені вчителем та учнями й мають чітку структуру [4].

Електронний щоденник – зразок соціального програмного забезпечення, який уможливорює підключення, спілкування і співпрацю між людьми в режимі онлайн. Він може існувати у вигляді вебсторінки, на якій регулярно з'являються нові записи особистого або професійного характеру (коментарі, ідеї, роздуми), які супроводжуються малюнками або фото, аудіо та відеорядом. Більшість електронних щоденників відкриті читачам, на них можна залишити свої коментарі, створити онлайн-спільноту навколо цікавої теми [4].

Електронні портфелі розробляються з метою проведення комп'ютеризованого оцінювання, у тому числі в режимі онлайн. Електронні портфелі є подібними до традиційних, оскільки вони також складаються з робіт учня, але виконані в електронному форматі. Це можуть бути текстові документи, відео, аудіоматеріали, електронні щоденники або вебсайти, які демонструють рівень досягнень того, хто навчається, не тільки у формальному навчальному середовищі, але й у позааудиторній роботі [4].

Подкасти є аналогом радіо або телешоу. Але, на відміну від них, подкаст, який вас зацікавив, можна прослухати або подивитися будь-коли в Інтернеті. Подкаст може бути автентичним або створеним спеціально для тих, хто вивчає мову, присвяченим будь-якій темі та містити музику і відео. Використання подкастів у навчанні іноземних мов здебільшого передбачає практику в аудіюванні мовлення інших людей або продукування власних подкастів. Подкасти набувають особливого поширення у професійній підготовці майбутніх учителів у вигляді аудіо або відеозаписів лекційного матеріалу, фрагментів уроків, дискусій із методичної проблематики, які студент може завантажити на комп'ютер для самостійного опрацювання [4].

Висновки.

Отже, можна зробити висновок що для здійснення інноваційної діяльності майбутнього вчителя іноземних мов слід спрямувати цілі, зміст, структуру і сам процес викладання дисциплін професійно-педагогічного циклу на постійний розвиток та саморозвиток як учня, так і майбутнього вчителя, стимулювати активність студента через поширення інноваційних технологій як інструменту творчої навчально-пізнавальної та майбутньої професійної діяльності.

Література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – 2-ге вид., доповн. – К. : Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник / І. М. Дичківська. – 2-ге вид., доповн. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.

3. Ковальчук В. І. Інноваційні підходи до організації навчального процесу / В. І. Ковальчук. – 2-ге вид., доповн. – К. : Шк. світ, 2011. – 128 с.

4. Integrating informational technology into the teacher education curriculum: process and products of change / N. Wendworth, R. Earle, M. Connel, editors. – New York : The Haworth Press, Inc., 2004. – 188 p.

5. Dudeney G. How to teach English with technology / G. Dudeney, N. Hockly. – Series editor: Jeremy Harmer. – Harlow : Pearson Education Limited, 2007. – 192 p.

Literature:

1. Volkova N. P. Pedagogy: teaching. manual / N. P. Volkova. – 2nd ed., supplement. - K.: Akademvydav, 2007. - 616 p.

2. I. M. Dychkivska Innovative pedagogical technologies: textbook / I. M. Dychkivska. – 2nd ed., supplement. - K.: Akademvydav, 2012. - 352 p.

3. Kovalchuk V. I. Innovative approaches to the organization of the educational process / V. I. Kovalchuk. – 2nd ed., supplement. - K.: Shk. world, 2011. - 128 p.

4. Integrating informational technology into the teacher education curriculum: process and products of change / N. Wendworth, R. Earle, M. Connel, editors. – New York : The Haworth Press, Inc., 2004. – 188 p.

5. Dudeney G. How to teach English with technology / G. Dudeney, N. Hockly. – Series editor: Jeremy Harmer. – Harlow : Pearson Education Limited, 2007. – 192 p.

Abstract. *The article determines that innovative technologies cause certain changes in the study of a foreign language, improve the attitude of the student of education to a foreign language and increase the motivation to study it.*

Keywords: *innovative technologies, foreign language, student.*

УДК 37.018:340

**EDUCATION OF NATIONAL CONSCIOUSNESS OF THE YOUNG
GENERATION IN MODERN CONDITIONS**
**ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Ustenko V. / Устенко В. І.*teacher / викладач,***Smilyanets V. / Смілянець В.В.***teacher / викладач,***Padalka V. / Падалка В.М.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті піднято проблему національно-патріотичного виховання молоді. Умовою патріотичного виховання підростаючого покоління має стати усунення подвійних стандартів у формуванні особистості та виховання національної самосвідомості студентів.

Ключові слова: національна самосвідомість, студенти.

Вступ.

В сучасних реаліях поняття патріотизму набуло більш глибокого смислу, ніж за всі роки незалежності. У вирі буремних подій сьогодення опинилися і враз стали реальними патріотами всі – від мужніх воїнів, які ціною власного життя виборюють найдорожче – саме право України на існування, її свободу, незалежність і територіальну цілісність, боронять від нової версії фашизму Європу і увесь світ, до відважних волонтерів і малесеньких українців, які раптово подорослішали і взяли на себе невластиві дітям ролі.

Основна частина.

Сьогоденний виховний процес здійснюється в реальному часі – у героїчний період сучасної історії України, яскравого сплеску патріотичної свідомості й масового героїзму українського народу, який обстоює не лише свою свободу й суверенітет у двобої з ворогом; вияву небаченої досі жертвності українців, яких об'єднала спільна біда і гордість за свій народ, за самих себе й відповідальність перед людством. «Україна – це супер. Україна – це ексклюзив. По ній пройшли всі катки історії. На ній відпрацьовані всі види випробувань. Вона загартована найвищим гартom. В умовах сучасного світу їй немає ціни», – геніально сказала Ліна Костенко. «Якби світ мав капелюха, то мав би зняти його перед Україною», – додав британський мільярдер, засновник компанії Virgin Group Річард Бренсон.

Метою національно-патріотичного виховання є самоусвідомлення й національна самоідентифікація українців як гідної самодостатньої європейської нації; утвердження любові до Батьківщини, української мови, культури, історії, традицій; збагачення, засвоєння учнівством і міжпоколінна трансмісія національних, патріотичних і абсолютних цінностей; становлення громадянина-

патріота України, готового самовіддано захищати й розбудовувати її як унітарну суверенну незалежну демократичну правову соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку; знати свої конституційні права й обов'язки, цивілізовано обстоювати їх; сприяти єднанню українського народу, громадянському миру й злагоді в суспільстві.

Вченими доведено, що ранній юнацький вік є найсприятливішим для розвитку національної самосвідомості як цілісної духовної якості. Передумовою цього процесу виступають особливості вияву самосвідомості: самопізнання, емоційно ціннісне ставлення до себе. В юнацькому віві відбувається становлення національної ідентичності, формування характеру та світогляду. Тому для формування вищеназаних характеристик на викладачах суспільних дисциплін лежить найбільша відповідальність, оскільки через історичну правду, емоційне подання матеріалу викладач має можливість сформувати національно-патріотичні якості високого гатунку, які б сприяли в подальшому формуванню національної самосвідомості. Яскравим підтвердженням цієї думки є той факт, що студенти нашого коледжу з надзвичайною зацікавленістю відвідують виховні заходи за участю колишніх політв'язнів, учасників російсько-української війни.

Викладачі суспільних дисциплін навчального закладу регулярно проводять виховну та пошуково-дослідницьку роботу зі студентами, що дає можливість поставити навчально-виховний процес на світоглядний ґрунт національної історії та культури. Це є ідеологічна складова національного компоненту у вихованні. А духовна складова забезпечує сприйняття здобувачами освіти морально-етичних українських цінностей, досягнення менталітету, бажань та прагнень народу. Інтелектуально-пізнавальна складова полягає у збагаченні та розширенні знань історичного минулого, його аналіз та критичне осмислення. З традиційних методів, які мають неабиякий виховний потенціал, в освітній діяльності ми застосовуємо бесіди, диспути, лекції, семінари, роботу з книжкою та іншими джерелами знань, а також дослідницькі, пошукові, творчі, ігрові, ситуаційні тощо. Важливо пам'ятати про специфічні виховні (активні методи), які ґрунтуються на діалогізації, демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини, сприяють формуванню критичного системного мислення, ініціативності, творчості.

Оскільки наша головна мета – це виховання історичною правдою ми викладачі доносимо цю правду на прикладах цікавих особистостей. Наше місто багате такими особистостями: Надія Суровцова, Богдан Чорномаз, Ольга Діденко та ін. Надія Суровцова – українська громадська діячка, історик, публіцист, краєзнавець, перекладач, доктор філософії Віденського університету. Проте доля «подарувала їй 30-ти літній стаж» катівень Гулагу за любов до України. Але про її долю і творчість до недавніх часів більше знали за кордоном, ніж у рідній Україні.

За Центральної Ради Н.Суровцова – діловод у Секретаріаті внутрішніх справ, пізніше завідувача загальним відділом Секретаріату (міністерства) закордонних справ. У ці роки опинилась серед державно-політичної еліти України, секретарювала при голові Центральної Ради Михайлові

Грушевському. Під час гетьманату – начальник дипломатичного відділу Міністерства закордонних справ. За Директорії в кінці 1918 року її призначили секретарем інформаційного бюро дипломатичної місії УНР, яку скерували на Паризьку мирну конференцію. До 1925 року навчалась і працювала у Відні. В 1925 році повернулась до СРСР. Працювала істориком, співробітником у системі Головліту, кіноуправлінні, радіотелеграфному агенстві. Але їй не довіряють, за нею стежать, її намагаються використати та шантажувати. 1926 року Харківське ДПУ пропонує стати секретним співробітником. Відмовилась... 1927 року безпідставно заарештована і засуджена до 5 років ув'язнення. Це були роки в одиночці політизолятора Ярославської в'язниці. А далі пішли заслання і в'язниці одні за одними.

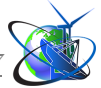
Отже, Надія Віталіївна – жінка найгіршої долі і найвищої мужності. У нашому місті є музей Н.Суровцової, частими відвідувачами якого є студенти нашого коледжу. Найкращим уроком уроком з виховання національної свідомості є життя Надії, її безмежна любов до України, яку не вбили ні табори, ні переслідування, ні знущання. У рамках декомунізації одну з вулиць нашого міста названо її іменем.

Наступна сторіночка про нашого славного земляка, чий життєвий подвиг викликає захоплення і повагу. Це Богдан Данилович Чорномаз. Сторінка з автобіографії: «...в 1972 році, напередодні свого вісілля заарештований за проукраїнську пропаганду і агітацію. Засуджений до трьох років позбавлення волі. Ув'язнення відбував на Уралі в Кучинській тридцять шостій зоні для політв'язнів. Народився Богдан Данилович 9 лютого 1948 року в селі Стегнівка Тернопільської області. До Умані приїхав у 1966 році. Познайомився молодими письменниками-літстудійцями, через них - з колишнім членом Центральної Ради Надією Суровцовою. Увійшов в групу уманської молоді, яка згуртувалася навколо ідеї Незалежності України і була підтримувана Надією Віталіївною. Як лідера цієї групи його заарештували в 1972 році, оскільки сповідування ідеї Незалежності України в радянські часи вважалося злочином і розцінювалося як націоналізм і антирадянська пропаганда та агітація.

Ув'язнення провів у так званій зоні смерті-таборі суворого режиму для політв'язнів. У пермських таборах спілкувався з Євгеном Сверстюком, Левком Лук'яненком, Олексом Різниківим, Олесем Сергієнком, але особливо дружив Грицем Гірчаком –повстанцем, художником і музикантом. Це був табір, у якому знищили Василя Стуса і Юрія Литвина. Після відбуття ув'язнення 15 років працював у районній котельні машиністом.

Після відбуття ув'язнення п'ятнадцять років працював в районній котельні машиністом. Працюючи в котельні, вивчив дві іноземні мови, щоб мати можливість прочитати правдиву історію рідної України, хоча б чужою мовою.

Реабілітовано Богдана Даниловича у 1991 році з правом на продовження навчання. З розвалом СРСР активно включився в політичне життя України. Брав участь в організації перших Гельсінських груп, член оргкомітету проведення першого з'їзду Руху, перший голова Уманського крайового Руху. Після виникнення Черкаської обласної організації Народного Руху України був обраний її головою.

У 1996 році закінчив історичний факультет Львівського національного університету ім. Івана Франка. У віці 57 років став викладачем Уманського педагогічного університету. У 2005 році захистив дисертацію на вчений ступінь кандидата історичних наук. Богдан Данилович- автор 10 ґрунтовних монографій з історії України та уманщини та понад п'яти десятків унікальних наукових статей. А ще кілька монографій залишились недописаними. Був ініціатором питання про будівництво в Умані пам'ятника Іван Гонта і Максим Залізник. Був депутатом Уманської міської ради, де займався перейменуванням вулиць(голова комісії).

Громада нашого міста вирішила присвоїти Богдану Даниловичу звання Почесний громадянин міста. Він належить до тієї категорії людей, які своїм життям пишуть історію, творять її відтворюють на папері. В житті це дуже порядна, врівноважена та інтелігентна людина, безкомпромісна і рішуча, коли треба відстояти правду. Уманці можуть гордитися своїм відважним земляком. На превеликий жаль його вже немає серед нас, але теплі спогади про цю унікальну людину будуть жити вічно в серцях усіх тих, хто був з ним знайомий.

Молодому поколінню треба розуміти, що національна свідомість, відколи існує наш народ, була притаманна українській нації і, як результат, ми в подарунок від наших славних пращурів маємо незалежну державу. Україна заплатила і продовжує платити високу ціну за право бути вільною. Тому сучасні українці повинні пам'ятати імена тих, хто ціною власного життя, здоров'я, благополуччя здобував і здобуває прийдешнім поколінням найцінніше- довгоочікувану свободу.

Висновки. Почуття відповідальності за сучасне і майбутнє держави повинне стати для нас реальним виявом громадянського обов'язку. А молодь має збагнути величні і героїчні етапи в історії Батьківщини. На даному етапі, коли історична правда є доступною для всіх, надзвичайно важливо донести цю правду до свідомості молоді і посіяти в серцях підростаючого покоління любов та повагу до своєї нації, держави, гордість за її героїчне минуле та подвиг сучасних захисників України.

Література:

1. Бондаренко Н.В., Косячук С.В. Національно- патріотичне виховання в контексті сучасних виклилів. Київ: Фенікс, 2022. 64с.
2. Довідник з історії України / За ред. І. З.Підкови і Р.М. Шуста,- К.: «Генеза», 2002.
- 3.Історія України та її державності: Навч. Посібник,- Львів: Видавництво «БеСкид Біт», 2005,-368 с.
4. Провідники духовності в Україні: Довідник / За ред. І.Ф. Кураса,- К.: школа 2003,-783 с.
5. Сторінки історії України: XX століття: Посібник для вчителя / За ред. С.В. Кульчицького; Упоряд.: В.П. Шевчук, А.А. Чуб, Н.А. Дегтярьова,- К.: Освіта, 1992-336 с.
6. Україна на шляху до Європи / Упоряд.: В.І. Шкляр, А.В. Юричко,- К.: Етнос, 2006-496 с.

7. Чорномаз Б.Д. Діяльність національного патріотичного підпілля на Уманщині у 1941–1945 роках: Монографія, Уманське видавничо-поліграфічне підприємство, 2002.

Literature:

1. Bondarenko N.V., Kosyachuk S.V. National-patriotic education in the context of modern challenges. Kyiv: Phoenix, 2022. 64p.
2. Handbook on the history of Ukraine / Ed. I. Z. Pidkovy and R.M. Shusta, K.: "Genesis", 2002
3. History of Ukraine and its statehood: Education. Posibnyk, Lviv: "BeSkyd Bit" Publishing House, 2005, 368 p.
4. Guides of spirituality in Ukraine: Handbook/ Ed. I.F. Kurasa, K.: school 2003, 783 p.
5. Pages of the history of Ukraine: 20th century: Teacher's guide / Ed. S.V. Kulchytskyi; Edited by: V.P. Shevchuk, A.A. Chub, N.A. Degtyareva, K.: Education, 1992.336 p.
6. Ukraine on the way to Europe / Edited by: V.I. Shklyar, A.V. Yurichko, K.: Etnos, 2006, 496 p.
7. Chornomaz B.D. Activities of the national patriotic underground in the Uman region in 1941-1945: Monograph, Uman publishing and printing enterprise, 2002.

Abstract. *The article raises the issue of national-patriotic education of youth. The condition for patriotic education of the younger generation should be the elimination of double standards in the formation of personality and education of students' national self-awareness.*

Key words: *national self-awareness, students.*

УДК 378.14:364

**ANIMATION ACTIVITY AS SOCIAL AND PEDAGOGICAL
THE PROBLEM OF VOLUNTEER WORK****АНІМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА
ПРОБЛЕМА ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ****Fedorov M. / Федоров М.В.***teacher / викладач*

ORCID ID: 0009-0006-0475-803X

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті здійснено аналіз наукового доробку дослідників щодо поняття «анімація». Зроблено узагальнення про те, що анімація осмислюється в контексті певної функції діяльності волонтера (дозвілєвої, організаторської, попереджувально-профілактичної, корекційно-реабілітаційної, соціально-терапевтичної). Підкреслено, що анімаційна діяльність виконує системоутворювальну роль у роботі сучасного волонтера-аніматора.

Ключові слова: анімаційна діяльність, волонтер-аніматор.

Вступ.

У сучасних умовах, коли людство здебільшого дійшло згоди у визнанні пріоритетним положення про те, що здобутки в будь-якій сфері життєдіяльності варто оцінювати з позиції людиноцентризму, а відтак – актуалізації твердження про «людину як міру всіх речей», особливої гостроти набуває діяльність соціального педагога – фахівця, який за професійним призначенням безпосередньо реалізує ідею всебічного розвитку особистості у соціальному середовищі. Об'єктом саме його професійної діяльності виступають діти та молодь – майбутнє кожної держави, які потребують кваліфікованої допомоги у процесі соціалізації. Відносно вітчизняної соціально-педагогічної сфери, цей фахівець представляє порівняно нову професію, що й зумовлює чисельну кількість проблем, пов'язаних із особистісно-професійним становленням соціального педагога. З-поміж них особливо актуальною і вагомою є насамперед професійна підготовка соціального педагога до анімаційної діяльності.

Основний текст.

В сучасній педагогічній науці вже склалися деякі наукові підходи щодо тлумачення сутності таких феноменів, як «анімація» й «анімаційна діяльність». Проте в основному сучасні теоретики і практики єдині у визнанні її інноваційним напрямом соціально-педагогічної практики. Зауважимо, що сам зміст анімаційної діяльності, своєрідність засобів і методів, які використовуються соціальним педагогом під час реалізації анімаційного напрямку в професійному втручанні, і особливо – соціальне анімаційне проектування як різновид соціальної інженерії, що займає ключову позицію в роботі аніматора, і виступають центральною ланкою інноваційної діяльності.

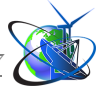

Аналіз спеціальної наукової літератури засвідчує, що основні методологічні засади анімації як інноваційного напрямку соціально-педагогічної діяльності базуються на таких принципах:

- ❖ діяльнісний, за яким діяльність, активна участь, творчість виступають як мета, засіб і результат; у межах цього підходу ключового значення набуває теорія діяльності й активності особистості (В. Ананьєв, Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн та ін.);
- ❖ виховання в колективі й через колектив, у контексті якого простежується перевага колективних форм у просоціальній діяльності, соціалізація в колективі й через колектив (принципи педагогіки А. Макаренка); зокрема, за П. Наторпом, людина стає людиною лише завдяки спільноті людей, в яку вона органічно включена; за Л. Сайкіною, «саме в колективі відбувається формування міжособистісних відносин як напрямку діяльності з формування ставлень людини до світу в цілому»; дослідник С. Тетерський зауважує, що «значний внесок у соціальний розвиток роблять різні творчі групи і громадські об'єднання, до яких входять люди відповідно до свого розвитку та інтересів» [2];
- ❖ принцип суб'єктності: «важливіша від усіх якостей людини – бути суб'єктом, тобто творцем власної історії, свого життєвого шляху; це означає ініціювати і здійснювати практичну діяльність, спілкування, поведінку, пізнання та інші види специфічно людської активності (творчої, моральної, вільної), досягати необхідних результатів» (за О. Брушлинським); суб'єктність як прояв активності виявляється у перетворенні світу; від соціальної ініціативності до особистісної самостійності один крок;
- ❖ принцип самоактивізації та самодопомоги, що забезпечує активізацію внутрішнього потенціалу й внутрішніх резервів особистості для самореалізації і самодопомоги, тобто визнання такого положення: «клієнт» – не споживач соціально-педагогічних послуг, не об'єкт соціально-педагогічної діяльності, а активний агент власної соціалізації; осмислення процесу як необхідного елементу соціально-педагогічної роботи (за О. Гавриліним) є «формування соціальних дій, умінь і навичок; дитина при цьому набуває прийомів самодопомоги» [1].

Аніматор – це професіонал, метою діяльності якого є розвиток особистості або групи через запровадження творчої активної діяльності. Аніматор «вдихає» життя і сенс у групу осіб, об'єднаних за географічно-територіальним чинником, спільними інтересами, схожими проблемами, належністю до спільної вікової категорії тощо. Використовуючи можливості й здібності кожного, він намагається сприяти колективному розвитку і з цією метою мобілізує і особистісні, і колективні життєтворчі ресурси.

Аналіз наукового доробку дослідників проблем особистості аніматора засвідчує можливість розрізняти два напрями діяльності аніматора: перший здебільшого має загальний характер, а другий – спеціалізований і технічний. До першого відносяться: відповідальні працівники профспілок, асоціацій, рухів;

працівники суспільно-виховних закладів, а до другого – вихователі дитячих таборів, тренери спортивних клубів, керівники технічних клубів та ін. Вивчення й узагальнення практики роботи аніматорів свідчить про те, що анімація широко розповсюджена в роботі з молоддю – в різних дитячих та юнацьких об'єднаннях, молодіжних клубах, дозвілєвих закладах. З огляду на змістову своєрідність анімація досягла особливого розвитку в соціокультурних центрах, де відбувається анімаційна діяльність як у сфері культурного дозвілля, так і в освітньо-професійній галузі для всіх верств населення незалежно від віку. На думку деяких науковців, є всі підстави вважати новою формою такої діяльності роботу фахівців-аніматорів у житлових секторах-кварталах, основною метою якої є створення сприятливих умов для активно-позитивної життєдіяльності та взаємодії людей у певному територіальному й культурному просторі. Актуальною є анімаційна діяльність у сфері туризму, готельного бізнесу, спорту, медицини [2].

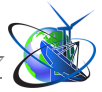
Узагальнюючи викладене вище, відзначимо, що важливим аспектом діяльності педагога-аніматора є соціальна робота з дітьми та молоддю, хоча останнім часом домінує судження дослідників про те, щоб вважати об'єктами анімаційної роботи обштинні об'єднання, лікарні та госпіталі, пенітенціарні заклади, військові підрозділи, підприємства тощо. На основі досвіду соціальної роботи на підприємстві, який активно вивчається нині вітчизняними дослідниками (В. Васильєв, Н. Кривоконь, Л. Міхненко та ін.), цілком очевидним стає розуміння професійного призначення соціального педагога-аніматора як фахівця, котрий відповідає за соціальне здоров'я колективу, підвищує позитивну соціальну активність працівників і реалізує специфічні функції в професійній діяльності [2].

Висновки.

Таким чином, здійснений аналіз наукового доробку дослідників щодо ключового для нашої роботи поняття «анімація» дає підстави зробити узагальнення про те, що, по-перше, навіть на рівні довідкової літератури поки не склалось єдиного тлумачення означеного феномена; по-друге, анімація здебільшого осмислюється в контексті певної функції діяльності сучасного соціального педагога (дозвілєвої, організаторської, попереджувально-профілактичної, корекційно-реабілітаційної, соціально-терапевтичної). Відтак можна припустити, що анімаційна діяльність виконує системоутворювальну роль у роботі сучасного соціального педагога-аніматора.

Література:

1. Haluzinska M.I, Fedorov M.V. Conference proceedings INTERNATIONAL SCIENTIFIC INTEGRATION 2021. "THE INFLUENCE OF EDUCATIONAL INNOVATION ON THE CREATIVE DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS» USA, OCTOBER 18-19 (10 hours).
2. Лесіна Т. М. Проектування як фактор стимулювання діяльності майбутнього фахівця-аніматора / Т. М. Лесіна // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / [ред. кол.: Т. І. Сущенко та ін.]. – Київ – Запоріжжя, 2006. – Вип. 37. – С. 368–372.

Literature:

1. Haluzinska M.I, Fedorov M.V. Conference proceedings INTERNATIONAL SCIENTIFIC INTEGRATION 2021. "THE INFLUENCE OF EDUCATIONAL INNOVATION ON THE CREATIVE DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS" USA, OCTOBER 18-19 (10 hours).

2. Lesina T. M. Designing as a factor in stimulating the activities of the future specialist- animator / T. M. Lesina // Pedagogy and psychology of creative personality formation: problems and searches: coll. of science pr. / [ed. coll.: T. I. Sushchenko and others]. – Kyiv – Zaporizhzhia, 2006. – Issue 37. – pp. 368–372.

Abstract. *In the article, an analysis of the research work of researchers regarding the concept of "animation" was carried out. A generalization is made that the animation is understood in the context of a certain function of the volunteer's activity (leisure, organizational, preventive-preventive, correctional-rehabilitation, social-therapeutic). It is emphasized that animation activity plays a system-forming role in the work of a modern volunteer animator.*

Keywords: *animation activity, volunteer animator.*

УДК 37.091.3

FORMATION OF PROFESSIONAL SKILLS OF PERSONALLY-ORIENTED COMMUNICATION IN FUTURE TEACHERS**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ****Kharchenko I. / Харченко І.М.***teacher / викладач***Chernenko L. / Черненко Л.П.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. *Спілкування – основа, невід’ємний елемент праці педагога. Визначено вимоги до комунікативної компетентності педагога, Готовність до професійного педагогічного спілкування здійснюється за допомогою педагогічних умов розвитку засад особистісно-орієнтованого спілкування майбутніх вчителів.*

Ключові слова: *особистісно-орієнтоване навчання.*

Вступ.

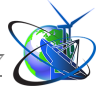
Соціально-економічні зміни, реформування системи освіти на гуманістичних та демократичних засадах, перехід із предметного на особистісно-орієнтоване навчання створюють умови для саморозвитку, самореалізації особистості в навчальному процесі, результативність якого неможлива без детального аналізу процесу професійної підготовки майбутніх учителів і пошуку шляхів її подальшого вдосконалення.

Основні вимоги до підготовки вчителів знайшли відображення в законах України про розвиток освіти. Так, у Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття) зазначається, що вища освіта спрямована на забезпечення фундаментальної підготовки фахівців, на формування інтелектуального потенціалу нації та всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства. Вона має стати могутнім чинником розвитку духовної культури українського народу [1].

Основний текст.

Педагогічна діяльність за своєю суттю є спільна діяльність, більш того, діяльність, яка будується за законами спілкування. Спілкування – основа, невід’ємний елемент праці педагога. Все це ставить високі вимоги до комунікативної компетентності педагога, його готовності до професійного педагогічного спілкування.

Спілкування – одна із фундаментальних форм виявлення принципової єдності людства та людського способу буття. Водночас це і фундаментальна форма становлення та виявлення людської особистості. Врешті, лише у спілкуванні – прямому чи опосередкованому – може відбутися найважливіше та найзаповітніше для людської особистості: досягнута єдність сутності та існування, за якої людина зможе в своїх діях відчувати власну повноту та

автентичність, а в своїх самоусвідомленнях приймати свої дії та вчинки як внутрішньо виправдані, важливі, необхідні.

Якщо спілкування розглядається як діяльність, то виокремлюють такі його функції: організація спільної діяльності; пізнання людьми один одного; формування та розвиток міжособистісних взаємин. Використання цієї класифікації допомагає зрозуміти, що особливості психологічної природи спілкування безпосередньо впливають на його перебіг та формування його культури. Всі функції спілкування спостерігаються у житті й виявляються, як правило, в єдності, доповнюючи одна одну.

В основі спілкування завжди лежать визначені мотиви: потреби, інтереси, суспільний обов'язок, звички, мета, які можуть бути як індивідуально, так і соціально значущими. У професійному спілкуванні педагога мотиви завжди є соціально значущими. Специфічним для професійного спілкування є те, що викладач керується бажанням, намірами, спрямуваннями, які передбачає його професійний обов'язок. Іншим важливим аспектом професійної культури викладача є використання ним різноманітних і динамічних міжособистісних зв'язків для створення умов розвитку здібностей студента у колективі. І тут переважає особисте вміння викладача будувати свої взаємини з колективом як єдиним цілим, шукати і знаходити основні моменти для гармонізації індивідуальних і колективних інтересів.

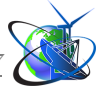
У наш час пріоритетна увага у реформуванні вищої освіти в Україні надається підготовці нової генерації педагогічних кадрів, що здатна трансформувати в собі нову освітньо-світоглядну парадигму гуманістичного розвитку особистості вихованця. А такий перехід до нового особистісно-орієнтовного типу освіти неможливий без суттєвого підвищення рівня педагогічного спілкування студентів, які в майбутньому будуть педагогами. У зв'язку з цим особливо гостро постає проблема формування основ педагогічного, особистісно-орієнтованого спілкування майбутніх педагогів.

Протягом останніх років у вітчизняній науці з'явилася чимало праць, присвячених проблемі підготовки педагогів (Л. Білик, В. Грехньов, Т. Каткова та ін.). Необхідність взаємодії учасників спілкування розглядають Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтьєв та ін.

Широкого обговорення проблема спілкування набула в працях вчених з етики (Є. Бабосов, А. Заостровцев, І. Кон, В. Мовчан, В. Малахов), які розглядають спілкування як «основу, з якої виростає моральність».

Науковці (Н. Кузьміна, І. Бех, Д. Петровська, Л. Савенкова, В. Щербань) виділяють особистісно-орієнтоване спілкування, підтверджують його значення для функціонування педагогічної системи [2].

Д. Петровська виділяє у структурі комунікативної компетентності педагога ряд особливостей: компетентність у спілкуванні як за суб'єкт-об'єктною, так і за суб'єкт-суб'єктною схемами. Компетентність у спілкуванні за суб'єкт-об'єктною схемою полягає у вирішенні передусім репродуктивних завдань, вона охоплює зовнішній поведінковий рівень спілкування, знаходить вираження у орієнтації особистості на використання монологічних стратегій взаємодії з людьми. В орієнтації особистості на застосування діалогічних

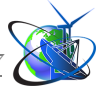
стратегій взаємодії з партнерами проявляється її компетентність у спілкуванні за суб'єкт-суб'єктною схемою у вирішенні продуктивних завдань, компетентність, яка охоплює також і глибинний, особистісний рівень.

Особистісно-орієнтоване спілкування – система соціально-психологічної взаємодії між учителем та учнем, спрямована на створення оптимальних соціально-психологічних умов для обопільної діяльності. Для цього педагогові потрібно уміти: оперативно і правильно орієнтуватися в постійно змінюваних умовах спілкування, знаходити відповідні комунікативні засоби, які відповідали б його індивідуальності, обставинам спілкування та індивідуальним особливостям учня, постійно відчувати і підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні. Особистісно-орієнтоване спілкування як професійно-етичний феномен вимагає від учителя спеціальної підготовки не лише щодо технології взаємодії, а й морального досвіду, педагогічної мудрості в організації взаємин з учнями, батьками, колегами у різних сферах навчально-виховного процесу. За своїм змістом і сферою функціонування воно може бути професійним і непрофесійним. Професійне особистісно-орієнтоване спілкування є комунікативною взаємодією педагога з учнем, батьками, колегами, спрямованою на встановлення сприятливого психологічного клімату, психологічну оптимізацію діяльності, стосунків. Воно забезпечує передання через учителя учням людської культури, допомагає у засвоєнні знань, сприяє формуванню ціннісних орієнтацій під час обміну думками. На противагу йому непрофесійне спілкування породжує страх, невпевненість, спричинює зниження працездатності, порушення динаміки мовлення, небажання думати і діяти самостійно, відчуженість, стійке негативне ставлення до вчителя, навчання. Почуття пригніченості від вивчення певного предмета (а нерідко від спілкування з учителем) у деяких учнів триває впродовж багатьох років. Професійне особистісно-орієнтоване спілкування передбачає високу його культуру, яка засвідчує вміння педагога реалізовувати свої можливості у спілкуванні з іншими людьми, здатність сприймати, розуміти, засвоювати, передавати зміст думок, почуттів, прагнень у процесі навчання і виховання. Особистісно-орієнтоване спілкування є явищем поліфункціональним, яке забезпечує обмін інформацією, співпереживання, пізнання особистості, самоутвердження, продуктивну організацію взаємодії.

Головними ознаками особистісно-орієнтованого спілкування на суб'єкт-суб'єктному рівні є: особистісна орієнтація співрозмовників (здатність бачити і розуміти співрозмовника), рівність психологічних позицій співрозмовників (недопустиме домінування педагога у спілкуванні, він повинен визнавати право учня на власну думку, позицію), проникнення у світ почуттів і переживань, готовність прийняти точку зору співрозмовника (спілкування за законами взаємної довіри, коли партнери вслухаються, розділяють почуття одне одного, співпереживають, має особливий педагогічний ефект), нестандартні прийоми спілкування (відхід від суто рольової позиції вчителя).

Висновки.

До педагогічних умов розвитку засад особистісно-орієнтованого спілкування майбутніх вчителів, на наш погляд, належать:

- ✓ визначення та засвоєння обсягу теоретичних знань і практичних умінь майбутнього вчителя у сфері особистісно-орієнтованого спілкування;
- ✓ забезпечення усвідомлення завдань та вимог майбутньої професії щодо розвитку засад спілкування;
- ✓ залучення майбутніх вчителів до активної комунікативної діяльності з метою розвитку засад особистісно-орієнтованого спілкування.

Література:

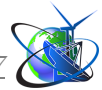
1. Кутієнко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутієнко. – К. : Центр. навч. літ-ри, 2005. – 128 с.
2. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. 2002. № 33.
3. Педагогічна культура вчителя: навч. посіб./П. Щербань, С. Шейко, М. Щербань та ін. К.: Вища шк., 2010. 167 с.

Literature:

1. Kutienko V. P. Age and pedagogical psychology (course of lectures): teaching. manual / V. P. Kutienko. - K.: Center. education lit-ry, 2005. – 128 p.
2. National doctrine of education development // Education of Ukraine. 2002. No. 33.
3. Pedagogical culture of the teacher: teaching. manual/P. Shcherban, S. Sheiko, M. Shcherban and others. K.: Vyshcha Shk., 2010. 167 p.

Abstract. *Communication is the basis, an integral element of a teacher's work. The requirements for the communicative competence of the teacher are defined. The readiness for professional pedagogical communication is carried out with the help of pedagogical conditions for the development of the basics of personal-oriented communication of future teachers.*

Keywords: *personal-oriented training.*

УДК 159.9:316.6

EDUCATION OF TOLERANCE IN FUTURE SOCIAL WORKERS**ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ****Khomenko L. / Хоменко Л.В.***Ph.D., associate professor /к.пед.н., доцент***Sydorchuk L.P. / Сидорчук Л.П.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті показана необхідність формування у майбутніх соціальних працівників здібності бути толерантними. Толерантність стала однією з моральних основ світового суспільства, а також умовою підвищення якості освіти. Тому необхідно активізувати процес пошуку ефективних механізмів виховання майбутніх соціальних працівників в дусі толерантності.

Ключові слова: толерантність, майбутні соціальні працівники

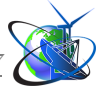
Вступ.

Загально прийнято, що людству не вистачає толерантності, а простіше кажучи взаємоповаги, доброзичливого і терплячого відношення один до одного. Толерантність – це умова неформального функціонування громадянського суспільства і умова виживання людства. В зв'язку з цим виникає необхідність формування у молодого покоління здібності бути толерантними. Тема толерантності не є відкриттям сучасності, це результат накопичення людського досвіду спільного існування на Землі великої кількості народів, країн, культур і цивілізацій. Толерантність стала однією з моральних основ світового суспільства, а також умовою підвищення якості освіти. Тому необхідно активізувати процес пошуку ефективних механізмів виховання в дусі толерантності.

Основний текст.

Толерантність – це терпимість до чужих думок, вірувань, поведінки. Це повага або визнання рівності інших, відмова від домінування чи насильства. Інакше кажучи, постійні, цілеспрямовані зусилля для створення такого інформаційного поля, яке б культивувало в людині і суспільстві настанову на самообмеження, злагоду та співробітництво, на емоційну мобілізацію на злагоду культур. Це також визнання легітимності законних інтересів іншого, що не розходяться з мораллю, і відвертість по відношенню до його досвіду, готовність до діалогу і до розширення власного досвіду у цьому випадку[1].

Проблема толерантності ґрунтовно досліджується вітчизняними та російськими вченими і педагогами, а саме: перехід від авторитарної педагогіки до педагогіки співробітництва і толерантності (О. Безносьок і В. Калошина); феномен толерантності в системі міжетнічних відносин (С. Бондирева); місце толерантності у системі ціннісно-цілових пріоритетів освіти (Б. Гершунський); шляхи виховання толерантної особистості в полікультурному суспільстві

(О. Грива); толерантність у контексті педагогічної культури викладача ВНЗ (А. Коржуєва, Н. Кудзієва та В. Попкова); поширення толерантності у поліетнічному суспільстві (І. Кресіна, О. Майборода, Т. Пилипенко, М. Товта, Р. Чілачава); проблема толерантності в християнській етиці (В. Пісоцький); толерантність у ракурсі соціальної цінності у молодіжній свідомості (О. Швачко).

Для виховання толерантності необхідні люди, готові повести за собою власним прикладом. Про те, що суспільству необхідні зразки для наслідування, які будуть стимулювати не тільки думки, а й дії, вчинки, пише Ю. А. Шрейдер: «Без людських зразків вищої моральності не виникає елементарне просвітництво, а зберігаються підвалини піддаються розмивання часом... Точно так само мораль не може зберегтися в суспільстві, де відсутні абсолютні моральні орієнтири і подвижники, готові йти на жертву заради проходження цим орієнтирам. У такому суспільстві і елементарна порядність стає рідкісним явищем» [2].

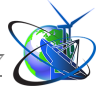
Прояви нетерпимості або інтолерантності сучасні західні мислителі вбачають, насамперед, у нерівності, яке «базується на винятковій цінності власних думок, що протиставляються тому, що інша людина може думати, вірити, робити» [3].

Толерантність передбачає прийняття іншого таким, яким він є. І подібно до того, як психолог, не ідентифікуючи з клієнтом, приймає його і слід за ним, толерантність передбачає такий же уявний рух до розуміння. При цьому зовсім не відмовляючись від власної позиції, але і не нав'язуючи її партнеру. Зразковим є визначення толерантності С. Мендаса як «навмисного допущення або утримання від перешкоджання діям, розглянутим ... навіть як помилкові з моральної точки зору» [3].

Сьогодні, ймовірно, необхідно подумати про формування нової культури відносин у нашому суспільстві, побудованої на певних принципах толерантності.

Вихідні принципи толерантності. До цих принципів слід, насамперед, віднести:

- Відмова від насильства як неприйнятної засобу залучення людини до якої-небудь ідеї;
- Добровільність вибору, акцент на щирості його переконань, «свобода совісті». Подібно до того як у християнстві «проповідь і приклад» є способами звернення в свою віру, ідея толерантності може стати своєрідним орієнтиром, свого роду прапором руху, об'єднуючим однодумців. При цьому не слід засуджувати чи звинувачувати тих, хто ще не «просвічений»;
- Вміння примусити себе, не примушуючи інших. Страх і примус ззовні не сприяють в цілому стриманості і терпимості, хоча в якості виховного фактора в певний момент дисциплінують людей, при цьому формуючи певні звичаї;
- Підпорядкування законам, традиціям і звичаям, не порушуючи їх і задовольняючи суспільні потреби. Підпорядкування законам, а не волі

володаря чи більшості видається важливим фактором розвитку і руху в потрібному напрямку;

- Прийняття іншого, який може відрізнятися по різним ознакам – національним, расовим, культурним, релігійним і т.д. І як свідчить ще Біблія, «як бажаєте, щоб вам люди чинили, так само чиніть і ви з ними». Толерантність кожного сприяє рівновазі і цілісності суспільства, розкриття всієї повноти його частин і досягненню «золотої середини» на основі золотого правила моральності.

Важливим завдання вищої школи є підготовка кадрів, орієнтованих на викладання в дусі толерантності. Для цього необхідно розширювати «науковий рух», в який добровільно на ґрунті зацікавленості в позитивному розвитку будуть включені однодумці, які підтримують цей рух, – викладачі, аспіранти, студенти. Програми в галузі освіти повинні сприяти покращенню взаєморозуміння, зміцненню терпимості у відносинах як між окремими людьми, так і між різними групами (віковими, етнічними, соціальними, культурними, релігійними). З цією метою важливо ввести в програму відповідних курсів вузівських дисциплін (соціальної психології і педагогіки, психології особистості, акмеології і конфліктології, етнопсихології та етнопедагогіки, культурології та релігієзнавства, ну і, звичайно ж, психодіагностики) відповідні аспекти розгляду толерантності.

Виховання як процес взаємодії, а не впливу пов'язаний з толерантністю – з терпінням і терпимістю, що дають поживу для роздумів і розвитку. Це навчання таким способам поведінки і реагування, які не завдають шкоди іншому, які враховують цього іншого.

Результативність навчання у вищій школі в значній мірі обумовлена діяльністю педагогів і залежить від педагогічних здібностей, в тому числі до сприйняття інновацій вузівського навчання, до яких належить виховання толерантної поведінки студентів. Особливість педагогічної діяльності викладача вузу проявляється в умінні виявити педагогічні факти, ситуації, явища, проникнути в їх природу, в сутність, створити моделі таких фактів і ситуацій, проектувати або прогнозувати можливі результати в їх прояві або протіканні і розуміти свою роль в цьому процесі.

Виховання толерантності тісно пов'язане з проблемою морального становлення особистості студента, формуванням духовних і моральних якостей. У сучасному освітньому просторі домінує гуманізація як науковий напрямок і як освітня парадигма. Гуманізація освіти передбачає спрямованість навчального процесу на розвиток особистості, на формування у неї механізмів самовиховання і самонавчання через задоволення її базових потреб. Відповідно, в якості одного з найважливіших способів вдосконалення навчально-виховного процесу у вищій школі буде виступати його індивідуалізація, що припускає психологічно комфортні міжособистісні відносини в навчальному процесі, реалізацію творчого потенціалу студентів.

Викладач формує світогляд студентів, тобто розвиває його рефлексію, усвідомлення себе носієм суспільних цінностей, суб'єктом діяльності і корисною особистістю. Отже, викладачу необхідно посилювати діалогічність

навчання, створювати умови можливості відстоювати свою думку, погляди і життєві позиції в навчально-виховній роботі зі студентами. Саме в цьому віці найбільш доцільно виховувати в особистості компоненти толерантності, такі як активність, усвідомленість, повагу, прийняття значущого іншого, самовладання.

Дослідження толерантності актуально в контексті стратегічного завдання виховання майбутнього фахівця у вищій школі. У вивченні і формуванні толерантності можна сформулювати наступні положення: толерантність як педагогічний феномен володіє складною структурою; толерантність може бути позначена в якості мети виховання, як в загальнокультурній, так і в професійній сферах; толерантність особистості проявляється у формах поведінки (відкритість, солідарність, увагу до оточуючих, готовність вислухати точку зору іншого, терпимість, прийняття «інакшості», усвідомлення множинності істини); провідним засобом виховання толерантності є педагогічна ситуація взаємодії, що включає різноманіття поглядів учасників і вимагає від них здатності до підтримки один одного, суб'єкт-суб'єктним ставленням і ін.

Сьогодні виховання толерантної культури має пронизувати діяльність усіх соціальних інструментів і в першу чергу тих, які мають безпосередній вплив на формування особистості майбутнього фахівця.

У сучасному студентському середовищі можуть і повинні бути сформовані гуманістичні цінності і реальна готовність до моральної поведінки. Таким чином, виховний процес необхідно спрямувати на формування у майбутніх фахівців етнокультурної компетентності. Отже, треба визнавати принцип плюралізму, мати знання про інші народи і культури, розуміти їх своєрідність. Подібна компетентність досягається за допомогою умінь і навичок поведінки, які сприяють ефективному міжнаціональному і міжконфесійному взаємопорозумінню та взаємодії.

Висновки.

Сучасний студент повинен правильно сприймати єдність людства, взаємозв'язок і взаємозалежність всіх і кожного на планеті, поважати права, звичаї, погляди і традиції інших людей, знайти своє місце в життєдіяльності суспільства, не завдаючи шкоди і не ущемляючи прав інших людей. Ці закономірності визначають виховну роботу з вироблення толерантних відносин у студентському середовищі. Нестабільний початок XXI століття загострив соціальні проблеми, в числі яких опинився людський фактор. Перш за все, мова йде про гуманістичну мораль, піднімає людину праці і виключає посягання на його гідність. Провідним чинником гуманістичної моралі є толерантність, толерантне ставлення до різних етносів і конфесій, традицій і ідеалів. Звідси випливає необхідність опори на соціопсихологопедагогічний підхід до виховання толерантної культури студентів в системі педагогічної освіти.

Література:

1. Haluzinska M.I Monograph..INNOVATIVE APPRQACHES TO PERSONAL DEVELOPMENT AND HEALTH IMPROVEMENT Book 4. Part 10.2021. Karlsruhe, Germany.

2. Крамська З.М., Галузінська М.І. Педагогічна майстерність викладача вищої школи. Умань: Видавець Сочинський М.М., 2021. 238 с.

3. Mendus S. Toleration / S. Mendus // Encyclopedia of Ethics. New-York; London, 1992. P. 1251.

Literature:

1. Haluzinska M.I Monograph..INNOVATIVE APPRQACHES TO PERSONAL DEVELOPMENT AND HEALTH IMPROVEMENT Book 4. Part 10.2021. Karlsruhe, Germany.

2. Kramska Z.M., Galuzinska M.I. Pedagogical skill of a teacher of a higher school. Uman: M.M. Sochinsky Publisher, 2021. 238 p.

3. Mendus S. Toleration / S. Mendus // Encyclopedia of Ethics. New York; London, 1992. P. 1251.

Abstract. *The article shows the need to develop the ability to be tolerant in future social workers. Tolerance has become one of the moral foundations of world society, as well as a condition for improving the quality of education. Therefore, it is necessary to intensify the process of finding effective mechanisms for educating future social workers in the spirit of tolerance.*

Key words: *tolerance, future social workers*

УДК378:371.134

FORMATION OF COGNITIVE AND INTELLECTUAL COMPETENCE AS A FACTOR OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHER**ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ****Cherevko L. / Черевко Л.В.***teacher / викладач***Cherevko O. / Черевко О.Д.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті з'ясовано сутність поняття пізнавально-інтелектуальна компетентність як важливого чинника професійної компетентності майбутнього вчителя. Визначено структурні компоненти компетентності майбутнього вчителя. Виділено основні якості викладача, що характеризують його компетентність.

Ключові слова: пізнавально-інтелектуальна компетентність, студент.

Вступ.

Останнім часом в українській педагогіці робиться багато спроб знайти найоптимальніший шлях для реалізації нових освітніх завдань. При означеній орієнтації неможливо залишити без перегляду і діяльність майбутнього вчителя як безпосереднього учасника освітнього процесу, а також організаційно-методичних умов цієї діяльності, що впливають на підвищення професійної компетентності студентів.

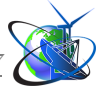
Уявлення про компетентність як важливу особистісно-професійну якість педагога сформувалися на початку 90-х років ХХ ст. За результатами науково-педагогічних досліджень Ю. Ємельянова, Є. Кузьміна, Н. Кузьміної та ін. вводиться поняття «професійно-педагогічна компетентність», визначаються найбільш важливі її складові в процесі діяльності: спілкування, діяльність, пізнавальна активність, аутопсихологічні здібності.

Проблема підвищення професійної компетентності педагогічних кадрів розглядається в різних аспектах у працях Ю. Бабанського, С. Батищева, В. Бондаря, О. Владиславлева, Ю. Гільбуха, С. Гончаренка, М. Дробнохода, С. Єлканова, В. Лозової, М. Скаткіна та ін.

Мета статті полягає у з'ясуванні сутності поняття пізнавально-інтелектуальна компетентність як важливого чинника професійної компетентності.

Аналіз професійної компетентності майбутнього педагога проведено О. Августимовою, С. Демченко, А. Конохом, В. Косаревим, А. Крючатовим, Н. Лобановою, М. Лук'яновою.

Спираючись на результати дослідження цієї проблеми дослідники визначають *структурні компоненти компетентності*:

- професійно-змістовний компонент передбачає сформованість у педагога теоретичних знань, необхідних для забезпечення усвідомленого вибору ним змісту та шляхів організації власної професійної діяльності, спрямованої на навчання та виховання учнів;
- професійно-діяльнісний компонент включає комплекс фахових знань, практичних умінь і навичок, якими педагог оволодів протягом навчання, які вважаються найбільш ефективними для організації освітнього процесу;
- професійно-особистісний компонент містить професійно-особистісні якості педагога, які визначають його професійну позицію та спрямованість як соціальної особистості, індивіда і суб'єкта діяльності.

Проведений аналіз терміну «компетентність» за сучасними словниками та врахування сучасних вимог до підготовки фахівців, дозволяють констатувати, що компетентність фахівця з вищою освітою (професійна компетентність) – це:

- виявлення майбутнім фахівцем на практиці прагнення, здібності;
- готовність реалізовувати свій потенціал (знання, вміння, досвід, особисті якості тощо) для успішної творчої діяльності в професійному середовищі;
- усвідомлення соціальної значущості й особистісної відповідальності за результати діяльності, необхідність її постійного удосконалення.

Досліджуючи проблему сутності професійної компетентності, Г. Данилова трактує її як спроможність приймати оптимальні рішення й нести відповідальність за їх реалізацію в ході професійної діяльності. На думку автора основу професійної компетентності фахівця складають ділові якості, знання й уміння. В окремих роботах компетентність розглядається як складова інтелекту.

В. Мерлін розглядає інтелектуальний потенціал фахівця як сукупність компетентностей:

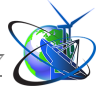
- особистісна;
- інтелектуальна;
- адаптивна;
- функціонально-предметна[2].

В професійній освіті розвивається пізнавально-інтелектуальна компетентність як основа для розвитку готовності до професійної діяльності в умовах, що часто змінюються.

Пізнавально-інтелектуальна компетентність є однією з базових компетентностей майбутнього вчителя, що виявляється у тому, як особистість сприймає, розуміє і пояснює те, що відбувається навколо неї, у педагогічному процесі і у всьому, що оточує, які рішення вона приймає у професійних ситуаціях.

С. Демченко, висвітлюючи сутність поняття професійно-педагогічної компетентності та аналізуючи сучасні вимоги до фахівця, виділяє основні якості викладача, що характеризують його компетентність [2]:

- ✓ прагнення до формування і розвитку особистих креативних якостей, до генерації педагогічних ідей;

- ✓ отримання високих педагогічних результатів;
- ✓ наявність методичної культури, концептуального мислення;
- ✓ здатність моделювати педагогічний процес;
- ✓ прогнозування результату власної діяльності;
- ✓ здатність до критичної оцінки;
- ✓ наявність високого рівня комунікативної культури і досвіду організації комунікації в режимі діалогу;
- ✓ засвоєння культури отримання, відбору, зберігання, відтворення, обробки та інтерпретації інформації в умовах впровадження інформаційних та інтерактивних технологій;
- ✓ прагнення до самовизначення в ситуаціях ціннісного вибору;
- ✓ прийняття відповідальності за результат педагогічного процесу;
- ✓ створення та розвиток індивідуального стилю педагогічної поведінки;
- ✓ самовідновлення адаптивних ресурсів.

Професіоналізм вчителя розуміється як вищий ступінь його професійного розвитку та стану професійного досвіду, високий ступінь оволодіння професійними знаннями, уміннями, навичками. Компетентність автор розглядає як ступінь прояву та реалізації педагогом професійного досвіду як фахівця. За таких умов зміст категорії компетентність повною мірою відповідає поняттю професійна компетентність.

Висновки.

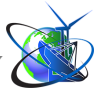
Проблема формування пізнавально-інтелектуальної компетентності майбутнього фахівця розглядається як сукупність теоретичних знань, практичних умінь, навичок, ставлень, досвіду, особистісних якостей вчителя, що дозволяють здійснювати пошукову, евристичну діяльність, самостійно здобувати нові знання, аналізувати діяльність учасників освітнього процесу, приймати рішення.

Література:

1. Галузінська М.І. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до впровадження креативних технологій навчання. Монографія./М.І.Галузінська М.І.. – Умань: «Візаві», 2020. – 196 с.
2. Віаніс-Трофименко К. Підвищення професійної компетентності педагога / К. Віаніс-Трофименко, Г. Лісовенко. – Х. : Вид. група «Основа», 2007. – 176 с. – (Б-ка журн. «Управління школою»; Вип. 7(55)).
3. Пащенко М. І. Вплив освітньої інноватики на розвиток творчої культури майбутніх педагогів./М.І. Пащенко, В.П. Лебідь - SWorld.- Болгарія, 2022.
4. Haluzinska M.I Monograph..INNOVATIVE APPRQACHES TO PERSONAL DEVELOPMENT AND HEALTH IMPROVEMENT Book 4. Part 10.2021. Karlsruhe, Germany.

Literature:

1. Galuzinska M.I. Theory and practice of training future teachers for the implementation of creative teaching technologies. Monograph./M.I. Galuzinska M.I.. - Uman: "Vizavi", 2020. -196 p.
2. Vianis-Trofymenko K. Increasing the professional competence of a teacher / K. Vianis-Trofymenko, G. Lisovenko. – Kh.: Ed. "Osнова" group, 2007. - 176 p. - (B-ka journal "School

Management"; Issue 7(55)).

3. Pashchenko M.I. The impact of educational innovations on the development of creative culture of future teachers./M.I. Pashchenko, V.P. Swan - SWorld.- Bulgaria, 2022.

4. Haluzinska M.I. Monograph..INNOVATIVE APPROACHES TO PERSONAL DEVELOPMENT AND HEALTH IMPROVEMENT Book 4. Part 10.2021. Karlsruhe, Germany.

Abstract. *The article clarifies the essence of the concept of cognitive-intellectual competence as an important factor in the professional competence of the future teacher. The structural components of the future teacher's competence have been determined. The main qualities of a teacher characterizing his competence are highlighted.*

Keywords: *cognitive-intellectual competence, student.*

УДК 371.134

INFLUENCE OF THE PEDAGOGICAL GAME ON THE FORMATION OF THE PROFESSIONALLY-ORIENTED PERSONALITY OF THE FUTURE TEACHER

ВПЛИВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ГРИ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Kozak N /Козак Н.Д.

teacher / викладач

ObminianaG./Обміняна Г.Л.

teacher / викладач

YacenkoT./Яценко Т.В.

teacher / викладач

Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities
of Cherkasy Regional Council»

КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської
обласної ради»

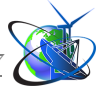
Анотація. У статті висвітлено провідні ідеї колективної творчої діяльності студентів. Розкрито вплив педагогічної гри на формування професійно орієнтованої особистості. Виокремлено види ігор та їх особливості. Проаналізовано роль ігрової діяльності у формуванні сучасного фахівця, здатного знаходити нові методичні прийоми, що активізують навчання та розвиток активно-творчої особистості.

Ключові слова: колективна творча діяльність, педагогічна гра, професійно-орієнтована особистість, методи активного навчання.

Вступ. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні змінилося соціальне замовлення щодо освітянських закладів: сьогодні воно визначається як формування високоосвіченої, конкурентоздатної творчої особистості.

Основою розвитку і виховання особистості виступає діяльність. Ця думка була яскраво проілюстрована педагогічною практичною діяльністю Л.Божович, А.Іванова, І.Іванова, Л.Кирилюка, А.Макаренка, Л.Новікової, В.Сухомлинського та ін., в яких відображені основні принципи комунарської методики, розкрита технологія колективної організаторської творчості, сформульовані умови педагогічного успіху в реалізації різноманітних творчих справ; проведено аналіз використання комунарської методики у практиці виховання молоді.

Основний текст. Відомо, що до процесів творчості належать несвідомі дії, зокрема, інтуїція, свідомі діяльність і натхнення як своєрідне «перекладання» з

невідомої сфери у свідомість уже готового висновку.

Отже, творча діяльність включає очікуваний план, дію. Заданий алгоритм надає мінімальну можливість для самостійного пошуку оригінальних засобів засвоєння знань. Але зовсім неприпустимо у ставленні до засобів формування педагогічних умінь майбутніх педагогів.

Виникає потреба у методах, що активізують пізнавальну діяльність, творчість. Ця вимога закономірно веде до застосування методів активного навчання. До групи методів активного навчання відносять такі методи: проблемна лекція, евристична бесіда, дискусія, диспут, конкурс, олімпіада, аналіз виробничої ситуації, аналіз критичної ситуації, розв'язання конфлікту, метод клініки, метод лабіринту, розігрування ролей, драматизація, дидактична і ділова гра. Вибір будь-якого з методів залежить від конкретних завдань навчання, специфіки навчального процесу, підготовки викладача і студентів. Діяльність педагога буде дійсно творчою тільки тоді, коли сутність процесу творчості цілком усвідомиться.

Майбутній педагог не може задовольнити свої загальні потреби поза студентською групою. Викладач зацікавлений у тому, щоб студентська група була справжнім колективом.

Особливу роль у формуванні студентської групи відіграє інтелектуальна єдність, можливість групи вирішувати розумові, творчі завдання, інтелектуальна атмосфера. Але сама по собі навчально-пізнавальна діяльність досить індивідуалізована і не сприяє формуванню колективу. Потрібні спеціально організовані групові форми навчального процесу, які несуть у собі системотвірний компонент для формування колективу.

Глибоке осмислення студентом педагогічних теорій, законів і принципів, розуміння ним ефективності конкретних методичних прийомів можливі тільки тоді, коли він вже має початкові практичні навички. Сферою для розуміння таких питань повинна стати конкретна особистісна педагогічна робота студента з її успіхами і невдачами, що стимулюють бажання розуміти чому щось не виходить. На цьому етапі важливо зазначити, що необхідні розгорнуті

технологічні прийоми навчання студентів конструктивній педагогічній творчій діяльності. Досягти такого виду викладання допоможе введення циклів ділових, або в цьому випадку - педагогічних, ігор [1].

Природно, що гра не замінює життя. Вона лише допомагає навчатися тому, чому треба навчатися в повсякденній діяльності. Гра - це практична діяльність. Успішність навчальної гри залежить від її планування і підготовки.

Гра - засіб багатогранний. Це і самостійна діяльність, що сприяє всебічному розвитку особистості, і засіб формування та згуртування колективу, і засіб організації інших видів діяльності, і емоційний стан, і засіб спілкування.

В інтелектуальних іграх творче завдання - швидко приймати рішення в нестандартній ситуації.

Одним із різновидів інтелектуальних ігор є дидактичні ігри. Дидактична гра – могутній метод навчання і виховання: робить процес навчання цікавим, створює в студентів бадьорий, робочий настрій, полегшує подолання труднощів у засвоєнні навчального матеріалу.

Дидактична гра впливає на формування особистості, сприяє психологічному розвитку – виховує колективістські почуття, взаємоповагу, чесність, порядність; розвиває допитливість, тренує пам'ять, увагу, логічне мислення; формує контроль, самоконтроль, пізнавальний інтерес, пізнавальну активність та ініціативність.

Гра, ігровий тренінг - засіб стимуляції творчої активності учасників процесу, самореалізації особистих можливостей у цю хвилину і в конкретній ситуації, подолання ситуації "успіх - неуспіх", зменшення напруженості в колективі (особливо ровесників) при груповому аналізі сприйманої дії.

У навчальному процесі необхідно використовувати весь арсенал методів і засобів, оптимально впливати на формування сучасного фахівця, шукати і знаходити нові методичні прийоми, що активізують навчання [2].

Характерна особливість гри – її двоплановість, що притаманна також драматичному мистецтву, елементи якого зберігаються в будь-якій колективній грі:

1) гравець виконує реальну діяльність, здійснення якої вимагає дій, пов'язаних з рішенням цілком конкретних, часто нестандартних завдань;

2) ряд моментів цієї діяльності носить умовний характер.

Ділова гра - форма відтворення предметного і соціального змісту професійної діяльності, моделювання систем відношень, характерних для даного виду практики. Проведення ділової гри - це розгортання особливої (ігрової) діяльності учасників на моделі імітаційної, що відтворює умови і динаміку виробництва. Залежно від того, який тип людської практики відтворюється у грі й яка мета в учасників, розрізняються ігри ділові, навчальні, дослідні, управлінські, атестаційні. Витоки ділової гри простежуються аж до магічних обрядів первісних людей; її безпосередній попередник - військова гра, що зародилася у XVII ст.

Ділові ігри стали найпопулярнішими в навчально-виховному процесі і складовими більшості навчальних програм освітніх закладів США, Європи, Азії.

Ділові ігри розподіляють на:

- пізнавальні ділові ігри, що проводяться з метою набуття знань;
- симулятивні ігри – відтворюють відому ситуацію, яка мала місце в житті;
- ситуативні ігри – складні ситуації (фіктивні) можливі у практиці.

Навчальна ділова гра дозволяє внести у навчання предметний і соціальний контекст майбутньої професійної діяльності і, таким чином, змоделювати більш адекватні, порівняно з традиційним навчанням, умови формування фахівця. У цих умовах: засвоєння нового знання накладається на канву майбутньої професійної діяльності; навчання набуває спільного, колективного характеру; розвиток особистості фахівця здійснюється внаслідок підпорядкування двом типам норм: нормам компетентних предметних дій і нормам соціальних відносин колективу.

Рольова гра - один з елементів психодрами - виконання її учасниками різноманітних ролей, значущих для них у реальному житті [3].

Найбільш ефективно рольові ігри можна використовувати при засвоєнні

тем, де виникає багато дискусійних питань, при розв'язанні яких з'являється можливість спів ставляти альтернативні думки. Активно обмінюватися досвідом.

Рольова гра забезпечує студентам такі умови занять, які не в змозі створити інші методи навчання – випробовувати на собі результати своїх рішень і дій; допомагає їх критично оцінити; навчає відчувати мотиви дій товаришів, і відповідно приймати більш обґрунтоване рішення; дає змогу всебічно проаналізувати дидактичну проблему з урахуванням як особистої думки, так і довірливих стосунків між студентами та викладачами; формує вміння педагогів спілкуватися, що важливо для майбутніх педагогів.

Імітаційно-моделюючі ігри використовуються на заняттях та в навчальній практиці. Гра дає можливість розвивати професійно-значущі якості майбутнього фахівця.

Висновки. Отже, вітчизняна наука ХХІ століття надає великої уваги психолого-педагогічним основам вивчення і застосування ігрових засобів виховання і розвитку особистості: мислення і поведінка студентів примусово активізується, спілкування студентів з викладачем і один з одним відбувається на високому рівні мотивації, емоційності і творчості, формування у студентів педагогічних умінь відбувається в обмежені строки; підтримують у студентів творче напруження, діловий азарт, позитивне збудження, емоційність, зацікавленість. Таке навчання нікого не залишає байдужим, значно підвищується культура спілкування, поглиблюється потяг до взаємодії з людьми в різних ситуаціях, інтенсивно формуються організаційні навички.

Література:

1. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. авт.-укл. О. Пометун, Л. Пироженко. К, А.П.Н.; 2002,136с.
2. Найдьонова Л.А.Рефлексивний потенціал професійної педагогічної спільності у визначенні етичної позиції сучасного вчителя//Творчість в технології виховання та навчання:Зб. наук. пр./Л.А. Зязюн, В.В. Крижко,Київ-Запоріжжя, 2018. С. 167-170.

3. Сова М. Онтологічна рефлексія в процесі пізнання художньої культури// Рідна школа. 2003. №4. С.13-14.

Literature:

1. Interactive learning technologies: theory, practice, experience: method. manual auto-on O. Pometun, L. Pyrozhenko. K, A.P.N.; 2002, 136 p.
2. Naidyonova L.A. The reflexive potential of the professional pedagogical community in determining the ethical position of the modern teacher//Creativity in the technology of education and training: Collection. of science pr./I.A. Zyazyun, V.V. Kryzhko, Kyiv-Zaporizhia, 2018. P. 167-170.
3. Sova M. Ontological reflection in the process of learning artistic culture// Native school. 2003. No. 4. P.13-14.

Abstract. *The article highlights the main ideas of collective creativity of students. Reveals the effect of educational games on the formation of professionally oriented personality. Pointed out in types of games and their features. The role of play in the formation of modern specialist who can find new instructional techniques that stimulate learning and develop active and creative personality.*

Key words: *collective creativity, educational game, professionally-oriented personality, active learning methods.*

УДК378.013-014

THE INFLUENCE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES ON THE CREATIVE DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА КРЕАТИВНИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Poshtaruk L/ *Поштарук Л.І.*

teacher / викладач

Sabash S./ *Шабаш С.П.*

teacher / викладач

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education
and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської
обласної ради»*

Анотація. У статті обґрунтовано сутність інноватики як окремої галузі наукового знання. Представлено сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх педагогів у контексті розвитку креативних професійних здібностей. Доведено доцільність використання інноваційних технологій у процесі формування творчої обдарованої особистості майбутнього педагога. Інноваційні педагогічні технології спрямовуються на забезпечення творчого розвитку студентів у різних видах освітньої діяльності за нових ринкових умов.

Ключові слова: творча активність, інноваційні технології навчання, творче самовираження студентів.

Вступ. Творча активність – це властивість особистості, яку слід розвивати у кожного студента, незалежно від рівня розвитку його творчих здібностей. Завдання вищої школи – виявити і розвинути їх в освітній діяльності. Розвинути креативні професійні здібності – це означає озброїти майбутнього фахівця способом діяльності, навичками виконання майбутньої роботи, створити умови для розвитку обдарованості.

Метою дослідження є проблеми формування творчої обдарованої особистості майбутнього педагога у процесі використання інноваційних технологій навчання, заохочення, сприяння і проведення комплексної роботи, спрямованої на забезпечення умови для самореалізації студентів у різних видах теоретичної і практичної діяльності.

Основний текст. Творче самовираження не виключає репродуктивного самовираження студентів в освітній діяльності. У процесі використання інноваційних технологій навчання розвиток творчого самовираження

удосконалює старі і створює нові знання, навички і вміння, розширює межі їх застосування, підвищує рівні оволодіння ними, репродуктивна діяльність збагачується елементами творчої діяльності студентів.

Творча активність і творча діяльність - взаємопов'язані і взаємообумовлені поняття. Творча активність є динамічною умовою становлення і реалізації творчої діяльності при сформованості творчої активності. Виховання і розвиток творчої активності дозволить підготувати студентів до професійної діяльності, навчить долати труднощі, успішно працювати в екстремальних умовах, розв'язувати раціональні завдання, бути винахідливим в умовах виконання щоденної професійної роботи.

В межах існуючої системи є моделі навчання:

- трансляційна модель;
- формуюча модель;
- розвиваюча модель;
- активізуюча модель;
- вільна модель[3].

Враховуючи, що сучасна модель освіти включає: предмет пізнання, способи діяльності, досвід творчої діяльності, емоційно-ціннісне ставлення до світу, вона передбачає взаємозалежність рівня розвитку та успіху у навчанні. Тому від студентів викладачі вимагають самоорганізації, організації навчальної діяльності, розвитку аналітичних здібностей, умінь пізнавальної діяльності, самостійності, творче ставлення до завдань. Успішність навчання залежить від сформованості мотиваційної сфери, наявних знань, ціннісних орієнтацій та установок.

Викладачі відкривають у студентів можливість процесу самореалізації себе як особистість. Творчі студенти досягають надійних засобів саморегулювання, самооцінки і внутрішнього стимулювання, що веде до комфортної душевної рівноваги. Інноваційні технології – втілення бачення світу, розуміння особистості, її спроможності самореалізуватись у динамічному житті за нових ринкових умов[1].

Виділяють дослідницькі завдання інноваційної технології:

- обґрунтування її місця у системі загальнонаукового і соціально-психологічного знання;
- висвітлення основних функцій та їх роль в теоретичному осмисленні шляхів реформування системи освіти;
- визначення перспектив функціонування, розвитку і управління освітніми закладами;
- застосування і впровадження освітньої інноватики як критеріальної оцінки передового педагогічного досвіду;
- розроблення понятійно-категоріального апарату освітньої інноватики;
- розкриття тенденцій розвитку інноваційних процесів у системі національної освіти;
- підготовка рекомендацій щодо практичного втілення інноваційних процесів.

Виділяють *типи навчання*:

- підтримуюче;
- інноваційнеі;
- шокове [2].

Інноваційність відносять як до дидактичної організації навчання, так і до її соціально значущих результатів.

У розвитку теорії навчального процесу в сучасній педагогіці є два *шляхи*:

- модернізація традиційного навчання, його переорієнтація на ефективну організацію засвоєння визначених соціальних зразків, досягнення чітко фіксованих еталонів;
- інноваційний підхід до навчального процесу, де головною метою є особистісний розвиток студентів, їх здатність оволодівати новим досвідом на основі формування творчого і критичного мислення, рольового та імітаційного моделювання, пошуку, визначення особистісних сенсів тощо. Перевага надається активним формам і методам навчання (дискусія, діалог, ділова гра тощо).

Інноваційні педагогічні технології спрямовуються на забезпечення умов для самореалізації студентів у різних видах теоретичної і практичної діяльності. В основі оновлення методів, прийомів навчальної діяльності мають бути гуманістичні стосунки, партнерські відносини, принципи рівноправного діалогу викладач-студент. Визначальною спрямованістю такої роботи є розвиток самостійності студентів, їхньої пізнавально-дослідницької діяльності, систематичне формування у них вмінь відстоювати свою точку зору, оцінку життєвих фактів і явищ, власні погляди, переконання та ідеали.

У педагогічний процес впроваджуються інноваційні технології: інформаційні, комп'ютерні, інтегровані курси, модульно-кредитне навчання, модульно-розвивальне навчання, рейтингова система оцінювання знань, активні методи навчання, дистанційне навчання тощо. Тому визначальна роль у формуванні творчої особистості майбутнього спеціаліста належить викладачу, його творчості.

Під час розвитку творчої уяви можна використовувати комплекс вправ, рольові та ділові ігри, моделювання професійних завдань на кмітливість, які ламають стереотипи. У ході занять студенти вчаться користуватися методами генерації ідей, такими, як метод мозкового штурму, метод фокальних об'єктів та метод морфологічного аналізу. Важлива роль для розвитку творчого мислення студентів, має опанування системним оператором, або схемою талановитого розв'язання винахідницьких задач на нетехнічному матеріалі. Згадані завдання представляють собою фантастичні ситуації, які містять суперечність і вимагають її розв'язання[3].

Інноваційні педагогічні технології спрямовуються насамперед на забезпечення умов для самореалізації студентів у різних видах теоретичної і практичної діяльності, у динамічному житті.

Діяльність педагога включає *напрямки*:

- конструктивна діяльність;
- організаційна діяльність;
- організація діяльності студентів;

- організація контролю знань;
- комунікативна діяльність;
- гностична діяльність[4].

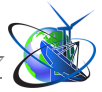
Освітній процес в умовах закладів вищої освіти повинен: бути імітацією того середовища, в якому будуть жити і працювати студенти; містити у собі конкретну мету, і проблеми діяльності; забезпечувати формування у студентів здатності вирішувати практичні задачі, змінювати та покращувати предметний світ, в якому вони живуть і працюють.

Висновки. Інноваційні технології навчання впливають на проблеми формування творчої особистості майбутнього вчителя, сприяють проведенню комплексної роботи, спрямованої на забезпечення умов для самореалізації студентів у різних видах теоретичної і практичної діяльності.

В основі лежить принцип безпосередньої участі, який зобов'язує викладача зробити кожного студента учасником освітнього процесу що шукає шляхи і способи вирішення проблем. Інноваційні технології навчання формують моральний, інтелектуальний, фізичний, естетичний розвиток студентів, впливають на зростаючу активність студентів у відношеннях з оточуючим світом, розвиток творчого самовираження.

Література:

1. Васянович Г. П. Педагогіка і психологія. Вибрані твори: в 5-ти т. – Т. 4: Збірник наукових праць. – Львів : Сполом, 2010. – 512 с.
2. Галузінська М.І. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до впровадження креативних технологій навчання: монографія/ М.І. Галузінська. Умань: ВПЦ «Візаві», 2020. 185 с.
3. Haluzinska M. I. Monograph.. INNOVATIVE APPROACHES TO PERSONAL DEVELOPMENT AND HEALTH IMPROVEMENT Book 4. Part 10. 2021. Karlsruhe, Germany.
4. Пащенко М.І. Інноваційні технології навчання: словник-довідник. Умань: ПП Жовтий, 2016. 194 с.

Literature:

1. Vasyanovych G. P. Pedagogy and psychology. Selected works: in 5 volumes - Volume 4: Collection of scientific papers. - Lviv: Spolom, 2010. - 512 p.
2. Galuzinska M.I. Theory and practice of training future teachers to implement creative learning technologies: monograph/ M.I. Galuzinska Uman: VOC "Vizavi", 2020. 185 p.
3. Haluzinska M.I. Monograph.. INNOVATIVE APPRQACHES TO PERSONAL DEVELOPMENT AND HEALTH IMPROVEMENT Book 4. Part 10.2021. Karlsruhe, Germany.
4. Pashchenko M.I. Innovative learning technologies: a reference dictionary. Uman: PP Zhovtyy, 2016. 194 p.

Annotation. *The article substantiates the essence of innovation as a separate field of scientific knowledge. The modern requirements for the professional training of the future teachers in the context of the development of creative professional skills are presented. The expediency of using innovative technologies in the process of forming of the gifted personality of a future teacher has been proved. Innovative pedagogical technologies are directed to ensure the creative development of the students in different types of educational activities in new market conditions.*

Keywords: *creative activity, innovative learning technologies, creative self-expression of students.*

<http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-143>

DOI: 10.30890/2567- DOI: 10.30890/2567-5273.2023-30-00-085

УДК 546:621.3.049.75

FEATURES OF SORBTIONS OF IONS OF HARD METALS ON MODIFIED BASALTIC FIGURES

ОСОБЛИВОСТІ СОРБЦІЇ ЙОНІВ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ НА МОДИФІКОВАНИХ ЗРАЗКАХ БАЗАЛЬТОВОГО ТУФУ

Valentyna Tsymbaliuk / Валентина Цимбалюк

candidate of chemical sciences, associate professor/ кандидат хімічних наук, доцент

Larisa Poshtaruk / Лариса Поштарук

teacher / викладач

Svetlana Sabash / Світлана Шабаш

teacher / викладач

Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities
of Cherkasy Regional Council»КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської
обласної ради»

Анотація. Досліджено мінералогічний та хімічний склад базальтового туфу (БТ) «Полицьке-2». Розглянуто хіміко-термічні способи модифікування БТ. Виявлено, що в ролі поверхневих активних центрів виступають В ($\equiv\text{Si}-\text{OH}$) та L ($\equiv\text{Si}\cdots\text{O}(\text{H}^+)\text{H}^-$) центри. Хіміко-термічна обробка БТ специфічна, її ефективність залежить від типу кислоти та температури модифікування. У процесі обробки відбувається вимивання оксидних фаз з поверхні БТ, внаслідок чого зростає дефектність поверхні сорбента. Запропоновано можливість використання БТ для очистки питних та стічних вод.

Ключові слова: базальтовий туф; хіміко-термічне модифікування; адсорбент; адсорбція.

Вступ. Вагому роль у розв'язанні водоекологічних проблем відіграють технології водопідготовки та водоочищення, серед яких провідні позиції займають адсорбційні методи. Аналіз світових тенденцій з цього напрямку засвідчує перспективність застосування природних і модифікованих мінеральних сорбентів, а також композиційних мінералів на їх основі.

Основний текст. Базальтові туфи – природні алюмосилікати цеолітної групи мінералів, поклади яких у надрах України оцінюються в 1 млрд. тон. Базальтові туфи (БТ) є відходами промислового видобутку базальтів, шляхи використання яких у різних галузях промисловості та сільського господарства активно вивчаються [1–2].

Аналіз літературних даних показує [1–5], що базальтові туфи володіють поліфункціональними адсорбційними властивостями й можуть бути використані для очищення вод від йонних і молекулярних забруднень. Проте

через фрагментарність наукових досліджень базальтові туфи ще не знайшли широкого застосування у практиці водопідготовки та водоочистки [3–6].

Мета: дослідження впливу хіміко-термічного модифікування на адсорбційні властивості порошкоподібних зразків БТ по відношенню до йонів важких металів, інтерпретація та узагальнення особливостей формування адсорбційних властивостей хіміко-термічно модифікованих форм базальтового туфу.

Методика експерименту. Термічне модифікування проводили в атмосфері повітря за температур 105, 250, 400, 500 °C упродовж 4 год. Методика модифікування запозичена [4–6].

Аналіз розчинів кислот, які використовували для хімічного модифікування БТ, проводили методами полуменевої фотометрії (визначення біогенних елементів) та атомно-абсорбційної спектроскопії (визначення мікроелементів) [4–6].

Для дослідження фізико-механічних властивостей БТ застосовували відомі методи [6]. Питому поверхню визначали методом БЕТ за низькотемпературною адсорбцією аргону [5]. Кислотне модифікування БТ проводили при температурі кипіння, упродовж 3 год при співвідношенні тверда фаза – розчин 1 : 1,5 згідно з рекомендаціями [6]. Для кислотної активації використовували 3 М розчини кислот: сульфатної, хлоридної, нітратної, ортофосфорної. Кислотній обробці піддавали порошкоподібні зразки БТ ($d = 80\text{--}120$ мкм).

Для досліджень використовували БТ родовища „Полицьке-2” (Рівненська область, до складу яких входять: цеоліти (35–40) %, монтморилоніти (30–40) %, польові шпати (10–15) %, кремнеземи (4–5) %, гематити (3–5) % [7].

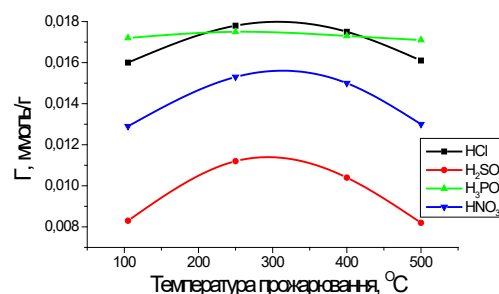
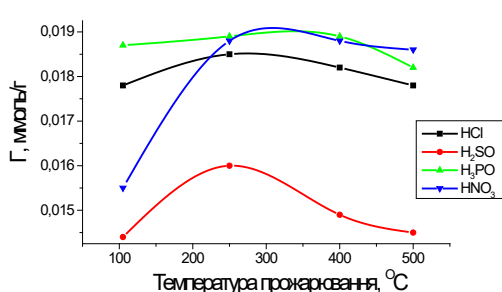
Результати досліджень. Для збільшення ефективності використання та покращення сорбційних властивостей цеоліти піддають активуванню або модифікуванню [6]. Під активуванням розуміють збільшення сорбційної активності сорбентів, а під модифікуванням – зміну властивостей при збереженні їх початкової структури [5].

Вплив хіміко-термічної обробки на сорбційні властивості БТ ми вивчали на

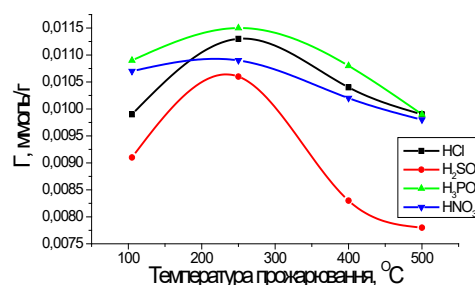
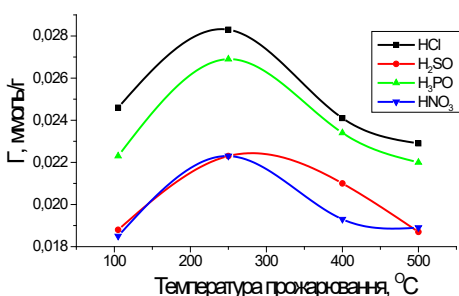
порошкоподібних зразках ($d = 80\text{--}120\text{ мкм}$). Сорбцію йонів важких металів проводили з розчинів їх нітратів за початкової концентрації $2 \cdot 10^4$ моль/дм³.

Проаналізувавши дані рис. 1, ми бачимо, що температура прожарювання кислотно модифікованих зразків базальтового туфу суттєво впливає на величину сорбції йонів важких металів. Найбільша величина сорбції для всіх кислотно модифікованих зразків БТ спостерігається при температурі 250–300 °С. Всі ізотери сорбції мають дугоподібну форму, крім ізотери сорбції зразка БТ, модифікованого H_3PO_4 по відношенні до йонів Zn^{2+} , котра має форму прямої лінії.

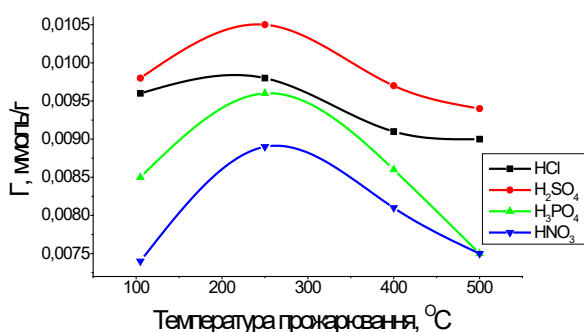
А

Б

В

Г

Д

Рис. 1. Вплив температури прожарювання кислотно модифікованих зразків БТ на величину сорбції йонів: А - Cu^{2+} ; Б - Zn^{2+} ; В - Mn^{2+} ; Г - Pb^{2+} ; Ni^{2+}

Отримані результати свідчать про те, що хіміко-термічне модифікування по відношенню до БТ є специфічним (рис. 2).

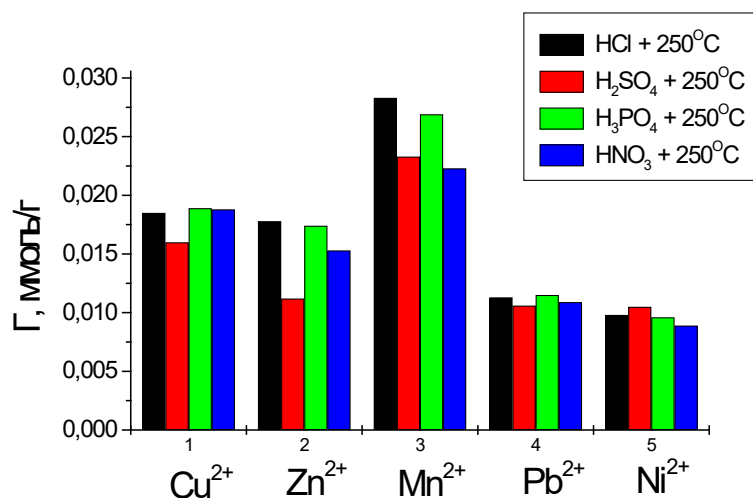

Рис. 2. Порівняння ефективності модифікаторів при сорбції йонів важких металів на хіміко-термічно модифікованих зразках БТ

Такі кислоти, як хлоридна та фосфатна в поєднанні з термічною обробкою активують адсорбційну здатність БТ, а обробка в розчині сульфатної кислоти, навпаки, призводить до деякого зменшення адсорбції досліджуваних йонів металів. Проте, у випадку сорбції йонів Ni²⁺ сульфатна кислота виступає у ролі найкращого модифікатора, а нітратна кислота, котра була посереднім модифікатором у попередніх випадках – у ролі найгіршого.

Проаналізувавши дані рисунка 2, ми можемо також відмітити величину сорбції йонів металів на хіміко-термічно модифікованих зразках БТ. Величина сорбції досліджуваних йонів металів зростає в ряду Ni²⁺ < Pb²⁺ < Zn²⁺ < Cu²⁺ < Mn²⁺.

Висновки. Хіміко-термічна модифікація по відношенню до БТ є специфічною. Дослідження адсорбційних властивостей хіміко-термічно модифікованого БТ вказує на можливість його використання у очистці вод. Це пояснюється наявністю в складі БТ елементів цеолітної та клиноптилолітної структури, а також дешевизною та великими покладами мінералу.

Література:

1. Самчук А. І. Фізико-хімічні властивості модифікованих природних сорбентів / А. І. Самчук, А. М. Калініченко, І. М. Котвіцька // Мінералогічний журн. – 2005. – Т. 27, № 1. – С. 51–56.

2. Тарасевич Ю. И. Получение модифицированных сорбентов и их применение для очистки воды от тяжелых металлов / Ю. И. Тарасевич, Г. М. Климова // Химия и технология воды. – 2006. – Т. 28, № 2. – С. 107–116.

3. Цимбалюк В. В. Сорбція йонів важких металів на кислотномодифікованих зразках базальтового туфу / В. В. Цимбалюк, А. Г. Волощук, І. М. Кобаса // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія : Хімія. – Чернівці : Рута, 2011. Вип. 555. С. 84–88.

4. Цимбалюк В. В. Вплив термічної обробки на сорбційні властивості базальтового туфу / В. В. Цимбалюк, А. Г. Волощук, І. М. Кобаса // Украинский химический журнал. – 2009. Т. 75, № 12. С. 85–90.

5. Шляхи використання базальтового туфу. Дослідження сорбційних властивостей / А. Г. Волощук, Є. П. Пастушенко, К. О. Волощук, М. В. Юрійчук // Хімічна промисловість України. 2008. № 5. С. 19–22.

6. Influence of adsorption column temperature and initial water concentration of alcohol on the optimization process of desiccation of alcohols on synthetic zeolites / Z. Eprikashvili, T. Kordzakhia, T. Andronikashvili, K. Amirkhanashvili [and other] // 3-й Західноукраїнський симпозіум з адсорбції та хроматографії, 23–28 трав. 2003 р.: матеріали. Львів: Сполом.С. 47–53

Literature:

1. A. I. Samchuk Physico-chemical properties of modified natural sorbents / A. I. Samchuk, A. M. Kalinichenko, I. M. Kotvitska // Mineralogical journal. 2005. Vol. 27, No. 1. P. 51–56.

2. Yu. I. Tarasevich, Preparation of modified sorbents and their application for water purification from heavy metals / Yu. I. Tarasevich, G. M. Klimova // Chemistry and water technology. 2006. Vol. 28, No. 2. P. 107–116.

3. Tsymbalyuk V.V. Sorption of heavy metal ions on acid-modified samples of basalt tuff / V.V. Tsymbalyuk, A.G. Voloshchuk, I.M. Kobasa // Scientific Bulletin of Chernivtsi University. Series: Chemistry. Chernivtsi: Ruta, 2011. Issue 555. P. 84–88.

4. Tsymbalyuk V.V. The effect of heat treatment on the sorption properties of basalt tuff / V.V. Tsymbalyuk, A.G. Voloshchuk, I.M. Kobasa // Ukrainian chemical journal. 2009. Vol. 75, No. 12. P. 85–90.

5. Ways of using basalt tuff. Study of sorption properties / A. G. Voloshchuk, E. P.

Pastushenko, K. O. Voloshchuk, M. V. Yuriychuk // Chemical industry of Ukraine. 2008. No. 5. P. 19–22.

6. Influence of adsorption column temperature and initial water concentration of alcohol on the optimization process of desiccation of alcohols on synthetic zeolites/Z. Eprikashvili, T. Kordzakhia [and others] // 3rd Western Ukrainian symposium on adsorption and chromatography, May 23–28. 2003: materials. Lviv: Spolom. P. 47–53

Annotation. Mineralogical and chemical composition of basalt tuff (BT) "Polytske 2" was investigated. Thermochemical methods of BT modifying was considered. It was revealed that B ($\equiv\text{Si-OH}$) and L ($\equiv\text{Si} \dots \text{O} (\text{H} +) \text{H}$) - centers stand in the role of surface active centers. Chemical heat treatment of BT is specific, its effectiveness depends on the type of acid and temperature of modification. During processing there is leaching of oxide phase from BT surface, thus increasing defects of the surface of sorbent. It was offered the possibility of using BT for drinking and sewage water purification.

Key words: basalt tuff; chemical and thermal modification; adsorbent; adsorption.

CONTENTS

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-098	3
FORMATION OF AN ACTIVE CIVIL POSITION AND PROMOTION OF KOBZARYA IN THE COMMUNAL INSTITUTION "UMAN HUMANITARIAN AND PEDAGOGICAL PROFESSIONAL COLLEGE IM, T.G. SHEVCHENKA OF THE CHERKASK REGIONAL COUNCIL"	
<i>Kramska Z.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-099	9
THE FIGURE OF T.G. SHEVCHENKO IN THE PEDAGOGICAL MAGAZINE "SVITLO" (Kyiv, 1910-1914).	
<i>Zaichenko I.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-100	14
THE INFLUENCE OF SHEVCHENKO'S CREATIVE HERITAGE ON THE EDUCATION OF YOUTH THROUGH THE LANGUAGE AND LITERATURE FIELD OF EDUCATION	
<i>Voitenko H.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-101	19
CREATIVITY OF TARAS HRYHOROVYCH SHEVCHENKO THROUGH THE PRISM OF PSYCHOANALYSIS	
<i>Plakhotna S.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-102	23
COMPETENCE AS THE BASIS OF THE PERSONAL AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF THE FUTURE TEACHER-MUSICIAN	
<i>Avksentiieva S.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-103	28
ANALYSIS OF THE CONCEPT "TEACHING METHOD" IN THE HISTORICAL CONTEXT	
<i>Barabash V., Skakun V.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-104	32
THE SEARCH FOR WAYS TO SOLVE THE PROBLEM OF TRAINING THE COMPETITIVE LANGUAGE PERSONALITY OF THE FUTURE TEACHER IN THE CONDITIONS OF DIVERSIFYING EDUCATION	
<i>Denisyuk T., Synyehub Y.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-105	38
THE ROLE OF ACADEMIC COUNSELING IN THE CREATION EDUCATIONAL ENVIRONMENT FOR PROFESSIONAL TRAINING	
<i>Zabolotna A., Zabolotny O.</i>	

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-106	42
THE USE OF PHRASES WITH THE COMPONENT OF COLOR NAMES AS A MANIFESTATION OF THE NATIONAL IDENTITY OF UKRAINIANS	
<i>Zahoruiko N.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-107	47
PEDAGOGICAL REQUIREMENTS FOR FORMING THE READINESS OF THE FUTURE SPECIALIST FOR INNOVATIVE ACTIVITIES	
<i>Zbroi V., Krasnoshtan V.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-108	53
MANAGEMENT OF TRAINING AND COMPETITIVE ACTIVITIES OF AN ATHLETE	
<i>Karasievykh S. A.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-109	58
IMPLEMENTATION OF HARMONIOUS CHILD DEVELOPMENT IN THE EDUCATIONAL SPACE OF A MODERN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION	
<i>Kramska Z.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-110	63
FEATURES OF THE EVOLUTION OF INNOVATIVE EXPERIENCE IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT	
<i>Krasnoshtan I., Troian N.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-111	70
FORMATION OF EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL SELF-EFFICIENCY OF THE FUTURE SOCIAL WORKER IN THE PROCESS OF ACTIVE FORMS OF GROUP INTERACTION	
<i>Krykunova O., Sobolenko O., Sabash S.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-112	75
FEATURES OF TEACHING PHYSICAL EDUCATION IN INSTITUTIONS OF HIGHER AND PRIMARY EDUCATION	
<i>Kucerda V., Matyushin S.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-113	79
INFLUENCE OF EDUCATIONAL INNOVATIONS ON THE CREATIVE DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS LEARNING A FOREIGN LANGUAGE	
<i>Lebid I., Levchuk O.</i>	

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-114	85
PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHER AS A GENERAL CONDITION OF HIS PEDAGOGICAL ACTIVITY <i>Lebid V., Omelchenko V.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-115	89
PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR CREATING A HEALTHY AND PROTECTIVE ENVIRONMENT IN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS <i>Malakhova O., Zakharova V., Bilash D.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-116	93
FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHER IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION <i>Malysheva L., Sorokina S.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-117	98
THE EFFECT OF INTERACTIVE LEARNING ON INCREASING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS IN STUDYING THE SCIENCES <i>Manzii O., Korobko O.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-118	103
STUDY OF THE PROBLEM OF TRAINING THE FUTURE TEACHER OF NATURAL DISCIPLINES FOR THE ORGANIZATION OF GROUP EDUCATIONAL ACTIVITIES <i>Moroz L., Melnychuk O.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-119	107
FEATURES OF THE INDEPENDENT WORK OF FRESH-YEAR STUDENTS <i>Novikova T., Prytula O.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-120	111
THE ESSENCE AND CHARACTERISTICS OF THE ELEMENTS OF THE EDUCATIONAL SPACE OF THE INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION <i>Nebykova T., Nebykov M.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-121	117
THE ROLE OF NATURE PROTECTION ACTIVITIES IN THE FORMATION ENVIRONMENTAL AWARENESS OF HIGHER EDUCATION ACQUIRES <i>Pashchenko M., Kovalyshyna S.</i>	

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-122	121
COMPONENTS OF COMPETENT TRAINING OF SCIENCE TEACHERS FOR SUCCESSFUL PROFESSIONAL ACTIVITY <i>Polishchuk T., Ketskalo V.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-123	125
INNOVATIVE TECHNOLOGIES AS A TOOL FOR CREATIVE EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE FUTURE TEACHER WHEN LEARNING A FOREIGN LANGUAGE <i>Slupitka S., Kutsenko T.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-124	129
EDUCATION OF NATIONAL CONSCIOUSNESS OF THE YOUNG GENERATION IN MODERN CONDITIONS <i>Ustenko V., Smilyanets V., Padalka V.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-125	134
ANIMATION ACTIVITY AS SOCIAL AND PEDAGOGICAL THE PROBLEM OF VOLUNTEER WORK <i>Fedorov M.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-126	138
FORMATION OF PROFESSIONAL SKILLS OF PERSONALLY- ORIENTED COMMUNICATION IN FUTURE TEACHERS <i>Kharchenko I., Chernenko L.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-127	142
EDUCATION OF TOLERANCE IN FUTURE SOCIAL WORKERS <i>Khomenko L., Sydoruk L.P.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-128	147
FORMATION OF COGNITIVE AND INTELLECTUAL COMPETENCE AS A FACTOR OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHER <i>Cherevko L., Cherevko O.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-141	151
INFLUENCE OF THE PEDAGOGICAL GAME ON THE FORMATION OF THE PROFESSIONALLY-ORIENTED PERSONALITY OF THE FUTURE TEACHER <i>Kozak N., Obminiana G., Yacenko T.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-142	157
THE INFLUENCE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES ON THE CREATIVE DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS <i>Poshtaruk L., Sabash S.</i>	

FEATURES OF SORBTS OF IONS OF HARD METALSON MODIFIED BASALETTE FIGURES

Tsymboliuk V., Poshtaruk L., Sabash S.

International periodic scientific journal

MODERN ENGINEERING AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES

Heutiges Ingenieurwesen und
innovative Technologien

Indexed in
INDEXCOPERNICUS
high impact factor (ICV: 84.86)

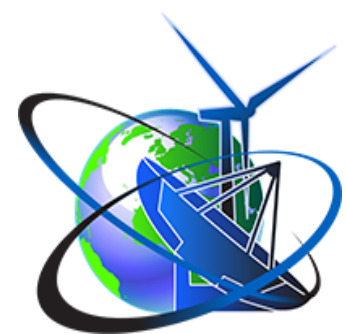
Issue №31
Part 7
February 2024

Development of the original layout - Sergeieva&Co

Signed: February 28, 2024

Sergeieva&Co
Lußstr. 13
76227 Karlsruhe
e-mail: editor@modern techno.de
site: www.modern techno.de

Articles published in the author's edition

www.moderntechno.de

e-mail: editor@moderntechno.de